

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА СТРАНЦИ

ЛОЗЈЕ

СРЕДНО РАМНИШТЕ

ГОРДАНА АЛЕКСОВА

ГОРДАНА АЛЕКСОВА

ЛОЗЈЕ

Република Северна Македонија
Универзитет „Св.Кирил и Методиј“ во Скопје

Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура

Уредник на издавачката дејност на УКИМ:
проф. д-р Никола Јанкуловски, ректор

Уредник:
Гордана Алексова

Лектор:
Гордана Алексова

Рецензенти:
д-р Марија Паунова
доцент на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици
Филолошки факултет „Блаже Конески“
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Компјутерска подготовка:
Виолета Шукуловска

Дизајн на корица:
Андријана Павлова

Печат:
МАР-САЖ

Тираж: 200 примероци

Скопје, 2019

ГОРДАНА АЛЕКСОВА

ЛОЗЈЕ

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА СТРАНЦИ

– средно рамниште –

СКОПЈЕ
2019

ПРЕДГОВОР	5
КОМУНИКАЦИСКИ И ГРАМАТИЧКИ СОДРЖИНИ	6
Лекција 1 КОИ СМЕ – ШТО СМЕ	10
Лекција 2 ГРАДОТ НА МОЈАТА ДУША И ДУШАТА НА МОЈОТ ГРАД	28
Лекција 3 НЕЈЗИНОТО ВИСОЧЕСТВО – ХРАНАТА	44
Лекција 4 ВО СВЕТОТ НА КУПУВАЊЕТО	60
Лекција 5 ПРОФЕСИЈАТА – СОН ИЛИ РЕАЛНОСТ	80
Лекција 6 СВЕТОТ НА ДЛАНКА	94
Лекција 7 ПРАЗНУВАМЕ, ОДБЕЛЕЖУВАМЕ, ЧЕСТИТАМЕ, ПОДАРУВАМЕ...	110
Лекција 8 НАЈДИ ВРЕМЕ!	124
ТЕКСТОВИ ЗА СЛУШАЊЕ И ЦИТАТИ	139
ГРАМАТИКА	156

Учебникот *Лозје* е наменет за изучување на македонскиот јазик како странски на средно рамниште. Изработен е според стандардите на Заедничката европска рамка за јазиците и во таа смисла е приспособен за настава на рамништата Б1 и Б2. Комуникативниот пристап, како водечки начин на претставување на наставните содржини, од кои произлегува и начинот на нивното спроведување на часовите по македонски јазик, е методолошката рамка што ги поврзува и што ги оживотворува темите застапени во овој учебник. Единството од комуникациски и граматички содржини, функционално распоредени во осум интерактивни модели (лекции) во учебникот, е појдовната точка кон развивање на веќе оформените комуникациски способности на слушателите на средно рамниште. Органски дел на лекциите во учебникот се и текстовите за читање и описот на содржините од граматика, претставени во два посебни дела. Тематски и методолошки, учебникот *Лозје* се надоврзува на учебникот *Суница* (2012), издание на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ и на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ од Скопје, а резултат на дел од активностите на проектот „Надградување на студиските програми по македонски јазик како странски“. Учебникот претставува квалитативно надградување на темите што се преземени од неговиот претходник и што се збогатени со комуникациски содржини и дидактички форми во функција на полесно совладување на основните јазични вештини – слушање, зборување, читање и пишување. Текстовите за слушање во овој учебник не се покриени со соодветен звучен материјал, што од своја страна, претставува корисна можност за нивно гласно читање на часовите од страна на слушателите.

Учебникот *Лозје* им е наменет на слушателите на средниот курс во рамките на Летната школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура и на студентите при лекторатите по македонски јазик на странските универзитети. Овој учебник може да се користи и во наставата по македонски јазик во состав на различни студиски програми на универзитетите во Македонија, како и од страна на слушателите што за различни цели го изучуваат македонскиот јазик како странски во Македонија и во странство.

Им изразувам благодарност на сите што ја поддржаа идејата за издавање на овој учебник, а пред сè, на управата на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура и на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Им се заблагодарувам и на моите најблиски, на пријателите и на колегите што низ разни форми на поддршка и соработка беа вклучени во изработката на учебникот, а пред сè, на рецензентката Марија Паунова и на колегата Бобан Карапејовски. Најголема благодарност ѝ упатувам на колешката Анета Дучевска, без чие сесрдно залагање во сите фази од изработката и без чија иницијатива за издавањето на новата едиција учебници по македонски јазик и македонска литература и култура за странци, немаше да постои овој учебник.

На *Лозје* му посакувам убаво дружење и плодотворна соработка со своите корисници – изучувачите на македонскиот јазик како странски на средно рамниште и нивните лектори. Од нив ќе зависи моментот кога и тој ќе стане нечиј претходник.

Гордана Алексова

лекција	комуникациски содржини	граматички содржини
ЛЕКЦИЈА 1 Кои сме – што сме	<ul style="list-style-type: none"> ● запознавање и претставување – формален и неформален дијалог ● поставување прашања од различен тип и давање одговор ● дружбените (социјалните) мрежи и личните профили – објективна слика или лажна претстава за пријателството и за корисниците ● личните особини, начинот на однесување и секојдневните навики на луѓето ● запознавање со Македонија и претставување на вашата земја ● глобализацијата – начин за изедначување на животот во светот или непотребно странско влијание ● странски производи во Македонија и во вашата земја – споредба и заклучок 	<ul style="list-style-type: none"> ● сегашно време (презент) ● определеноста кај именките – членување именки и именски групи од придавка и именка ● придавки од имиња на географски поими ● прашални реченици
ЛЕКЦИЈА 2 Градот на мојата душа и душата на мојот град	<ul style="list-style-type: none"> ● карактеристики на градовите ● опис на градот во кој живеете – населби и маала (квартови); опис на населбата и на соседството; градски превоз и места за одмор и рекреација ● што ја прави „душата“ на еден град – географски локалитети, населби, архитектонски градби, адреси, културни знаменитости и угостителски објекти ● „душата“ на вашиот град ● животот во градовите и во помалите места ● вашето омилено место за живеење ● „паметниот“ град – потреба на современото живеење или начин за уништување на душата на градот 	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>ga</i>-конструкција ● бројни придавки со редно значење ● долги и кратки заменски форми за директен и за индиректен предмет ● директен предмет ● кратки заменски форми за индиректен предмет со присвојно значење (со именки што означуваат роднински врски) ● идно време (футур) ● прилози (адверби) ● предлози (препозиции)
ЛЕКЦИЈА 3 Нејзиното височество – храната	<ul style="list-style-type: none"> ● храната како дар од природата и како предизвик за уметнички надарените готвачи ● кујната како „уметничко ателје“ ● фотографирањето храна на јавни места – почитување или понижување на угостителите ● рециклирањето храна како можност за намалување на гладот во светот 	<ul style="list-style-type: none"> ● заповеден начин (императив) ● глаголска <i>л</i>-форма ● можен начин (потенцијал) ● модални зборови и изрази

лекција	комуникациски содржини	граматички содржини
	<ul style="list-style-type: none"> ● рециклирањето храна во домашни услови – ваши идеи за користење остатоци од храна и храна што треба да се фрли ● рецепти за познати јадења од вашата земја 	
ЛЕКЦИЈА 4 Во светот на купувањето	<ul style="list-style-type: none"> ● карактеристики на модерното потрошувачко општество ● големите трговски центри и малите продажни места – опис, работно време и начини на плаќање ● купувањето во вашата земја ● моќта на рекламите во потрошувачкиот свет ● купување во продавница, на билетарница и на пазар ● барање услуги во банка, во фризерница и во сервис ● закажување термин за услуга – преку телефон, со СМС-порака и со имејл ● купувањето „на старо“ или „од втора рака“ ● купувањето и другите услуги на интернет ● анкета за потрошувачи 	<ul style="list-style-type: none"> ● минато определено несвршено време (имперфект) ● минато определено свршено време (аорист) ● глаголска придавка ● глаголска сум-конструкција ● глаголска именка ● индиректен предмет ● реален услов
ЛЕКЦИЈА 5 Професијата – сон или реалност	<ul style="list-style-type: none"> ● невработеноста како глобален и како локален проблем ● невработеноста и условите за работа како причини за иселување на младите ● професии и занимања ● барање работа и нудење професионални услуги – конкурси за вработување и огласи ● телефонски разговор на оглас за вработување ● интервју за вработување ● условите за работа – права и обврски на вработените, работно време и пауза ● вработувањето и условите за работа во вашата земја ● професијата – сон или реалност 	<ul style="list-style-type: none"> ● минато неопределено време (перфект) ● прилози (адверби) ● честички (партикули)

лекција	комуникациски содржини	граматички содржини
<p>ЛЕКЦИЈА 6 Светот на дланка</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● патувањата и туризмот – сличности и разлики, видови патувања и видови туризам ● туристичко патување – омилените дестинации, видови сместување, превозни средства, самостојно или групно, преку агенција или во сопствена режија, вообичаени активности при патување и начини на туристичко разгледување ● ваши искуства од некои патувања ● купување и резервација на билети и на сместување ● услуги од туристичка агенција – разговор на самото место, телефонски разговор и имејл ● непријатни ситуации при патување – изгубен багаж ● временска прогноза пред патување ● туристички локалитети во Македонија и туристички локалитети во вашата земја ● патување во вселената – патување на иднината или привилегија на мал дел од светската популација 	<ul style="list-style-type: none"> ● минато-идно време ● нереален услов ● глаголска има-конструкција ● извици (интерјекции)
<p>ЛЕКЦИЈА 7 Празнуваме, одбележуваме, честитаеме, подаруваме...</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● одбележувањето на празниците како социјален и како општествен феномен ● празници и поводи – меѓународни, државни и верски празници; роденден, дипломирање, свадба, јубилеј, промоција, изложба и други поводи за одбележување и за честитање ● подготовките за прослава – задоволство или стрес ● покани и честитки – вообичаени фрази при испраќање покана и при честитање ● подароците и подарувањето – знак на внимание и почит или знак на престиж ● подарување во добротворни цели ● одбележувањето празници и поводи, славењето и подарувањето во вашата земја – традиционални и современи навики и форми 	<ul style="list-style-type: none"> ● можен услов ● глаголски прилог ● пасивни реченици

лекција	комуникациски содржини	граматички содржини
	<ul style="list-style-type: none"> • „телеграмите што пеат“ – несекојдневна и симпатична форма на испраќање пораки 	
ЛЕКЦИЈА 8 Најди време!	<ul style="list-style-type: none"> • слободното време – потреба на секој човек или предност на поединци • зависноста од работа како најголем непријател на слободното време • што ни го одзема слободното време и како да си овозможиме слободно време • хоби-активностите и други форми на организирање на слободното време – во домашни услови и надвор од дома • совети и идеи за подобро управување со слободното време • вашето слободно време – начин на организирање и активности • неделата како ден за одмор – да ја најдеме ако сме ја изгубиле! 	<ul style="list-style-type: none"> • идно прекажано време • сврзници (конјункции)

Добре дојдовте на курсот по македонски јазик



1 Одговорете на прашањата и запознајте се во групата.

- ▶ Од каде е девојчето што е опеано како китка шарена?
- ▶ Кој вели во песна дека е Англичанец во Њујорк?
- ▶ На кој град му припаѓаат вечерите што му се многу драги на авторот на една песна?
- ▶ Од каде се децата за кои се пее: „Ние сме светот, ние сме децата...“?
- ▶ Дали е во Шпанија градот за кој пеат во дует еден оперски сопран и еден рок-пејач?
- ▶ Сте ја слушнале ли песната за Скопје и за Вардар река распеана?
- ▶ Како се вика девојката што во песна белеше платно на охридските извори?



А, како се викате Вие?
Од каде сте? Од кој град, од која земја?
Студирате или работите?
Првпат сте во Македонија?
Познавате ли некого од групата?
Да се запознаеме подобро!
Разговарајте.

2 Дополнете ги речениците.

1. Треба да си ги кажат името и презимето. – Треба да се **претстават**.
2. Си го кажува името. – Кажува _____ се вика.
3. Го прашува како му е презимето. – Го прашува како _____.
4. Кажува дека е од Љубљана. – Кажува _____ каде е.
5. Таа вели дека е Словенка. – Таа вели дека е од _____.
6. Нејзиниот нов колега е од Турција. – Нејзиниот нов колега е _____.
7. Мислам дека се дружељубиви. – Мислам дека сакаат да _____.
8. Лесно создаваат пријателства. – Лесно се _____.
9. Двајцата се стипендисти. – Двајцата _____ стипендија.
10. На престој се во Македонија. _____ во Македонија.

3 Прочитајте ги следните два дијалога и кажете која е стилската разлика меѓу нив.

– Здраво, јас сум Петар.
 – Марија Денковска.
 – Многу ми е драго, Марија. Сигурно се познаваме од некаде, многу сте ми позната.
 – Можеби, но не можам да се сетам, за жал... или за среќа.
 – А, јас мислам дека се знаеме со години. Да преминеме на „ти“.
 – Малку подоцна, сепак.

1

– Добар ден, Вие сте сигурно г-ѓа Иванова. Јас сум Филип Антевски, Вашиот нов помошник.
 – Да, јас сум Искра Иванова, мило ми е. Се извинувам, може да го повторите презимето уште еднаш? Не Ве слушнав добро.
 – Секако. Антевски, Филип Антевски. Задоволство ми е што ќе соработуваме.
 – Задоволството е заемно.

2

- Дали Петар се спријателува лесно? 1
 - Кој е воздржан во дијалогот? Од што заклучувате?
 - Во која реплика Марија искажува иронија?
 - На кој начин Петар сака да покаже блискост во разговорот?
 - Чие однесување полесно го прифаќате, на Петар или на Марија? Зошто?
- Наведете барем три места од дијалогот во кои се забележува формалниот тон. 2
 - Што мислите, зошто Искра Иванова бара од Филип Антевски да го повтори своето презиме?
 - Навестува ли дијалогот добра соработка помеѓу претпоставената и нејзиниот помошник? Од што заклучувате?

Прочитајте ги следните куси текстови. Во нив се понудени модели на претставување други лица. Постапете според барањата.

- ▶ Ви го претставувам Павел од Полска. Тој е студент, а го знам од **(1)ланскиот Семинар**. **(2)Годинава** сме во иста група. **(3)Останува** во Македонија уште два месеца.
- ▶ Да ве запознаам со Мари Русо. Таа е Французинка, доаѓа од Дижон. Ја сака Македонија и **(4)во моментов** тука престојува **(5)работно**. **(6)Следната година** се враќа во Франција.
- ▶ Ова е Дејв Вилсон од САД. Ја сака македонската изворна музика. Многу убаво свири на кавал. **(7)Вечерва** приредува мал **(8)концерт** за **(9)друштвото**.
- ▶ Ја **(10)познавате** ли нашата пријателка од Русија? Се вика Олга, а се презива Красоткина. Таа е позната писателка и преведувачка. Утре го промовира својот најнов превод на еден македонски роман.

4 Напишете го бројот на примерот до значењето што му одговара:

Семинарот од минатата година 1

денес навечер ____
продолжува со престојот ____
музички настап ____
оваа година ____

поради работата ____
сега ____
знаете ____
групата блиски луѓе ____
догодина ____

5 Објаснете го значењето во однос на граматичката категорија **време** и употребата на глаголските форми **останува, се враќа, приредува, промовира** наспрема другите глаголски форми за сегашно време во текстовите. Составете реченици со исто значење, но со друго глаголско време. Како уште се трансформираа глаголите? Напишете ги новите реченици и видските двојки од глаголите во речениците пред и по трансформацијата.

Останува во Македонија уште два месеца.
Ќе остане во Македонија уште два месеца.
останува – **остане**

1. Следната година се враќа во Франција.

се враќа – _____

2. Вечерва приредува мал концерт за друштвото.

приредува – _____

3. Утре го промовира својот најнов превод на еден македонски роман.

промовира – _____

6 Во текстовите има две реченици во кои именската група може да се употреби во неопределена форма, т.е. нечленувана. Кои се тие реченици? Напишете ги.

7 Напишете три реченици во кои ќе употребите по една од прилошките определби:
ВО МОМЕНТ, ВО МОМЕНТОВ, ВО МОМЕНТОТ.

8 Разговарајте во двојки според следниве насоки:

- што студирате или што работите;
- на кој универзитет сте или каде работите и
- зошто ја сакате својата професија.



9 Претставете го својот соговорник пред групата. Користете различни начини за воведување во комуникациската ситуација, како што е претставено во горните текстови.

Прочитајте го следниот текст од забавен карактер и изработете ги вежбите.

Вашата профилна слика на Фејсбук открива многу за вас

Пред да одлучите да ја промените сликата на својот профил на Фејсбук, добро размислете, бидејќи таа за вас кажува многу повеќе отколку што мислите.

Ако вашиот избор е слика од детството, сигурно сте носталгичар и мислите дека порано сè било подобро. Најверојатно, слушате стара музика, сметате дека *Пријатели* е најдобрата серија што е некогаш снимена и не сакате да читате книги напишани по 19-от век.

Изборот на уметничка фотографија, најчесто црно-бела, кажува дека зад неа се крие писател, архитект, глумец или личност што е сигурна во своите уметнички, но не и потврдени таленти. Ако на фотографијата се најде и некоја славна личност или јунак од филмовите, размислете уште еднаш, бидејќи тоа значи дека немате јак карактер.

Најдобра порака испраќате ако поставите сопствена слика, но не каква било. Самосликот и оние фотки на кои сте сликани како манекени, всушност, кажуваат дека сте несигурни во својот физички изглед. Оние кои се сликаат од далечина за да не бидат лесно препознаени, се срамежливи и резервирани додека не запознаат некого. А, фотографијата на која јасно го покажувате ликот, кажува дека сте самоуверена, дури и по малку здодевна личност.

(извор: www.zase.mk)

10 Според содржината на текстот и според описот на следните ликови, секоја фотографија поврзете ја со ликот на кој му одговара.

Ена има 23 години и авантуристички дух. За своите патувања избира градови каде што има големи забавни паркови. Ролеркостерот секогаш е резервиран за почетокот, а потоа оди на „следното ниво“.

Иван е наставник по историја во средно образование. Женет е и има ќеркичка од 4 години. Омилен е кај своите ученици и секогаш има време за разговор по часовите. Учениците му веруваат и на многумина им е идол.

Симона има стресна работа, мажена е, а децата ѝ се тинејџери. За себе кажува дека во својот сопруг е сè уште вљубена како првиот ден и дека омилена забава ѝ е интимната вечера со свеќи. Ужива кога им раскажува на децата за случки од минатото.



Петар е роден во град, но живее во село. Работи од дома и е многу успешен индустриски дизајнер. Има фотографско ателје и во него го минува секој слободен момент. Поседува неколку ретро апарати за правење фотографии, а размислува и за самосотојна изложба.

Ангела има 18 години и учи во гимназија. Со најблиската другарка е уште од градинка, но многу често се скарани. Со голема леснотија влегува во нови пријателства и на истиот начин излегува од нив. Добра ученичка е, но сè уште не размислува што ќе студира.

11 Дополнете во табелата на кого се однесуваат речениците и во кој ред од соодветниот текст се податоците за ликовите.

	лик	ред
Не живее во местото на раѓање.	Петар	1
Не ужива во сегашноста.		
Не се колеба каде ќе патува.		
Не размислува многу кога ги напушта пријателите.		
Не е „сингл“ и нема дете постаро од 4 години.		
Не работи надвор од својот дом.		
Не оди на училиште за да учи.		
Не ја знае својата идна професија.		
Не е „сингл“ и нема дете од 4 години.		
Не се плаши од многу адреналин.		

12 Разговарајте во групата за следниве теми:

- дали имате профил на некоја дружба мрежа;
- зошто имате или зошто немате;
- што имате на фотографијата од профилот;
- дали е важно каква е фотографијата од профилот;
- каков впечаток оставаат профилите без фотографија;
- што мислите за поставувањето лажна профилна фотографија;
- што зборува постојаното менување профилна фотографија за носителот на профилот;
- што зборува оставањето иста профилна фотографија години по ред и
- како го разбирате поставувањето фотографии од детството или од далечната младост на кои тешко се препознава лицето од профилот.

Слушнете го текстот од забавен карактер *Што кажува за нас денот во кој сме родени*. Фаќајте белешки за полесно да се вклучите во дискусијата.



13 Одговорете на прашањата.

1. Во кој ден сте родени?
2. Се согласувате ли со тоа што се вели за вашиот ден на раѓање?
3. Дали некој друг ден од неделата повеќе ви одговара на карактерот? Кој?
4. Имате ли слични особини со некое лице родено во истиот ден од неделата?
5. Кога во неделата се раѓаат енергични луѓе, на почетокот или на крајот?
6. Нели во понеделник неделата е млада и затоа родените во тој ден имаат младешки дух?
7. Зошто петок претскажува многу љубов во животот?
8. Што владее со денот недела?
9. Да можете, кој ден од неделата ќе го изберете за повторно да се родите? Зошто?
10. Сакате ли да читате текстови од овој вид? Зошто сакате или зошто не сакате?

14 Напишете три прашални реченици во врска со содржината на текстот.

да/не-прашање _____

кој-прашање _____

алтернативно прашање _____

15 Во каква граматичка форма се употребуваат деновите од неделата во состав со предлогот *во*? Напишете три реченици во кои ќе искажете минато, идно и вообичаено дејство, а притоа употребете состави од предлогот *во* и ден од неделата.

минато дејство _____

вообичаено дејство _____

идно дејство _____

Прочитајте го следниот текст и изработете ги вежбите.

Наставник што ја враќа вербата во професијата

Добри Јовевски веќе 20 години работи како одделенски наставник во неколку села во Крива Паланка и ја менува перцепцијата за тоа како изгледа работата на еден наставник. Тој не се придржува строго до наставната програма, туку преку забавни активности и свој личен концепт се труди да поттикне интерес и да ја разбуди **(1)љубопитноста** на учениците. Изведува настава надвор од училницата, ги запознава учениците со културите и националностите кои се застапени во нашата средина, организира екскурзии во земјата и надвор од неа, организира разговори на учениците со луѓе од разни професии итн.

Прочитајте ја скратената верзија на интервјуто со овој наставник.

► Од каде идејата за ваков пристап кон професијата и кон учениците?



Учителската професија, според мене, е најблагородната професија на светот. Работам според мотото *Учење од животот за животот*, бидејќи гледам дека со таквата работа кај учениците се разгорува жар за учењето. Секое мое ветување го реализирам и не ме спречуваат ниту суровите планински услови, ниту ограничените материјални средства. На пример, има моменти кога за учениците секојдневно ја носам храната од градот до селото, или, пак, новогодишните подароци и елката, кои на раце ги пренесувам до

училиштето во суровата зима. Секое утро учениците со нетрпение ме очекуваат, а од нивните очи зрачи благодарност. Тоа ми кажува дека наставниците се двигатели на општеството.

► **Како изгледаат вашите часови?**

Заклучив дека **(2)децата** се мали истражувачи. На учениците им дозволувам да истражуваат и тоа го правам спонтано, без присила, за да биде лесно, полетно, игровно и радосно. Моите методи на работа се: експеримент, игра, дискусија, прошетка, користење на современата технологија. **(3)Методите** се веќе добро проверени и не се откажувам од нив.

► **Која е повратната реакција на учениците за сета Ваша вложена енергија и креативност?**

Тие реагираат позитивно на насмеано лице, на подадена рака и на почит кон нив. Нивните насмевки, знаењата, петките, наградите и успехот во понатамошното образование покажуваат дека нашите часови се успешни. Нивната творечка сила ме понесува во димензија на повисоки очекувања од самиот себе.



► **Најинтересна ситуација од училницата?**

Има многу. Да бидеме искрени, користењето на современата технологија и модерните пристапи во реализирање на содржините се најинтересниот дел. Најинтересното е тоа што учениците постигнуваат успеси преку игра.

► **Проект на кој сте најмногу горд?**

Особено ми е драг **(4)проектот Патот на лебот некогаш и денес**. Учениците истражуваа за потеклото на лебот, за тоа како се правел некогаш, а како се произведува денес на современ начин. Замислете колку беше интересно, тие истражуваат, а јас размислувам колку малку е потребно за насмевка на нивните лица. Беше задоволство да се гледаат тие мали мајстори – сами месат, го печат лебот, а потоа со своите родители уживаат во неговата дегустација. Во **(5)брошурата** што ја држите, можете да прочитате повеќе за нашите проекти.

► **Што им порачувате на учениците кои не го сакаат премногу училиштето?**

Учениците секогаш ги насочувам да го слушаат својот внатрешен глас за тоа што е добро, а што не е добро во училиштето. Да осознаат што им е интересно и што сакаат да прават со задоволство, а што им е здодевно, пренагласено и збунувачко во наставата. А, потоа, да имаат храброст за тоа да зборуваат. И, секако, секогаш да прашуваат, да бараат дообјаснување и да се вклучуваат во активностите.

(извор: www.crnobelo.com)

16 Поврзете ги примерите од **(1)** до **(5)** во текстот со формулациите за определеноста со членот со *т*-корен од **А** до **Д**:

А определеност за именување една класа или група луѓе, предмети и сл. (генеричка определеност) **2**

Б определеност според просторно посочување меѓу соговорниците на еден или повеќе предмети или лица што се во близина _____

В определеност според припадноста на предметот, лицето или појавата кон некого или кон нешто _____

Г определеност на предмети, лица или појави за кои се зборувало претходно во текстот (анафорска определеност) _____

Д определеност со izdelување еден или група предмети, лица или појави од истородните множества на кои им припаѓаат _____

17 Прочитајте ги следните реченици, составени според содржината на реченици од текстот. Потоа, препишете ги како одговори на прашањата од интервјуто.

Употребата на современите наставни форми и технолошките придобивки на модерниот свет. Учениците препознаваат кога им пристапуваме со ведрина и со желба да им помогнеме и возвраќаат со иста мера. **Мислам дека учителите се многу важни за ширење на доброто во светот.** Да ги следат своите желби, да не се срамот да бараат одговори за своите прашања и секогаш да работат. Ништо не ни е тешко – истражуваме, експериментираме, игrame, дискутираме, шетаме, користиме современа технологија. Кога учениците самостојно доаѓаа до сознанија за традиционалниот и современиот начин на приготвување на најпотребниот и најраспространетиот производ од брашно.

Од каде идејата за ваков пристап кон професијата и кон учениците?

Мислам дека учителите се многу важни за ширење на доброто во светот.

Како изгледаат вашите часови?

Која е повратната реакција на учениците за сета Ваша вложена енергија и креативност?

Најинтересна ситуација од училницата?

Проект на кој сте најмногу горд?

Што им порачувате на учениците кои не го сакаат премногу училиштето?

18 Во следниот извадок од текстот обележаните глаголски форми не искажуваат дејства што се вршат во сегашноста. Со кое значење се употребени?

... Особено ми е драг проектот *Патот на лебот некогаш и денес*. Учениците истражуваа за потеклото на лебот, за тоа како се правел некогаш, а како се произведува денес на современ начин. Замислете колку беше интересно, тие **истражуваат**, а јас **размислувам** колку малку е потребно за насмевка на нивните лица. Беше задоволство да се гледаат тие мали мајстори – сами **месат**, го **печат** лебот, а потоа со своите родители **уживаат** во неговата дегустација. ...

19 Одговорот во кој е искажано минато дејство во задача 17, трансформирајте го во реченица со глаголска форма за сегашно време.

20 Изберете две реченици од интервјуто и нивната содржина искажете ја на поинаков начин.

Реченица 1

Реченица 2

Прочитајте ги следните цитати:

Патриотизмот, во основа, е убедување дека една земја е најдобра на светот само затоа што сте родени во неа.

Човек може сам да се искачи на Еверест, но на врвот го истакнува знамето на својата земја.

Местото што го сакаме е домот, домот што може да го напуштат нашите нозе, но не и нашето срце.



Велат дека да ја оспоруваш глобализацијата е исто како да го оспоруваш законот на гравитацијата.

Еден ден нема да постојат граници, препреки, знамиња и држави и единствениот пасош ќе биде срцето.

22 Разговарајте во групата за темите поврзани со цитатите. Користете ги и следните зборови:

татковина, земја, држава, живот, родољубие, љубов, почит, лојалност, сигурност, граници, странство, виза, изедначување, глобализација, придобивки, поволности, недостатоци, слабости, економија, интернет, производи

моја, убава, голема, мала, добра, сакана, почитувана, лојален, верен, домашен, странски, заеднички, привремен, глобален, економски, културен, забавен, научен, корисен, некорисен, традиционален, старомоден, современ, модерен

сака, почитува, живее, останува, се иселува, емигрира, напушта, заминува, престојува, (се) споредува, (се) приспособува, прифаќа, користи, отфрла, оспорува, (се) подобрува

23 Претставете ја накусо својата земја или земјата во која живеете – нејзината местоположба, бројот и структурата на населението, јазикот/јазиците што се зборуваат во неа, поголемите градови и региони, природните богатства, важните стопански дејности, туристичките локалитети и сл.

- Поставувајте си прашања меѓусебно.
- Кажете накусо што знаете за Македонија.



Слушнете го текстот *Македонско и странско во Македонија* и изработете ги вежбите.

24 Внесете ги во табелата зборовите од текстот, образувани од имињата на следните географски поими. Можете да додадете имиња и на други земји.

Македонија – македонски, македонска, македонско	Кина –
Албанија –	Кореја –
Америка –	Мексико –
Аргентина –	Русија –
Балкан –	Србија –
Бугарија –	Словенија –
Германија –	Турција –
Данска –	Франција –
Европа –	Холандија –
Индија –	Хрватска –
Италија –	Швајцарија –
Јапонија –	Шпанија –

25 Дополнете ги речениците со делот што им недостига.

Во Македонија се произведува вино со вкус и квалитет **како врвните француски вина**.

како врвните француски вина; разни национални ресторани; според бугарскиот и рускиот рецепт; од странско производство; албанска, српска или американска музика; приспособени на македонските навики; многу видови слатки и солени балкански јадења

- Во Македонија шопската и руската салата не се прават _____.
- Во Македонија се готват _____.
- Во Македонија можете да јадете во _____.
- Во Македонија се слуша македонска, но и _____.

5. Во Македонија многу странски работи се _____

6. Во Македонија такси-возилата се _____

Г Р А М А Т И К А	
сегашно време (презент)	се викам, студирам, знам, се интересираш, работиш, зборуваш, чита, слуша, гледа, разбираме, научиме, студираме, доаѓате, можете, имате, се сеќавате, (се) знаете, (се) сретнеме, (се) запознаваат, (се) запознаете, запознаат, претставуваат, преведуваат, се јават
определеност кај именките - членување (именки и именски групи од придавка и именка)	овој град - градов, оваа земја - земјава, ова место - местово, оној човек - човекон, таа професија - професијата, оние планини - планинине, тие езера - езерата; моја другарка - мојата другарка, стари пријатели - старите пријатели, природни убавини - природните убавини
придавки од имиња на географски поими	македонски, македонска, македонско - македонски охридски, охридска, охридско - охридски европски, европска, европско - европски вардарски, вардарска, вардарско - вардарски шарпланински, шарпланинска, шарпланинско - шарпланински
прашални реченици	Како се викате? Од каде сете? Која е Вашата земја? Каде се наоѓа таа? Што знаете за Македонија? Дали таа професија е хумана? Ви треба ли туристички водич? Зошто не работиш како кустос? Чиј е овој пасош? За каква средба се зборува овде?
глаголски видски двојки	(се) запознава - (се) запознае, претставува - претстави, чита - прочита, заминува (оди) - замине (отиде), доаѓа (иде) - дојде, пишува - напише, предава - предаде, преведува - преведе, останува - остане, се допишува - се допише, препознава - препознае, се труди - се потруди

ГРАМАТИЧКИ ВЕЖБИ

1. Дополнете ги речениците со глаголски форми за сегашно време.

На мојот факултет **студираат (студира)** студенти од разни земји. Некои _____ (**доаѓа**) на привремен студиски престој и _____ (**останува**) еден, два или повеќе месеци, а некои _____ (**сум**) тука додека им _____ (**трае**) студиите. Ние секојдневно _____ (**се среќава**) и _____ (**оди**) на исти предавања, а _____ (**се дружи**) и надвор од факултетот. Во мојот студентски дом _____ (**живее**): еден Бразилец, еден Холанѓанец, една Ирка, двајца Бугари и четири Турчинки. Сите _____ (**се труди**) да зборуваат македонски, а сите ние _____ (**учи**) по малку од сите јазици. Кога _____ (**доаѓа**) во Македонија, _____ тие (**носи**) своја музика и книги со фотографии за подобро да _____ (**се запознае**) еден со друг. Роденденските забави ни _____ (**сум**) вистинско задоволство. Тогаш сите _____ (**готви**) некое национално јадење, _____ (**сака**) да ни _____ (**покаже**) народни танци и да ни _____ (**пренесе**) по некоја карактеристична навика од културата на својата земја. Ние _____ (**сум**) едно големо шарено семејство, во кое постојано едни _____ (**оди**), други _____ (**иде**). Најтешко од сè ни _____ (**паѓа**) разделбите.

2. Употребете ја глаголската форма за сегашно време со значење на идност и на минатост.

Неговите стихови **ќе останат** во колективната меморија на Македонците.

Неговите стихови **остануваат** во колективната меморија на Македонците.

1. Утре во групата ќе дојдат нови студенти.

2. Следниот месец ќе му истече визата.

3. Догодина ќе се видиме на истото место.

Кариерата ја **започна** во родниот град.

Кариерата ја **започнува** во родниот град.

1. Првпат се сретнаа пред 20 години.

2. Беше многу интересен, го претставуваше брат му и се смееше.

3. Вчера викав, викав по тебе, не ме слушаше.

3. Членувајте ги именките според формата на показната заменка.

Девојкава (оваа девојка) е библиотекарка. Кој е **човекон** (оној човек)? **Друштвото** (тоа друштво) се собира секоја сабота. Не ги препознава **луѓево** (овие луѓе) на сликава. **Книгине** (оние книги) ги чувам за тебе. **Селата** (тие села) не се населени.

1. Која е _____ (**онаа планина**) со снег на врвовите?
2. Раскажи ми за _____ (**тој концерт**) уште еднаш!
3. _____ (**тие пари**) ги чувам за билет.
4. Многу ми е познато _____ (**ова место**).
5. _____ (**овие пејачи**) пеат одлично.
6. Сакам да се запознаам со _____ (**оние актерки**).

4. Од следните зборови образувајте реченици. Зборовите употребете ги во соодветните граматички форми, а за членување употребете го членот со т-корен.

автомобил само него гледа ги пред себе
 Ги гледа само **автомобилите** пред себе.

1. **избор професија личен е**

2. **годишно си библиотека ја еднаш чисти**

3. **цреши носам ама ви се по за ручек цреши**

5. Составете по неколку различни типови прашања за следните реченици. Следете го примерот.

Мирела и сестра ѝ се по третпат во Македонија.

Кој е по третпат во Македонија?

Со мајка си **ли** е Мирела во Македонија?

Со кого е Мирела во Македонија?

Дали се Мирела и сестра ѝ првпат во Македонија?

Каде се Мирела и сестра ѝ по третпат?

Колку пати била Мирела во Македонија?

1. Владимир сака да се запознае со новите колеги од универзитетот.

2. Елена е професор по македонски јазик, но работи и како преведувачка.

3. Ерик им пишува писмо на родителите и им раскажува за новите пријатели.

6. Членувајте ги именските групи од придавка/придавки и именка во следните реченици.

Се запозна со **новите пријатели (нови пријатели)**.

Се познавате ли со **мојот драг пријател (мој драг пријател)**?

Живеат во **новата висока бела зграда (нова висока бела зграда)**.

1. Не ја познаваат _____ (**негова сестра**).
2. Останувате ли на _____ (**свечена вечера**).
3. _____ (**свои заеднички фотографии**) не ги објавуваат на Фејсбук.
4. (**високо планинско село**) _____ е нова туристичка атракција во регионот.

5. _____ (нејзин омилен бисерен гердан) ѝ е подарок од мајка ѝ.

6. Со жалење ни раскажуваат за _____ (стари добри подзаборавени времиња).

7. Образувајте придавки од имињата на географските поими во заградите.

Сака да престојува во стара **охридска (Охрид)** куќа.

Сакаат да пробаат **шарпланинско (Шар Планина)** сирење.

1. _____ (**Венеција**) гондолиери поминуваат специјална обука.

2. _____ (**Амстердам**) канали се туристичка атракција.

3. Таа година добива стипендија од _____ (**Единбург**) универзитет.

4. Треба да слетаат на _____ (**Катовице**) аеродром.

5. _____ (**Словенија**) театарска трупа настапува вечер.

6. _____ (**Каиро**) чаршија ја опишува во својот роман.

7. Таа е позната _____ (**Србија**) артистка од постарата генерација.

8. _____ (**Нов Зеланд**) компанија увезува нивни производи.

9. Го живее својот _____ (**Јужна Америка**) сон.

10. Таму се чувствува пријатната _____ (**Средоземно Море**) клима.

1 Одговорете на прашањата.

Велат дека градовите имаат душа.

- ▶ Кој и што ја прави душата на градовите?
- ▶ На кој начин ја чувствуваме и какви реакции предизвикува кај нас душата на еден град?
- ▶ Дали душата на еден град се доживува на прв поглед?
- ▶ Што е потребно за да ја почувствуваме душата на градот?
- ▶ Се согласувате ли со исказот: *Мал град – мала душа, голем град – голема душа*? Зошто се согласувате или зошто не се согласувате?
- ▶ Дали градовите што пулсираат 24/7 имаат „изморена душа“?
- ▶ Рангирајте од прво до петто место, според своето доживување на душата на градот, неколку градови што сте ги посетиле:



1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Слушнете го двапати текстот *Крушево – градот со душа* и постапете според барањата.

2 Во текот на второто слушање, дополнете го текстот со предлози.

Крушево – градот со душа

Велат дека градовите имаат душа. Тоа се местата каде што се дише слободно и каде што можеш да се доживееш себеси комплетно. _____ некогаш тоа е главниот град _____ една земја, _____ друг место каде што има езеро или море, _____ трет планината е пресуден фактор. (1) Крушево е град што ги пленува љубителите _____ планината, _____ здравото живеење и _____ едноставноста _____ секојдневието. Удобно е сместен _____ преградките _____ Бушева Планина, _____ надморска височина _____ 1350 метри. Крушево е највисокиот град _____ Балканот и еден _____ најстарите и најубави градови _____ Македонија, _____ 9600 жители. Се верува дека датира _____ XV век, _____ првите влашки доселеници _____ Москополе. _____ градот Крушево денес постојат 12 маала: Влашко, Таше, Струнга, Буша, Арбинеш, Коку, Мијачко Маало, Горно Маало, Крстот, Матак, Череш и Ѓупско Маало. _____ периодот _____ турското владеење Крушево било мало село. Како развиена и организирана градска населба се формира _____ крајот на XVIII и почетокот _____ XIX век. (2) Инаку, _____ време _____ Илинденското востание Крушево е ослободено _____ 2 август 1903 година и тука е формирана Крушевската Република. (3) Републиката постои _____ 3 _____ 13 август, а _____ битките _____ одбрана _____ Републиката градот ќе биде запален и ограбен. Денес Крушево важи _____ еден _____ најпријателските градови _____ Македонија. Таму крушевчани ќе ве пречекаат _____ насмевка и добар збор. Сакате оригинален крушевски локум? Нема проблем,

веднаш ќе ви кажат каде да го купите. Ви треба препорака _____ убаво јадење – ќе се јават _____ ваше име да резервираат.

Кога ќе бидете _____ Крушево, секаде ќе се движите пешки. Ќе го оставите автомобилот штом ќе дојдете и ќе го заборавите _____ заминување. Ќе се потсетите како е да пешачите и да си ја повратите кондицијата. (4) Ова посебно ќе го почувствувате кога ќе одите _____ Спомен-куќата _____ Тоше и ќе продолжите _____ Македониумот, па _____ другата страна _____ Мечкин Камен, а попатно ќе направите некоја фотографија _____ природа.

Градот е убав _____ текот _____ сите годишни времиња. Кога ќе го посетите, зависи _____ вас, односно _____ тоа дали сакате да уживате _____ снег или сте љубители _____ сонце и _____ зеленило. Сеедно, очекувајте да го доживеете _____ сета негова историја и _____ сета природна убавина.

(извор: www.hybread.mk)

3 Напишете ги предлозите што се употребени во текстот. Има вкупно 13, некои предлози се среќаваат само по еднаш, а некои по неколкупати.

со _____

спрема _____



4 Во реченицата (1) предлогот *на* се повторува четири пати. Со какво значење? Наведете примери од текстот во кои предлогот *на* е употребен и со:

просторно значење _____

временско значење _____

5 Допишете ги во одговорите предлозите што се бараат.

1. Во реченицата (2) на местото од предлогот *во* може да се употреби друг предлог со исто значење. Предлогот е _____.

2. Во реченицата со број употребени се 2 предлога со спротивно значење. Предлозите се _____ и _____.

3. Во една реченица е употребен сложен предлог. Предлогот е _____.

4. Во реченицата (4) употребени се 3 предлога со исто значење. Предлозите се _____, _____ и _____.

6 Толкувајте го значењето и на другите предлози во текстот, а особено на оние што се повторуваат. Напишете неколку примери во табелата:

предлог	значење/значења
од	временско (<i>датира од XV век</i>) просторно (<i>доселеници од Москополе</i>) во состав на предлошки предмет (<i>зависи од вас</i>)

7 Средете го редоследот на речениците според редоследот на содржините во текстот.

1 За секого душата на градот претставува нешто различно.



- Во преградките на Крушево ќе уживате во секој дел од годината.
- Крушево е поим за гостопримство.
- Во Крушево, можеби, и ќе се изморите од пешачење.
- На почетокот од 20. век Крушево ќе помине низ тежок период.
- Градот Крушево е стар речиси 700 години.
- Крушевчани живеат во повеќе од 10 соседства.

8 Разговарајте во групата за темите поврзани со следните прашања:

- Што е за вас пресудно за да ја почувствувате душата на еден град?
- Која е разликата помеѓу синтагмите „град на мојата душа“ и „градот на мојата душа“?
- Дали градот на нашата душа по правило е нашето место на раѓање?
- Дали погоре, во задача 1, на прво место го рангиравте својот роден град?
- Можеме ли истовремено за повеќе градови да кажеме дека се градови на нашата душа?
- Што ви е потребно за да „кликнете“ со еден град?
- Кои се градовите што ги носите во душата?

Прочитајте го текстот за едно од најстарите скопски маала. Следниот цитат претставува вовед во темата:

Дури и ако живееш во голем град, живееш во мало место.
Сите се идентификуваме според маалото.

Во слава на Дебар Маало и Идадија

Вечерва (сабота, 6 октомври 2018) ќе се одбележат 90 години од отворањето на култната кафеана Идадија (1928). Се разбира, како што прилега, со дружење и седенка пред самата Идадија, со обновување на спомените, со музика и изложба, со духовити досетки и муабети, со здравици и неизбежните кебапчиња и скара. **(1) Специјално** ќе биде приготвена и торта од кебапчиња, во духот на самата кафеана.

Идадија е отворена на 1 октомври 1928 година. Дебар Маало и кафеаната Идадија спаѓаат во поширокиот простор околу градскиот парк. Дебар Маало е опеано, овековечено, филмувано, сонувано. Но и реално, со славна историја, која се случувала токму **(2) таму**, на тој простор уште пред да се оформи маалото, а и потоа. **(3) Многу** одамна Султанот Мехмед Решад ќе отседне во Идадија при престојот во Скопје. Знае падишахот што е убаво. Тоа ќе биде првото навестување на раскошниот „царски имиџ“ на Дебар Маало.

(4) Денес Идадија е најстарата кафеана во градот, а во Дебар Маало многу нешта ќе бидат први во Скопје: првиот натпревар во фудбал, првата гимназија, првата плажа, првиот стадион, првите настапи на градскиот оркестар, првите цветни насади и растенија увезени од Европа, првиот скопски циркус, првиот природонаучен музеј и зоолошка градина, првиот лунапарк, првата летна библиотека, првата модна ревија на плажа, првиот трамвај што поаѓал од Идадија, првите луксузни автомобили, првото и единствено одбележување на Нова година утрото на 1 јануари.

И покрај урбанизацијата, духот на Дебар Маало и на култната кафеана Идадија не згаснуваат. А каде што има дух, има и духовитост, ведар муабет и шеги. Една група дебармаалци што постојано ќе седат во кафеаната, од крајот на 60-тите години на минатиот век воспоставуваат една нова традиција. Во своите тефтери **(5) прецизно** ќе почнат да бележат сè што се случува на нивните седенки во Идадија или на фудбалските натпревари што ги организираат. Во врска со натпреварите ќе состават и свој Душ(м)анов законик, со посебни одредби за правилата на играта, за првото, второто и третото место на тимовите, за наградите и за казните. Се разбира, и наградите и казните ќе се реализираат со честење во Идадија. Во некои од одредбите стои: „Играч што нема да присуствува на повеќе од 50 отсто од вкупниот број работни состаноци во Идадија, должен е да плати 1 литар вино + 4 соди“ или следната одредба: „За доцнење повеќе од 20 минути, играчот е должен да плати 50 кебапчиња + литар вино + 4 соди“. Ете, и тоа е дел од духот, духовитоста и традицијата на Идадија.

(Данило Коцевски www.novamakedonija.com.mk)



Сегашниот изглед на Идадија



Некогашниот изглед на Идадија



9 Поставете прашања за следните одговори во врска со содржината на текстот.

1. _____

Ќе се одбележи јубилејна годишнина од постоењето на култната кафеана Идадија.

2. _____

Затоа што Идадија, пред сè, е кебапчилница.

3. _____

Од 1928 година.

4. _____

Во скопско Дебар Маало.

5. _____

Да, многу познато маало е.

6. _____

По многу нешта што првпат ќе се случат, токму, во Дебар Маало.

7. _____

Како не, и денес е многу актуелна и многу посетена.

8. _____

Со честење во Идадија.

9. _____

Точно, Дебар Маало и кафеаната Идадија се дел од душата на Скопје.

10 Во кој дел од текстот глаголската форма за идно време е употребена со значење на идност? Прочитајте ги речениците што го илустрираат тоа.

11 Со какво значење во однос на граматичката категорија *време* се употребени следниве реченици од текстот?

Тоа ќе биде првото навестување на раскошниот „царски имиџ“ на Дебар Маало.

Во Дебар Маало многу нешта ќе бидат први во Скопје

Се разбира, и наградите и казните ќе се реализираат со честење во Идадија.

12 Пронајдете ги во текстот и другите реченици во кои глаголската форма за идно време искажува минати дејства.

13 Поврзете ги значењата на прилозите од **А** до **Д** со примерите од **1** до **5** во текстот.

А цел **1** **Б** време ____ **В** количество ____

Г место ____ **Д** начин ____

14 Пронајдете ги во текстот двата прилога што се употребени заедно и што се напишани едnodодруго. Прилозите се: _____ .

15 Напишете ги бројните придавки употребени во текстот.

шести _____

16 Во разговор со групата раскажете нешто за маалото (соседството) во коешто сте родени или во коешто живеете.

- Дали во него има места што се познати во градот и пошироко?
- Раскажете за места што се дел од душата на градот.

17 Толкувајте го значењето на следниот цитат, а потоа прочитајте го текстот.

Сè додека има поштари, животот ќе има сласт.

Големите градови набргу можат да останат без поштари

Една од компаниите во сопственост на ДХЛ почнува да испорачува пратки со беспилотни летала, дронови, во јужната кинеска метропола Гуангџоу. Дроновите со транспортни кутии тежат до пет килограми, а со експресната испорака покриваат површина од осум километри помеѓу две станици. Дронот собира пливови со документи за клиентите два или повеќе пати на ден и ги доставува во сервисниот центар на ДХЛ. Оваа машина обврските ги завршува за осум, а со автомобил за тоа би биле потребни четириесетина минути.

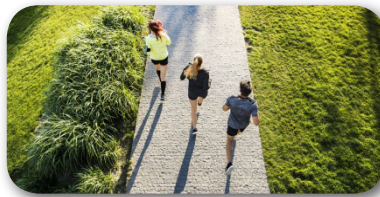


(извор: www.makfax.com.mk)

18 Одговорете на прашањата.

1. Што значи поимот „паметен град“?
2. Кои се предностите, а кои се слабостите на овој начин на „олеснување“ на животот на луѓето?
3. Дали и колку е „паметен“ градот во кој живеете? Наведете примери за тоа како некои човекови активности се заменети со функции на машините.
4. Можат ли машините да ја уништат душата на градот?
5. Како да им помогнеме на градовите да ја зачуваат својата душа?

Слушнете го текстот *Животот во голем град* и постапете според барањата.



19 Дополнете ги речениците со потврдни или со одречни глаголски форми за идно време, според содржината на текстот. Објаснете како се образувани одречните глаголски форми.

1. Во средствата за јавен превоз **ќе** си ги **извалкам** рацете.
2. Ако користам маска, **нема да дишам** загаден воздух.
3. Со секојдневните активности ти _____ го _____ фитнесот.
4. Ако станеме порано, _____ време и да попешачиме.
5. Ако одите ноќе во маркет, _____ да _____ да се наспиете.
6. Од замор _____ ја _____ бучавата.
7. Ако живеат поблиску до пријателите, _____ се _____ почесто.
8. Во голем град почесто _____ на различни места.

20 Разговарајте во двојки. Подгответе се за разговор во групата на следниве теми: *Ќе живееш ли некогаш во голем град?* и *Ќе го напуштиш ли некогаш големиот град?* Разговорот насочете го на следните поттеми:

- дали живеете во голем град или во помало место;
- што ви се допаѓа, а што ви пречи во местото на живеење;
- ќе го напуштите ли местото на живеење ако не морате;
- што ќе ве натера да размислите за живот во голем град или во помало место и
- поради што или поради кого не би го замениле својот град со ниеден град во светот.

Прочитајте го следниот текст и изработете ги вежбите.

Ерик ќе престојува службено во Скопје следните две години. Живее во изнајмен стан и има нови пријатели. Задоволен е од животот во новиот град, но многу често мислите му патуваат дома. Го разгледува фотоалбумот што го донесе со себе. Ги гледа сликите и го фаќа носталгија за дома, за неговите најблиски. Не е овде татко му за долги разговори во ноќта. Ах, што би дал за една од најубавите палачинки на мајка му! Или за една шеговита кавга со сестра му, за приказните на баба му и дедо му за старите времиња, за прославите на нивните јубилејни годишнини. Ги гледа и фотографиите со пријателите, со нив ги прави најубавите забави. Се потсетува на незаборавните летувања со братучедите и братучетките. Сигурно тетка му и тетин му и овој Божик ќе бидат со неговите... Го остава албумот и им телефонира на родителите.



22 На кои лица од текстот се однесуваат следниве искази? Поврзете ги речениците од **(1)** до **(10)** со лицата означени со буквите од **A** до **S** во табелата.

- (1)** Разгледува стари фотографии. **A**
- (2)** Тоа се мајка му, татко му, сестра му, баба му и дедо му. ____
- (3)** Со Ерик разговара долго во ноќта. ____
- (4)** На шега се расправа со Ерик. ____
- (5)** Прави најубави палачинки. ____
- (6)** Полни се со приказни за старите времиња. ____
- (7)** Со нив Ерик најубаво се забавува. ____
- (8)** Со нив Ерик одеше на летни одмори. ____
- (9)** Доаѓаат кај нив на гости за празниците. ____
- (10)** Ерик им се јавува по телефон. ____

Ерик A	баба му и дедо му B
неговите најблиски B	неговите пријатели Г
неговите братучеди Д	татко му Г
сестра му Е	тетка му и тетин му Ж
родителите З	мајка му S

23 Дополнете ги речениците со деловите што се испуштени. Подвлечете ги формите за удвоен директен предмет.

гледаме своите стари фотографии
чуваш пенкалото од другарите
забораваме првата љубов
посетува своето родно место

паметам нивната свадба
носиме случките од детството
чита нејзините писма

1. Сите сакаме да **ги** гледаме **своите стари фотографии**.

2. Во спомените секогаш **ги** _____.

3. Никогаш не **ја** _____.

4. Таа често **го** _____.

5. Секогаш ќе **ја** _____.

6. Како украс **го** _____.

7. И ден-денес **ги** _____.

24 Дополнете ги речениците со кратки заменски форми за индиректен предмет со значење на присвојност.

1. Мајка **ѝ** на Ана ќе живее на село. (**нејзината мајка**)
2. Брат _____ ќе се сели годинава, нели? (**твојот брат**)
3. Сестра _____ нема да изнајми стан. (**сестрата на Иван**)
4. Маж _____ ќе почне да го средува дворот. (**мојот маж**)
5. Татко _____ ќе прави фонтана пред куќата. (**таткото на Ана и Димитар**)
6. Братучед _____ ќе ни дојде на гости. (**нашиот братучед**)
7. Дедо _____ не сака да ја продаде куќата. (**вашиот дедо**)

25 Разговарајте во групата за следното:

- дали со блиските роднини и пријатели живеете во различни градови;
- колку често се слушате и се гледате со блиските роднини и пријатели;
- организирате ли традиционални средби и дружења и
- која по ред во последните три години ќе ви биде средбата со некои од вашите роднини или пријатели што живеат во друго место.

Прочитајте го следниот текст и одговорете на прашањата.

Јован е од Скопје. Тој му е колега и пријател на Ерик, а имаат и заеднички пријатели. Ним Јован им ја пишува следнава електронска порака.



Re (одговор на): Ерик има нов стан

From (од): jovant@gmail.com

To (до): meericc@gmail.com, elencetoma@t-home.com, petrica@gmail.com

Драги мои,

Како сте ми? Што има старо-ново?

Овде е ново тоа што Ерик живее во нов стан. Мора да дојдете да го видите. Се договараме викендов да одиме на прошетка низ град, па ако сте за – повелете. Имаме и план.

В сабота наутро ќе се качиме пешки на Водно. Ќе поседиме малку горе, но нема да се задржуваме многу. Ќе одиме кај Ерик на ручек, ќе правиме скара на тераса. Потоа ќе прошетаме малку низ паркот, па ќе продолжиме кон Кале, а оттаму во Стара чаршија.

В недела планираме да одиме на Матка. Ќе изнајмиме велосипеди, зашто нашите не се во добра форма. Ако сакате, до некаде можеме да одиме и со автобус или со такси, а потоа да пешачиме. Ќе го посетиме и манастирот Св. Андреј.

Јас едвај чекам да дојде сабота! Има да направиме одлични фотографии.

Ве чекаме.

Поздрав!

26 Одговорете на прашањата.

1. Која е новоста што им ја кажува Јован на Хилда и на Роланд?
2. Што ќе прави друштвото в сабота наутро?
3. Што ќе прават по ручекот?
4. Како ќе одат до Матка?
5. Што ќе посетат таму?
6. Со што ќе ја овековечат посетата на Матка?

27 Толкувајте го значењето на следниот цитат.

Во град полн со насмевки, сигурно љубовта е градоначалник.

Слушнете го текстот *Локалитети во Скопје и околу него*. Од него ќе дознаете уште нешто за душата на Скопје. Фаќајте белешки, за да можете да ги изработите вежбите.



Водно



Катлановска Бања



Кањонот Матка



Старата чаршија



Кејот на Вардар

28 Во табелата препишете ги речениците што им одговараат на локалитетите.

Ќе пијам Скопско на Градска плажа. Ќе купам леблебија од старо дуќанче. Ќе летам со параглајдер. Ќе дишам чист воздух од дабова шума. Ќе посетам некоја пештера. Ќе шетам покрај Вардар. Ќе ручам во национален ресторан. Ќе се качам до врвот. Ќе носам и мрежа за пеперутки. Ќе почувствувам ориентална атмосфера. Ќе се бањам во минерална вода. Ќе влезам во галерија што е стар амам или ан. Ќе одам на масажа. Ќе поминам два часа на ролерки. Од горе ќе го сликам цело Скопје.

Водно	
Катлановска Бања	
Кањон Матка	
Стара чаршија	
Keјот на Вардар	Ќе пијам Скопско на Градска плажа.

29 Изберете од текстот едно од понудените места, што ќе го посетите ако се најдете во Скопје. Напишете што ќе правите, а што нема да правите таму.

Еген ден во Скопје

ГРАМАТИКА

глагол + ga-конструкција	сакам да живеам, можеш да се преселиш, не мора да излегува, ќе треба да патуваме, ќе можете да прашате, ќе сакаат да се иселат нема да треба да возам, нема да треба да побараш, нема да може да пешачи, не ќе мора да се качуваме, не ќе мора да се селите, не ќе мора да објаснуваат
бројни придавки со редно значење	прв, прва, прво, први; втор, -а, -о, -и; трет, -а, -о, -и; четврти, -а, -о, -и; петти, -а, -о, -и; шести, -а, -о, -и; седми, -а, -о, -и; осми, -а, -о, -и; деветти, -а, -о, -и; десетти, -а, -о, -и; единаесетти, -а, -о, -и; дваесет и први, -а, -о, -и
долги и кратки заменски форми за директен предмет	мене - ме; тебе - те; него - го; неа - ја; нас - нè; вас - ве; нив - ги предлог + долга заменска форма: пред неа, во него, зад нас, за вас, од нив
директен предмет (директен објект)	Ја сака Нада. / Ја сака неа. Го слуша Симон. / Го слуша него. Ги почитува родителите. / Ги почитува нив.
кратки заменски форми за индиректен предмет со присвојно значење (со именки што означуваат роднински врски)	мојот татко - татко ми, твојот брат - брат ти, неговата мајка - мајка му, нејзиниот братучед - братучед ѝ, нашата ќерка - ќерка ни, вашата тетка - тетка ви, нивниот вујко - вујко им
идно време (футур)	ќе пребарувам - ќе пребарам, ќе изнајмуваш - ќе изнајмиш, ќе се качи - ќе се искачи, ќе доаѓаме - ќе дојдеме, ќе седите - ќе поседите, ќе стануваат - ќе станат нема да се задржуваме - нема да се задржиме, нема да издавате - нема да издадете, не ќе се јавувате - не ќе се јавите
прилози (адверби)	горе : долу, напред : назад, ваму : таму, лево : десно; сега : после, вака : така, добро : лошо, многу : малку право, криво, настрана, отспротива, насреде, овде/тука, онде/таму
предлози (препозиции)	на, во/в, над, под, зад, од, до, со/сопе, без, низ, преку, околу, пред, освен, при, против, според, спрема, среде/сред, за, кај, кон, накај, крај/покрај, меѓу/помеѓу, место/наместо, спроти/наспроти
глаголски видски двојки	се сели - се пресели, изнајмува - изнајми, се јавува - се јави, огласува - огласи, издава - издаде, мести - намести, премести, смести; поставува - постави, закачува - закачи, уредува - уреди, полни - наполни

ГРАМАТИЧКИ ВЕЖБИ

1. Употребете *ga*-конструкција во следните реченици.

1. Сакам да се преселам во нов стан. (сака, пресели, јас)
2. _____ стан. (размислува, купи, ние)
3. _____ веднаш. (посакува, се всели, тие)
4. _____ сметки. (треба, плати, јас)
5. _____ автомобил. (планира, изнајми, ние)
6. _____ таму. (не смее, оди, вие)
7. _____ го _____ станот. (не сака, чисти, таа)
8. _____ кај нас на гости. (може, дојде, ти)
9. _____ книга за Скопје. (мора, купи, тој)

2. Дополнете ги речениците со бројни придавки.

1. Ќе купат стан на **шестиот** кат. (6.)
2. Ова е неговиот _____ стан во Скопје. (2.)
3. Мораме да се симнеме на _____ станица. (4.)
4. Станот ќе го видиш на _____ страница од каталогот. (11.)
5. _____ година е отсутна од дома. (5.)
6. Станарината ја плаќа на _____ во месецот. (28.)

3. Дополнете ги речениците со предлози и прилози. Секој збор ќе го употребите еднаш.

тука, за, насреде, зад, горе, во, на, лево, до, онде, спроти, врз, долу

Сите сме **тука**, можеме да се фатиме **за** работа. Книгите ќе ги наредиме _____ полиците. Торбите што се _____ ходникот ќе ги однесеме _____ галеријата. _____ ќе стои работната маса, а _____ неа ќе го ставам музичкиот систем. Пакетот што е _____ врата ќе го симнеме _____. Телевизорот ќе биде _____, _____ фотелјите.

4. Дополнете го текстот со кратки заменски форми. Кратките заменски форми се повторуваат.

го, ме, ја, нè, ги, им, ми, ни

Денес ќе **го** одржиме **состанокот** на Куќниот совет. Треба да _____ решиме **работите** што останаа од минатиот пат. Прво, сакаме да _____ замолиме **баба Мица** да _____ храни **своите мачки** дома, а не во заеднички влез. Исто така, **нам** _____ се проблем и двете кучиња на поетот Алексо. Човеков како да не знае дека ноќе сакаме да спиеме, па _____ дозволува **на своите миленици** да лаат и да се бркаат по цела ноќ. Треба да _____ смениме и **стариот хидрофор**, зашто на високите катови понекогаш нема вода. Станарите од пониските катови не _____ разбираат **нас** што живееме погоре. Јас сакам да предложам да ставиме ограда околу детското игралиште, но никој не _____ слуша **мене**. Фирмата што _____ изнајми **заедничкиот стан** сè уште не _____ дава **киријата** за оваа година. Можам да набројувам уште, ама комшиката Љубица _____ вика на кафе-муабет. Сега и таа ќе _____ се жали **мене**, не _____ сака **музиката на брат ми**.

5. Употребете ја глаголската форма за идно време со значење на минатост.

Во тоа време често **се селеа**, а неколку месеци **живееја** и на село.

Во тоа време често **ќе се селат**, а неколку месеци **ќе живеат** и на село.

1. Во градот на липите се сретнаа двапати, за жал, третпат не се случи.

2. Долго одлучуваа каде да го поминат викендот, на крај ништо не одлучија.

3. Родниот град го носеше во душата, не е ни чудо што го опеа и во песни.

6. Употребете ја глаголската форма за идно време со значење на заповед.

Те молам, **види** ги огласите за станови и **кажи** ми!

Те молам, **ќе** ги **видиш** огласите за станови и **ќе** ми **кажеш**!

1. **Остави** го клучот во сандачето и **провери** дали е заклучено!

2. **Возете** до плоштадот и **оставете** ме пред семафорите!

3. **Земете** бројче и **не чекајте** да добиете СМС-порака!

7. Употребете ја глаголската форма за идно време со значење на современост.

Ако си добар со луѓето, секој те **почитува**.

Ако си добар со луѓето, секој **ќе** те **почитува**.

1. **Не се расправаш** со соседите и **мирна** ти **е** главата.

2. **Се враќаш** навреме и никој ништо не ти **кажува**.

3. **Се поставува** камера и **се живее** мирно.

8. Составете две реченици во кои глаголските форми за идно време ќе искажуваат повторливи дејства.

Секогаш кога го програмираат светлото во влезот, се мачат – **ќе** го **земат** упатството, **ќе читаат**, **ќе се расправаат** и пак ништо **нема да направат**.

1.

2.

1 Одговорете на прашањата.

- ▶ Би сакале ли да вкусите храна каква што е прикажана на фотографиите? Зошто би сакале или зошто не би сакале?
- ▶ Што ја прави привлечна или непривлечна храната на овие фотографии?
- ▶ Би можеле ли да ги пригответе овие оброци? Што би ви било потребно?
- ▶ Кој од овие оброци би го приготвиле најлесно? Зошто?
- ▶ Би можеле ли да направите вакви фотографии?



Слушнете го текстот *Може ли храната да биде уметност* и изработете ги вежбите.

2 Изберете еден од исказите од **а** до **в** за да ги завршите следните констатации.

1. Храната во текстот е претставена како:
 - а.** здодевна секојдневна потреба на луѓето
 - б.** недостижна форма за забава на луѓето
 - в.** инспирација за уметнички надарените професионални готвачи
2. Храната би можела да биде приготвена и аранжирана на начин кој:
 - а.** ги одбива луѓето да ја вкусат
 - б.** предизвикува кај луѓето восхитеност од нејзиниот изглед
 - в.** ги остава луѓето рамнодушни
3. Желбата за подобрување на изгледот и вкусот на храната претставува:
 - а.** дел од историјата на човештвото
 - б.** карактеристика на модерната гастрономија
 - в.** нова дисциплина во уметноста
4. Според авторот на текстот:
 - а.** секоја порција привлечна за човековото око не претставува уметност
 - б.** секој готвач може да направи уметничко дело од храната
 - в.** секој уметник може да направи уметничка порција со храна
5. Уметничките дела од прехранбени производи:
 - а.** се закачуваат на сид како другите уметнички дела
 - б.** немаат рок на траење
 - в.** се консумираат како секоја друга храна приготвена за оброк

3 Напишете една реченица како заклучок за текстот.

4 Разговарајте на тема *Кујната претворена во уметничко ателје*. Користете ги и следните зборови и синтагми:

мотивација, трпеливост, челични нерви, искуство, смисла за дизајн, чувство за убаво, уметничка визија, врвно гастрономско образование

природни бои, трикови, квалитетни ножеви, шприц, кујнски бренер, стапчиња, спирали, чоколадни фигури, украси, предмети за декорирање

висока плата, скапи ресторани, реклама, популарност, задоволни гости

сече, ренда, мачка, боцка, попрскува, украсува, декорира, поставува, прелива

Следете ги понудените поттеми:

- храната како уметничко дело на природата – формите, боите и големината на овошните и зеленчуковите плодови како инспирација за уметнички надарените готвачи;
- способностите на готвачите за претворање на готвењето во уметност;
- потребните производи, садови и алатки во кујната како уметничко ателје;
- начините за овековечување на „уметничките дела“ од храна и
- „екстрактот“ од љубов - магичната состојка на јадењата.

5 Напишете текст на тема поврзана со содржината на следните цитати.

Не сакам храна што е внимателно аранжирана, помислувам дека готвачот поминал повеќе време на украсување отколку на готвење; ако сакам слика, ќе купам слика.

Луѓето сакаат едноставна, вкусна храна, а не порција за на изложба, која се приготвува со денови.

Храната е за јадење, не за гледање

И хамбургерот може да биде убавец

- ▶ **(8)Премачкајте** го со маслиново масло за да изгледа примамливо.
- ▶ Хамбургерот не смее да биде низок, неговата висина е показател на богатството кое го носи во себе. **(9)Додадете** помфрит и парчиња зеленчук за подобар ефект.

И авокадото позира

- ▶ **(10)Исцедете** му неколку капки лимон и спречете го менувањето на бојата од светло зелена во кафена.
- ▶ Врз паштетата од авокадо посипете семки, зачини или јаткасти плодови и со тоа **(11)додадете** бои и нијанси на фотографијата.
- ▶ Користете природна светлина за да го избегнете отсјајот.

Примамлива пица што ќе се смее од сликата

- ▶ Фрлете неколку листа свеж босилек врз готовата пица.
- ▶ Кашкавалот и сирењето можат да се стврдат додека фотографирате. **(12)Загрејте** ја повторно пицата со помош на фен.
- ▶ Не штедете на кашкавал!



(извор: www.srekja.mk)

6 Поврзете ги глаголските форми за заповеден начин од **(1)** до **(12)** во текстот, со нивните синоними од **А** до **Ј**.

А истакнете (1)	Г откријте ____	Е нанесете со четка ____	С наместете ____
Б згответе ____	Д ставете ____	Ж истискајте ____	И пазете ____
В стоплете ____	Ѓ обратете ____	З дополнително внесете ____	Ј направете ____

7 Две глаголски форми за заповеден начин во текстот се образувани од несвршени глаголи. Едната е **внимавајте**, образувана од основниот глагол _____, од *а*-група. Нејзиниот синоним во табелата е образувана од глаголот _____, од _____-група.

Која е другата глаголска форма образувана од несвршен глагол? Внимавајте, не е во примерите од (1) до (12).

8 Изберете од примерите три свршени глаголи од трите глаголски групи и употребете ги во одредна форма во реченици, како што е прикажано во реченицата под број 1.

1. направи

Не правете спротивен ефект со премногу декорација.

Немојте да направите спротивен ефект со премногу декорација.

2. _____

3. _____

4. _____

9 Разговарајте на тема поврзана со значењето на цитатот:

Ако сите ги знаеме сите трикови, нема да постои магија.

Следете ги следниве насоки:

- користите ли некој трик од текстот кога фотографирате – ако не користите, дали би користеле;
- ги забележувате ли триковите во рекламите за храна и пијалаци и
- кажете како би можело да се изведе некој трик за храната да изгледа уште поубаво.

Прочитајте ги следните два текста и постапете според барањата.

Ресторан со три ѕвезди забранува фотографирање на храната



Британскиот ресторан *Вотер ин* во Беркшир им забранува на гостите да ја сликаат храната. Ресторанот има долга традиција на извонредно готвење. Тој е именуван од *Мишелин* како „класичен француски ресторан“ и е награден со три ѕвезди, статус што го одржува од 1985 година. „Навистина им се луѓам на оние што постојано ја сликаат храната“ – изјави сопственикот Мишел Ру и нареди на главниот влез од ресторанот да се закачи објавата: „Ве молиме, не сликајте!“

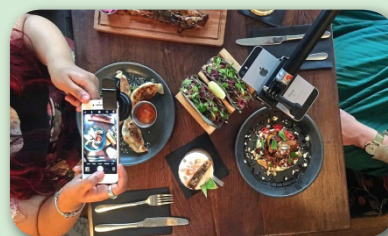
Синот на Мишел, **(1)се разбира**, ја продолжува идејата на својот татко и вели дека нема да ги толерира оние што фотографираат храна заради покажување на социјалните мрежи. Смета дека, **(2)конечно**, ниту една фотографија на интернет не може да ги долови квалитетот и вкусот на храната што ја подготвува.

(3)Патем, *Вотер ин* не е првиот ресторан што воведува рестрикции за сликањето на храната. Во 2014 година група врвни готвачи во Франција почнуваат кампања против оваа навика, тврдејќи дека таа ја нарушува целосната атмосфера во угостителските локации. Непосредно по ова, ваквата политика почнуваат да ја применуваат и некои ресторани во Њујорк и во други градови низ светот.

(извор: www.smart.sdk.mk)

Ресторан за сите што се опседнати со сликање храна

Ако сте и вие од оние што сакаат да ја сликаат храната во ресторан и да ја објавуваат на дружбаите мрежи, **(4)секако**, знаете колку може тоа да биде тешко ако сте перфекционисти. **(5)Веројатно**, ви се случува и да не им дозволувате на другите на масата да почнат да јадат додека вие не ја направите совршената фотка. Па, дури и ако некогаш тоа значи да станете за да ја „фатите“ цела маса во кадар. Токму поради ова, еден ресторан во Лондон дошол до одлична идеја како да им се приближи на љубителите на фотографирана храна. За да им помогне да ги овековечат убавите оброци, ресторанот им нуди целосна опрема која е потребна за тоа.



Опремата вклучува: лед-светло за камерата, полнач за различни уреди, додаток за поширок агол на објективот и статив со селфи-стапче за фотки од над масата, кои ќе изгледаат одлично.

Од ресторанот велат: „Нашите гости сакаат да споделат на социјалните мрежи нешто од тоа што го јадат кај нас. Ние сакаме да им помогнеме да ја добијат беспрекорната фотка, независно од светлината или од периодот во денот. **(6)Исто така**, луѓето сè повеќе ги користат социјалните мрежи за да дознаат каде има добра храна. Вака можеме да бидеме сигурни дека сите ќе добијат најдобар доказ за квалитетот на нашата храна и пијалаци.“ Нема подобар доказ од добра фотографија, **(7)многу јасно**.

(извор: www.crnobelo.com)

10 Напишете седум клучни збора или зборовни состави за двата текста.

11 Со **T** (точно) или **H** (неточно) определете дали речениците ѝ одговараат на содржината на текстовите.

1	Ресторанот во Беркшир не дозволува фотографирање на храната.	T
2	Ресторанот постои неколку години.	
3	Во менито на ресторанот е напишана забраната за фотографирање.	
4	И наследникот на ресторанот нема разбирање за сликите со храна.	
5	Ова не единствен локал што забранува сликање на храната.	
6	Лесно е да се направи совршена фотографија на храна во ресторан.	H
7	Некои им забрануваат на пријателите да јадат пред сликањето.	
8	Обично не се оддалечуваме од масата за да се сликаме групно.	
9	Во ресторанот што дозволува сликање има реквизити за телефоните.	
10	Убавите фотки се лоша реклама за ресторанот.	

12 Со броеви од (1) до (7) се обележани модалните зборови и модалните изрази во текстовите. Прочитајте ги и напишете ги примерите што можат да се заменат со следните зборови и изрази со модално значење:

- ▶ разбирливо – **се разбира**, _____ и _____ ;
- ▶ претпоставувам _____
- ▶ и уште нешто _____
- ▶ на крајот / на крајот од краиштата _____
- ▶ меѓу другото _____

13 Кои модални зборови или изрази во текстовите би можеле да се заменат со модалниот збор **инаку**? Што заклучувате? Напишете еден пример.

Патем, *Вотер ин* не е првиот ресторан што воведува рестрикции.

Инаку, *Вотер ин* не е првиот ресторан што воведува рестрикции.

14 Обидете се да им го смените местото на модалните зборови и изрази во речениците. Кои од нив можат да се најдат во друга позиција (почетна, средишна или крајна) во реченицата? Напишете еден пример.

Нема подобар доказ од добра фотографија, **многу јасно**.

Нема подобар доказ, **многу јасно**, од добра фотографија.

Многу јасно, нема подобар доказ од добра фотографија.

15 Разговарајте во двојки на темата од двата текста. Следете ги насоките:

- дали сликате храна во ресторан;
- ви пречи ли кога некој претерува со сликањето храна во ресторан или на друго јавно место;
- мислите ли дека со фотографирањето се намалува уживањето во храната и
- кој ресторан од текстовите би го поддржале во ставот кон фотографирањето храна.

Прочитајте го следниот текст и постапете според барањата.

Направен првиот сладолед од отпадоци од храна

Американската компанија што го произведе првиот сладолед од отпадоци од храна, сака да им покаже на своите потрошувачи дека е можно да се направи нешто несекојдневно, забавно и вкусно од нешто што требало да биде фрлено.

Само во Америка 30 до 40 отсто од храната што редовно се фрла, сè уште е во јадлива состојба. Ова претставува голема штета за земјата и за човештвото. Како еден од начините за превенција, локалната компанија за производство на сладолед во Портленд дошла на идеја да започне со производство на сладолед од отпадоци од храна.

Компанијата успеала да го направи првиот сладолед чиј состав се базира на отпадоци од храна. Користени се зачини што служеле за производство на рум, потоа, житарки и јаболка што се премногу оштетени за да можат да се продаваат во маркетите. На овој начин компанијата сака да ги информира и да ги едуцира потрошувачите дека навистина е можно да се направи храна од нешто што требало да биде фрлено како отпадок. Од компанијата појаснуваат дека со рационално користење на таа храна може да се победи гладот во светот.

(извор: www.zase.mk)

16 Составете реченици во врска со содржината на текстот, со поврзување на деловите од 1 до 8 со деловите од А до Ж.

1. Произведен е првиот А
2. Голем процент на храна не мора ____
3. Фрлањето храна му штети ____
4. Компанијата сака да го заштити човештвото ____
5. Основата за сладоледот се ____
6. Употребено е и овошје ____
7. Производителот сака да покаже ____
8. Според нив, умното користење на отпадоците од храна може ____

А освежителен десерт од отпадоци од храна.

Б што не може да се продава на пазарот.

В од поголеми штети.

Г дека рециклирањето храна може да функционира.

Д да заврши во канта.

Ѓ на целиот свет.

Е да го спаси светот од гладување.

Ж отпадоци од прехранбени производи.

17 Разговарајте за темите што произлегуваат од следните цитати:



Тајната на промената не е во тоа да ја фокусирате сета своја енергија на борба со старото, туку на создавање ново.

Прогресот не евозможен без промени; тие што не можат да го сменат својот ум, не можат да сменат ништо.

Во време на криза храната е синоним за контрола.

Ако треба да ја одгледуваш својата храна, ќе се чувствуваш ли и понатаму удобно кога ја фрлаш?

Сите ние треба да се трудиме да го смениме начинот на кој сите размислуваат за храната.

Следете ги насоките:

- го прифаќате ли рециклирањето како форма на промена на старото во ново што води кон прогрес на човештвото – зошто го прифаќате или зошто не го прифаќате;
- дали е светот подготвен да ја прифати рециклираната храна;
- може ли рециклираната храна да ги надомести потребите од храна во светот;
- дали некогаш во домашни услови сте искористиле отпадоци од храна (или остатоци од храна што би ги фрлиле) за правење друга храна;
- би јаделе ли сладолед направен од отпадоци од храна и
- препознавате ли на сликата десно сладолед направен со каша од исцедени моркови



18 Дополнете го списокот:

За добивање рециклирана храна може да се употреби и следното:

- ▶ водата што останува по варењето шпагети, зеленчук или месо;
- ▶ кашата што останува во соковникот по цедењето сок од овошје или зеленчук;
- ▶ кората од лубеница, портокал или лимон;
- ▶ дршките од спанаќ;
- ▶ лушпите од јајца;
- ▶ семките од кајсија;
- ▶ _____
- ▶ _____

Слушнете го текстот од забавен карактер *Како треба да се хранат хороскопските знаци* и изработете ги вежбите. Фаќајте белешки за полесно да се вклучите во дискусијата.

19 Одговорете на прашањата.

1. Во право ли е хороскопот во врска со вашиот начин на исхрана?
2. Што ви е погодено, а што не ви е?
3. Дали имате сличности во исхраната со друг хороскопски знак?
4. Дали исхраната на друг хороскопски знак ви одговара повеќе?
5. Што би додале како омилена храна во текстот за вашиот хороскопски знак – некој вид храна според начинот на приготвување или според потеклото од некое поднебје во светот, некој вид овошје или зеленчук, некои млечни или месни производи, морски плодови...?

20 Напишете кус текст од забавен карактер. За наслов можете да го искористите цитатот: **Единствената работа што ја сакам повеќе од зборувањето за храна е јадењето.** Содржината на цитатот можете да ја измените, па да добиете наслов: **Единствената работа што ја сакам повеќе од јадењето е зборувањето за храна.**

Бирајте!

21 Ерик добро се снаоѓа во Скопје. И македонскиот не му е лош. Многу често се фаќа себеси како размислува на македонски, а понекогаш тоа го прави и намерно. Еве, и сега, кога планира како да ја помине вечерта. На некои места не знае кој збор да го употреби. Дополнете го неговиот текст со понудените глаголски форми за можен начин.

би требало би отишол би било би дремнал
би разгледал би правел би дочитал би поразговарал би излегле

„Изморен сум, **би требало** прво да се одморам. Да, ќе слушам музика, а би било добро и кога _____ (хммм... морам дома да го отворам речникот!). Не сум гладен, не би морал да јадам. Потоа, малку на интернет, ќе одговорам на сите пораки од последниве два-три дена. _____ со мама и тато на Скајп. Би можел и да му се јавам на Јован, сакаше да ме запознае со братучедите. Ако се слободни, вечер _____ . Или, би ги поканил кај мене. Би направил и некое мезе набрзина. А, _____ и во кино сам. Ама, не, другпат ќе одам во кино. _____ ја _____ книгата, ми останаа уште педесет и осум страници. Елена рече дека во Музејот на град Скопје има убава изложба на фотографии. _____ ја _____ и неа. Зошто сум ваков? Кога имам време, _____ сè одеднаш. А, да си сварам јуфки од баба ѝ на Елена, а? Тоа _____ супер!“

Изберете во групата ликови според имињата во следниот текст и прочитајте го разговорот на глас.

На ручек кај Јован

Јован: Мамо, ние пристигнавме!

Нада: Добре дојдовте! Повелете!

Јован: Ерик, да те запознаам со моето семејство: мајка ми Нада, татко ми Иван и сестра ми Неда.

Ерик: Мило ми е, јас сум Ерик. Многу ви благодарам за поканата за ручек.

Иван: И нам ни е мило, Ерик. Ова беше официјална покана, понатаму ќе доаѓаш непоканет и кога сакаш, се разбира.

Ерик: Ви благодарам уште еднаш.

Нада: Јован, вие сега седнете на тераса и уживајте додека ве викнеме за ручек!

Иван: Имаш право, Неда, времето е супер.

Нада: Неда и Елена, ќе можете да ми помогнете малку во кујната?

Елена: Многу јасно, тетка Нада.

Нада: Мамо, кажи ѝ на Елена каков пинџур сум направила.

Нада: Како за првпат, одличен е.

Елена: Што да направам јас?

Нада: Шопската салата, мила. А, ти Неда, би можела да го направиш таратурот! Јас ќе ја сервирам масата во меѓувреме.



Неда: Повелете сите на маса, ручекот е поставен!

Ерик: Колку убаво изгледа трpezата, сите бои на природата ги има во чиниите.

Иван: Ќе ми прави ли некој друштво за ракија?

Јован: Јас ќе се напијам сосема малку, само за да наздравиме. И тоа, мастика.

Ерик: И јас исто, а потоа ќе продолжам со вода.

Иван: Зар никој нема да пие вино?

Нада: Јас би се напила црно вино.

Иван: Добро. А, вие, девојчиња?

Елена: Се знае, ние вода или некој сок.

Нада: Ерик, сакав да направам тавче-гравче, но Елена ми кажа дека си јадел кај неа.

Ерик: Да, јадев и многу беше убаво. Прсти да излижеш.

Иван: Е, денес ќе ја пробаш турли-тавата на тетка Нада.

Ерик: Со задоволство! Сум слушал дека е тоа балкански специјалитет што се приготвува од неколку вида зеленчук.

Нада: Точно. И со најмалку два вида месо, телешко и свинско. Се знае, најубава е кога се прави во земјена тава. Повели, пробаш!

Ерик: Благодарам. Ммм..., одлично! Многу е вкусно.

Неда: Ерик, те молам, чувај си ги воздишките за подоцна! Кога ќе го јадеш десертот што го правев јас.

Ерик: Ги чувам. А за што?

Јован: За најубавата домашна алва.

Ерик: Нема ни да дишам до тогаш.



22 Следните реплики се составени според репликите во разговорот. Поврзете ги со лицата што ги кажуваат.

Ерик Неда Иван Елена Јован Нада

1. Многу сум ви благодарен за поканата за ручек. **Ерик**
2. Што да помогнам јас во кујната? _____
3. Можете да дојдете на ручек. _____
4. Неда прави најубава домашна алва. _____
5. Сакаме да ни доаѓаш и без покана. _____
6. Масата изгледа прекрасно! _____
7. Ми треба помош во кујната. _____
8. Јас ќе ја поставам масата. _____
9. Ќе се напие ли некој ракија со мене? _____
10. Ние ќе пиеме безалкохолно. _____
11. Во право си, Неда, надвор е многу пријатно. _____

23 Поврзете ги значењата на следните примери, со соодветните зборови или делови од реченици во текстот. Прочитајте ги на глас репликите во кои се наоѓаат.

1. дојдовме (**пристигнавме** – Мамо, ние пристигнавме!)
2. Кога нашите соговорници се гледаат првпат и ние им кажуваме кој како се вика.
3. Кога гостинот доаѓа без да го поканиш.
4. Има исто значење со реченицата *Додека не ви кажеме да гојдете на ручек.*
5. Вид мезе (салата) што се прави од печени па толчени зелени пиперки.
6. Маса на којашто се поставени храната и приборот за јадење.
7. Кога ги креваме чашите и велиме *На здравје!*
8. Македонска ракија со вкус на анасон.
9. Грав приготвен на македонски начин во земјена тава.
10. Фразеолошки израз со кој се искажува воодушевување од вкусот на некое јадење.
11. Кога првпат јадеме нешто или нешто јадеме малку (за да му го почувствуваме вкусот).
12. Израз со слично значење на изразот *со уживање.*
13. Реакција што покажува задоволство или незадоволство со испуштање воздух или глас.
14. Рамномерно земање и испуштање воздух.

24 Разговарајте во двојки и направете дијалози за ситуација кога имате гости или кога сте вие на гости – на вечера, на закуска, на кафе, на чај, на пијалак, на колачиња и сл. Зборувајте како гостин и домаќин.

Прочитајте ја следната рецепта за десерт и напишете текст за рецепта по личен избор.

Домашна алва од гриз

Состојки:

1 шолја масло за јадење; 2 шолји гриз; 3 шолји шеќер; 4 шолји вода;
1 лимон; цимет; сечкани бадеми, ореви или лешници; суво грозје.

Приготвување:

1. Измешајте ги во тенџере водата и шеќерот и додадете сок од половина лимон, изрендана кора од лимон и цимет. Ставете ги на оган да провријат (да добиете ни многу густ, ни многу редок шербет/сируп). Немојте да ги варите подолго од 5 минути.
2. Во поголемо тенџере измешајте ги маслото и гризот и пржете ги на тивко додека се зацврени гризот. Додајте ги сечканите бадеми (оревы или лешници) и уште малку пржете ја смесата. Не дозволувајте да потемни!
3. Сварениот шербет полека истурајте го во испржениот гриз. Постојано мешајте ја смесата со лажица и варете ја додека се соединат сирупот и гризот. Потоа тргнете ја од оган.
4. Топлата смеса истурете ја во садови со форми по желба (модли/калапи) и оставете ја да се олади на собна температура. Потоа калапите ставете ги во ладилник.
5. Ладната алва од модлите превртете ја на чинија и послужете ја.

Забелешка: Овој традиционален рецепт во Македонија е познат и како *Рецепт 1-2-3-4*, според бројот на шолјите што е доза за состојките.



На здравје!

ГРАМАТИКА	
заповеден начин (императив)	јади! да јаде! нека јаде! – не јади! немој да јадеш! да не јаде! нека не јаде!; пробај – не пробувај, немој да пробуваш; напиј се – не пиј, немој да пиеш; направи – не прави, немој да направиш/правиш; додај/додади – не додавај, немој да додадеш/додаваш; седнете – не седнувајте, немојте да седнете/седнувате; ставете – не ставајте, немојте да ставите/ставате;
глаголска л-форма	јадел, -ла, -ло, -ле; изел/изедел, -ла, -ло, -ле; готвел, -ла, -ло, -ле; зготвил/зготвел, -ла, -ло, -ле; пиел, -ла, -ло, -ле; испил/испиел, -ла, -ло, -ле; понудил/понудел, -ла, -ло, -ле; изброил/изброел, -ла, -ло, -ле
можен начин (потенцијал)	би јадел, -ла, -ло, -ле; би зготвил, -ла, -ло, -ле; би пробал, -ла, -ло, -ле; не би готвел, -ла, -ло, -ле; би отишол/отишла, -ло, -ле; би дошол/дошла, -ло, -ле; би можел, -ла, -ло, -ле да испечам/испечеме не би сакал, -ла, -ло, -ле да се изгорам/се изгориме
модални зборови и изрази	конечно, на крај, за жал, за среќа, веројатно, изгледа, се разбира, многу јасно, без навреда, за чудо, чудно
глаголски видски двојки	јаде – изеде, дојаде; пробува – проба; пие – испие, се напие; готви – зготви; додава – додаде; зема – земе; подава – подаде; (се) пече – (се) испече, (се) допече, (се) запече; (се) вари – (се) свари, (се) превари, (се) довари; нуди – понуди; служи – послужи; мачка – намачка, подмачка

ГРАМАТИЧКИ ВЕЖБИ

1. Дополнете го текстот со соодветните глаголски форми за заповеден начин.

Нада: Јован, **(каже)** **кажи** им на другарите **(дојде)** **нека дојдат** утре на палачинки!

Јован: Што ти текна, мамо, палачинки за цело друштво?!

Нада: Ти само **(направи)** _____ како што ти велам, и **(не зборува)** _____
_____ многу!

Јован: Добро, добро, само **(каже)** _____ ми го поводит!

Нада: Не би било интересно кога би имало повод.

Јован: Добро, но **(не се замори)** _____ / _____
_____ многу, те молам!

Нада: Нема да се изморам, не грижи се! Неда, **(не планира)** _____ ништо за
утревечер, **(остане)** _____ дома да ми помогнеш!

Неда: Да, да, вие само **(каже)** _____ што ви треба, јас сум ви на услуга!

Нада: Јован, ти **(купи)** _____ една кутија еуро крем, а мед и мармалад имаме!

Неда: За солените палачинки кажи му **(купи)** _____ пршута и павлака!

Јован: Важи, само вие **(запише)** _____ ми, зашто би можел да заборавам.

Иван: Ве молам, **(не исклучи)** _____ ме/ _____ ме _____ мене од друштвото!

Нада: Се разбира дека нема! **(се подготви)** _____ да намачкаш едно петшеесет палачинки!

2. Дополнете ги речениците со соодветните глаголски форми за можен начин.

1. Вечер јас **(покани) би** ги **поканила** пријателите на пуканки.
2. **(може)** _____ да играме и карти.
3. Не знам дали тие **(сака)** _____ да дојдат во делник.
4. Веројатно не **(остане)** _____ до доцна, на работа се утре.
5. Јас **(каже)** _____ им _____ да донесат пиво.
6. Можеби некој **(пие)** _____ нешто друго.
7. А, што друго **(оди)** _____ со пуканки?
8. Знаам кој **(прифати)** _____, а кој не.
9. Знаам и кој **(се мурти)** _____.
10. **(е/сум)** _____ добро, значи, да одложам за друг ден, а?

3. Дополнете ги речениците со соодветниот модален збор или модален израз. Модалните зборови и изрази во заградите заменете ги со некои од понудените зборови или изрази.

веројатно, со сигурност, да се чудиш, за моја несреќа, многу јасно, секако, за чудо, конечно, без сомневање, претпоставувам, зачудувачки, вообичаено, дефинитивно, бездруго, за жал

1. Тој беше, **(несомнено) без сомневање/со сигурност**, најдобриот готвач во градот.
2. Нема да заборавам да ставам кромид, **(се разбира)** _____.
3. **(чудно)** _____, имаше коментари за келнерите во ресторанот.
4. Нема да вечера, **(изгледа)** _____.
5. Тој, **(на крајот на краиштата)** _____, и не е некој пица-мајстор.
6. Снема и струја вечерта, **(како по обичај)** _____.

1 Толкувајте го значењето на следните искази:

- ▶ Полна торба, празен џеб. Не оди гладен на пазар.
- ▶ Колку пари, толку музика. Поевтиното се плаќа двапати.
- ▶ Парите не купуваат време. Ако имаш време, оди на шалтер.



Прочитајте ги следните два текста и постапете според барањата.

Модерно потрошувачко општество: Купувам – значи постојам



(1) Сте чуле ли за купувањето како „глобална активност“. Тоа, освен купување, подразбира и култура, желби, мечти. Воопшто, станува збор за стил на живеење. Го собирате целото семејство и одите на семејно пазарување во некој голем трговски центар, во кој има и игротеки за мали деца, кафеани и ресторани, киносали, базени, галерии. Значи, купувањето можете да го комбинирате со семеен ручек, забава, разонода, рекреација и култура.

(2) Експертите по маркетинг и проектантите на трговските центри во последниве десетина години го нагласуваат менувањето на

карактерот на слободното време. Тоа се случи особено со развојот на електронската трговија, односно со пазарувањето на интернет. Новите трговски центри се осмислуваат и се градат според моделот на таканаречените „мегастори“. Тоа се џиновски продавници во срцето на градот, кои не нудат само стоки, туку и безброј можности за забава и разонода и други содржини, како: фризерски и козметички салони, теретани и други спортско-рекреативни центри, цвеќарници, уметнички галерии, книжарници со кафетерии, културни настани, театар „пред излози“, светски настани, кулинарски манифестации итн. Според експертите, новите продавници стануваат места за социјални контакти.

(3) Во големите трговски центри од типот „сè на едно место“ клучна улога има продавачот. Тој сè повеќе станува „психотерапевт“ кој умее да го предвиди дури и она што не му го кажал клиентот. Мора да води сметка да не биде нападен и агресивен за да не го одбие купувачот, но и да умее да ги дава вистинските комплименти што нема да звучат лажно и безлично. Се подразбира дека мора да знае да објасни сè за секој производ што се нуди, и тоа, на начин да го убеди купувачот дека станува збор за уникатна стока.

(4) Успешните трговци одамна знаат дека кога клиентот не е задоволен, едноставно исчезнува без објаснувања и никогаш повеќе не се враќа. Затоа измислуваат разни начини да ги привлечат потрошувачите. На пример, на секој купувач му се дава картичка за извесни поволности при следните купувања. По извесен период му се јавуваат телефонски од продавницата за да дознаат дали е задоволен од купената стока и го канат на претставување нов производ. Се разбира, сето тоа се прави мошне дискретно, а не да изгледа како вршење притисок или вознемирување. Во основата на сето тоа е желбата за долга соработка.

(5) Сè поголем е бројот на продавници што вработуваат стручни консултанти, специјалисти што комуницираат со клиентите и заедно со нив разработуваат многубројни олеснителни варијанти за купување на артиклите. Тоа, навистина, зборува за почитување на клиентите, но, со сигурност, е и начин да се поттикне нивниот потрошувачки интерес. Колку и да ни звучи ова перфидно, мораме да си признаеме дека понекогаш ни годи ваквото внимание на трговците и дека малку по малку сите стануваме дел од современата трговска машинерија.

(извор: www.panoptikum.mk)

2 Поврзете ги речениците од **А** до **Д** со пасусите на кои се однесуваат, а што се обележани со броеви од **(1)** до **(5)** во текстот:

- А** Купувањето се објаснува како можност за поврзување со други корисни активности. **1**
- Б** Луѓето што се задолжени за продажба, треба да поседуваат способности за убедување и да бидат љубезни. _____
- В** Стручни лица општат со купувачите и им нудат разни можности за повољно плаќање и достава на производите. _____
- Г** Огромните трговски центри се места каде што може функционално да се осмисли времето за пазарување и за одмор од работните обврски. _____
- Д** Потрошувачите се навлекуваат на купување на долг период. _____

3 Напишете во една реченица објаснување за синтагмата **купувањето како глобална активност**.

Италија воведува забрана за работа на продавниците во недела

До крајот на годината новата италијанска влада, како што пренесуваат светските медиуми, ќе го забрани **работењето** на големите трговски центри во недела. Причината е поврзана со идејата за **зачувување** на навиките на граѓаните и на традицијата на семејно **дружење** во последниот ден од седмицата.

Трговијата во неделите е либерализирана во 2012 година, со цел да се поттикне економскиот раст во државата. За оваа либерализација се мисли дека ги уништува италијанските семејства и дека владата мора да започне со повторно

ограничување на времето на **отворање** и **затворање** на трговските центри. Големите продавници ќе бидат затворени и во деновите на националните празници. Сопствениците на мали продавници во Италија одамна се борат за **укинување** на реформата, бидејќи се соочени со неправедна конкуренција од страна на големите трговски центри.



(извор: www.vrabortuvanje.com.mk)

4 Дополнете го текстот на местата каде што глаголските именки треба да ги замените со личноглаголски форми.

До крајот на годината новата италијанска влада, како што пренесуваат светските медиуми, ќе забрани големите трговски центри да **работат** во недела. Причината е поврзана со идејата граѓаните да ги _____ навиките и традицијата да _____ со семејството во последниот ден од седмицата.

Трговијата во неделите е либерализирана во 2012 година, со цел да се поттикне економскиот раст во државата. За оваа либерализација се мисли дека ги уништува италијанските семејства и дека владата мора повторно да започне да го _____ времето кога _____ и _____ трговските центри. Големите продавници ќе бидат затворени и во деновите на националните празници. Сопствениците на мали продавници во Италија одамна се борат да ја _____ реформата, бидејќи се соочени со неправедна конкуренција од страна на големите трговски центри..

5 Во следните реченици личноглаголските форми заменете ги со глаголски именки. Внимавајте, некои глаголски именки треба да се членуваат.

_____ на трговијата во неделите е воведено во 2012 година, а целта била _____ на економскиот раст во државата.

_____ на големите продавници ќе биде забрането и во деновите на националните празници.

Сопствениците на мали продавници во Италија одамна се борат за укинување на реформата, поради _____ со неправедна конкуренција од страна големите трговски центри.

6 Поделете се на две групи. Едната група нека разговара на поставените теми, а другата на теми поврзани со цитатите.

- разликата меѓу купувањето и навиките за купување во вашиот град и во други градови во вашата земја и во странство;
- предностите и недостатоците на купувањето во големи трговски центри и во помали продавници и
- на какви места сакате да купувате.

Бизнисот е, едноставно, идеја да се направи подобар животот на луѓето.

Секој што рекол дека среќата не се купува со пари, не знае каде да купува.

Градевме цивилизација, сега градиме шопинг-центри.

Внимателно и мудро ги избирам местата каде што одам. Веќе ни ретко нема да одам во голем трговски центар.

Утре е понеделник, денес не одете на шопинг.

Ерик реши за Нова година да оди на гости кај Петра во Словенија. Сакаше да купи ситни подароци и нешто за себе. Со Елена излегоа да прошетаат низ трговските центри. Слушнете го текстот *Елена и Ерик на шопинг* и изработете ги вежбите.

7 Во текот на второто слушање, дополнете го текстот со глаголските форми што недостасуваат.

Елена и Ерик на шопинг

Ерик: Еј, дојди, Елена! Некни овде _____ многу интересни ракотворби. Девојката ми покажуваше убави сувенири. И _____ скапи. Можеби има нешто како за мајка ѝ на Петра.

Елена: Ајде! Ах, ништо, _____ е. Девојката ти оставила порака, ќе се врати за пет минути.

Ерик: Штета, а баш _____ да ја видам.

Елена: Ако сакаш, попосле ќе дојдеме пак. Види, и овде _____ попустот. О-хо-хооо, од 50 до 70%. Јас _____!

Продавачката: Повелете, можам да ви помогнам?

Ерик: Прво да разгледаме.

Продавачката: Се разбира.

Елена: Ти _____ кошула. Убава и евтина. Види ја!

Ерик: Да, не е лоша. Извинете, може да ја пробам кошулава?

Продавачката: Секако, повелете. Оваа гардероба _____, влезете во другата.



Елена: Да те видам! Супер е. И онаа другата ти _____ убаво, ама оваа е поубава. Само, не мислиш дека ти треба поголем број?

Ерик: Не, не, точна ми е. Ако е поголема, ќе пливам во неа.

Елена: Тогаш, право на каса! А, јас _____ на женскиот оддел.

Ерик: Важи!

Продавачката: _____ за нешто?

Ерик: Да, ќе ја земам оваа кошула.

Продавачката: Повелете на каса. Во готово или со картичка?

Ерик: Во готово. Повелете!

Продавачката: Повелете, курсур. И, со здравје да си ја носите кошулата! Поубава _____ да одберете.

Ерик: Ви благодарам. Пријатно!

Продавачката: Пријатно!



8 Напишете ги антонимите на следниве зборови од текстот.

овде : _____

штета! : _____

влегов : _____

евтина : _____

секако : _____

поголема : _____

зафатена : _____

затворено : _____

почнат : _____

прво (прилоџ за време) : _____

лоша : _____

оваа : _____

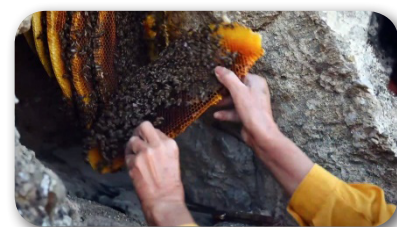
отидов : _____

лоша : _____

9 Средете го редоследот на репликите во следниот дијалог.

1 Елена: Добро **направивме** што **излеговме**, убави работи си **купивме**. Туку, кога сме веќе пред киново, да одиме на *Медена земја* од осум, а?

- Ерик: Два билета за *Медена земја* од 8, ве молам.
- Елена: А, колку ми се **јадеа** пуканки.
- Продавачот: Жалам, сите карти за денес се распродадени. Ако сакате за утре.
- Продавачот: Пријатно!
- Елена: Не, јас утре не можам.
- Ерик: Супер идеја, **читав** дека е добар. Ајде, јас честам за кошулата. И за насмевката што ми ја **подари** девојката со сувенирите.
- Продавачот: Повелете!
- Ерик: За утре? Елена, сакаме за утре?
- Ерик: Ви благодариме, **не се решивме** за утре. Пријатно.



10 Во дијалогот се обележани глаголските форми за минато определено несвршено време (имперфект) и за минато определено свршено време (аорист). Пронајдете ги збороформите за истите глаголски времиња и во задачата 7. Внесете ги сите во табелата.

минато определено несвршено време (имперфект)	покажуваше
минато определено свршено време (аорист)	направивме

11 Истите глаголски форми внесете ги во табелата како видски двојки, т.е. како двојки од двете глаголски времиња.

имперфект – аорист	аорист – имперфект
покажуваше – покажа	направивме – правевме

12 Разговарајте во групата на симулирани ситуации од темата *Купување*. Вие сте во улога на купувачи или баратели на услуга, а лекторот е тој што ве услужува. Користете ги и понудените зборови и изрази за ситуациите од **1** до **6**:

1. купување во продавница за спортска опрема или во книжарница;
2. барање услуги во пошта или во банка;
3. резервација на авионски билет или на автомобил за изнајмување;
4. телефонско закажување термин и услуги во фризерски салон или во лекарска ординација;
5. заменување или рекламација на производ во продавница за храна или за технички уреди и
6. зачленување во библиотека или во фитнес-клуб.

патики, трчање, планинарење, тренирки, маица, шорц, големи, мали, тесни, широки, поголем/помал број, друга боја, светли, темни, скапи, поевтини, книга, научна фантастика, љубовна, готвење, тетратка, папка, цртање, боење, блок, прибор

сметка, состојба, отвори, трансакција, странство, испрати, добие, плати, сметка за струја, плаќање по интернет, претплатничка сметка на интернет, лозинка, писмо, обична пратка, брза пратка, пакет, испрати, подигне, телеграма, честитка, содржина, напише **2**

билет, во еден правец, повратен, агенција, авиокомпанија, термин, дестинација, економска класа, аеродромски такси, директен лет, мал автомобил, мала потрошувачка, за меѓународно патување, на неколку дена, зелен картон, пред два месеца, даде, попуст **3**

потстрижување, боене, фенирање, долга/кратка коса, претпладне, минатиот пат, траеше, долго, пократко, рутински преглед, лабораторија, крв, земе, ехоснимка **4**

путер, млеко, чипс, сок, изминат/истечен рок, отворен, одвиткан, чуден вкус, кисел, скиселен, горчлив, соковник, машинка за бричење, три брзини, не работи, бучи, недостасува, сметка, гаранција, сервис, поправи **5**

пулт за информации и зачленување, формулар, пополни, податоци, термини, изнајмување, читање, читална, електронска библиотека, направи за вежбање, аеробик, јога, пилатес, лента за трчање, тегови, лесни/тешки вежби, бодибилдинг **6**

13 Одговорете на прашањата во врска со следниве фотографии. Запишувајте ги зборовите што мислите дека ќе ви требаат за задачата 14.



1. Каков вид продажба препознавате на фотографиите?
2. Што мислите, зошто се отвораат вакви продажни места?
3. Што се продава во нив? Дали само користени производи?
4. Има ли вакви места за купување во местото каде што живеете?
5. Посетувате ли некогаш продавници од овој тип? Зошто?
6. Сметате ли дека ваквите места се дискриминаторски за потрошувачите?

14 Напишете текст со еден од следниве наслови:

- *Немам многу пари, но сакам да бидам прв корисник на сè што ќе купам*
- *Имам доволно пари, но сакам да купувам на старо*

Слушнете ги и прочитајте ги следните неколку текста со рекламни содржини и изработете ги вежбите.

Рекламен текст 1

15 Дополнете го текстот на празните места.

Ново од *Макинтернет*! Сурфај опуштено по _____ цени! До 100% зголемен интернет-сообраќај за _____! На ваше барање го зголемивме _____ двојно повеќе интернет-сообраќајот _____ сите наши пакети, _____ дополнителни трошоци. Повеќе _____ ќе добиете на www.povekjeinternet.mk, во продажните _____ на *Макинтернет* или во контакт-центарот на _____ 123.

Рекламен текст 2

16 Одговорете со **Т** (точно) или **Н** (неточно).

1. Достава 24 е сервис за доставување производи во домовите.
2. Сервисот доставува производи само на стари лица.
3. Порачката може да биде направена преку интернет.
4. Доставувањето се врши деноноќно.

Рекламен текст 3

17 Заокружете пред точниот одговор.

1. Суперчист е сервис за:
 - a. миење автомобили
 - б. чистење и перење во домаќинства и во деловни објекти
 - в. комунална хигиена
2. Новиот салон на Суперчист е:
 - a. прв по ред во Македонија
 - б. прв по ред во Штип
 - в. деветти по ред во Македонија
3. Сервисерите од Суперчист чистат:
 - a. само рачно
 - б. само со машини
 - в. и рачно и со машини
4. Чистите алишта од сервисот ќе бидат вратени:
 - a. по еден ден
 - б. истиот ден
 - в. по два дена

Рекламен текст 4

Мактел вовеле нова понуда за своите корисници. За само 149 денари месечна претплата добивате 50% поевтини разговори кон сите земји во светот. Новиот пакет за меѓународни разговори важи:

- за мобилни и за фиксни линии;
- за сите меѓународни повици од 6 ч. наутро до 18 ч. навечер и
- за месецот на активација.

Имате право на една активација во период од 30 дена.

Повеќе информации на 181 или на www.megrazg.mk

18 Одговорете на прашањата.

1. На кој вид комуникација се однесува новата понуда на Мактел?
2. Што им нуди новиот пакет на корисниците?
3. За кои телефонски линии важат новите услови?
4. Дали се поевтинети разговорите во текот на ноќта?
5. Колкупати месечно може да биде активирана услугата?

Рекламен текст 5

Сакате вашиот повод да биде незаборавен? Тогаш, дозволете *Чоколадна фонтана* да го направи тоа за вас и бидете гостин на сопствената забава. Ресторанот *Чоколадна фонтана* ви нуди кетеринг за деловни приеми и приватни забави. Нашето мени е приспособено на вашите потреби и можности. Не мора да платите многу за малите поводи да станат големи настани. Во цената на услугата влегува и ЦД со снимка и фотографии од настанот. Кога ќе дојдете по него, во *Чоколадна фонтана* ќе бидете почестени со ручек или вечера за двајца.
www.mojacokoladnafontana.com.mk

19 Одговорете на прашањата.

1. Какви услуги нуди ресторанот *Чоколадна фонтана*?
2. Дали се услугите замислени само за лични забави?
3. На што е приспособен изборот на храната и пијалаците?
4. Што е вклучено во цената на услугата?
5. Како ги чести ресторанот своите клиенти?

20 Изберете една од услугите понудени во рекламните текстови и испратете електронска или СМС-порака со вашите барања. Како модел нека ви послужи следниот имејл.

Subject (предмет): барам услуги од вашиот сервис

From (од): jovant@gmail.com

To (до): supercistskopje@yahoo.com

Почитувани,

Заинтересиран сум за вашите услуги.

Имам стан од 60 м2 и сакам сервисот за чистење да ми доаѓа еднаш неделно. Исто така, ми треба перење и пеглање постелнина, кошули и панталони.

Ги видов вашите услови за соработка и цените, па сакам да закажам термин.

Ве молам, одговорете ми дали ви одговара сервисот да го вршите во понеделник или во петок од 9 часот.

Поздрав,

Јован Трпковски

Subject (предмет):

From (од):

To (до):

21 Дополнете го текстот за пофалба со деловите што недостасуваат.

сакам да ја пофалам; полиците ви се секогаш полни, чисти и средени;
почнав да пазарувам овде; ако продолжите да работите;
ниеднаш не ми се случи да видам; ми се обраќаа љубезно и со насмевка

Почитувани, **сакам да ја пофалам** услугата во вашата продавница. Пред една година _____
_____ и секогаш бев добро и брзо услужувана. Вработените
_____. Ниеден од нив досега не покажа нетрпение, а
_____. Исто така, _____
_____ производ со изминат рок или во несоодветна амбалажа.
_____ со истиот квалитет, повеќе не
влегувам во друга продавница.

22 Истиот текст изменете го во текст за поплака. Дополнете ги речениците со следните делови.

сакам да се пожалам за; постојано покажуваа нетрпение; видов производи со изминат рок;
ниеднаш не бев добро и брзо услужена; доколку не го подобрите;
секогаш се обраќаа нељубезно и намуртени; ви беа полупразни, нечисти и растурени

Почитувани, **сакам да се пожалам за** услугата во вашиот маркет. Пред една година почнав да пазарувам
овде и _____. Вработените ми _____
_____. Сите _____
_____, а полиците секогаш _____
_____. Исто така, многупати _____
_____ или во несоодветна амбалажа. _____
_____ квалитетот на услугата, ќе почнам да пазарувам во маркетот до вас.

23 Во текстовите има две реченици со реален услов. Подвлечете ги. Кои сврзници се употребени за изразување на условот?

24 Напишете две реченици со реален услов, во кои ќе ги употребите сврзниците **да** и **без да**.

да – _____

без да – _____

25 Напишете текст за (1) **пофалба** и за (2) **поплака**. Во пофалбата пофалете ги услугите во вашата омилена пицерија, а во поплаката пожалете се за услугите во продавница за подароци и цвеќе. Користете ги и следниве зборови.

чиста, проветрена, персонал, келнери, љубезни, насмеани, трпеливи, услуга, брза, квалитетна, атмосфера, пријатна, пријателска, пици, шпагети, салати, вкусни, свежи, разновидни, цени, пристојни, соодветни на, кафе, најубаво на светот **1**

избор, сиромашен, едноличен, производи, несоодветни, застарени, скапи, неквалитетни, продавачи, нељубезни, дрски, мрзливи, невешти, цвеќе, букет, икебана, овенато, аранжирано, спакувано, завиткано, амбалажа, хартија, чипка, еднобојна, шарена **2**

Пофалба

Поплака



26 Слушнете ги прашањата од анкетата за купувањето преку интернет и обележете го одговорот како во прашањето 1. Кај прашањата 4, 5 и 6 рангирајте ги одговорите од 1 до 5.

Анкета за купувањето преку интернет

1. Да, поседувам.



Поседувам картичка, но не е со можност за плаќање преку интернет.



Не поседувам никаква картичка.



2. Да, веќе купувам преку интернет.
Да, доколку **е гарантирана** заштитата на моите лични податоци.
Не, не би се одлучил/одлучила да купувам преку интернет.
3. Да, тоа **се проверени** системи со меѓународни стандарди.
Не, тие ги злоупотребуваат личните податоци.
Сакам да верувам дека се безбедни, но со резерва сум.
4. бесплатна испорака
најниска цена на производот
широк избор на производи и услуги
текстуален опис и фотографии од производите
прецизно истакнати услови за гаранција
5. облека, обувки и модни додатоци
производи за здравје и убавина
електронска и компјутерска опрема
авионски билети, билети за концерти и сл.
подароци и цвеќе
6. Да **се понудени** производи од угледни продавници и угледни фирми.
Да **се наведени** податоци и контакт-информации на оние што продаваат.
Јасно да **се назначени** моите права при купувањето.
Од порталите да **бидат обезбедувани** банки со добра поддршка.
Да **биде наведен** бројот на дневните продажби на порталот.
7. Со картичка.
Во кеш, при испораката.
Со уплата во банка.

27 Во одговорите на анкетата се употребени осум глаголски придавки. Седум од нив се во состав на подвлечените сум-конструкции. Која е осмата глаголска придавка? Образувана е од свршен глагол, а барајте ја во одговорите од **3** до **5**. Напишете ја овде: _____ . Од која глаголска група е глаголот што е во основата на оваа глаголска придавка?

28 Забележете ли разлика во составот на глаголските сум-конструкции во одворот **6**? Изедначете ги!

29 Глаголските сум-конструкции во одговорите заменете ги со личноглаголски форми со исто значење. Речениците ќе претрпат и други измени.

1. Да, доколку **е гарантирана** заштитата на моите лични податоци.
Да, доколку порталите ја **гарантираат** заштитата на моите лични податоци.

2. Да, тоа се проверени системи со меѓународни стандарди.

3. Да се понудени производи од угледни продавници и угледни фирми.

4. Да се наведени податоци и контакт-информации на оние што продаваат.

5. Јасно да се назначени Вашите права при купувањето.

6. Од порталите да бидат обезбедувани банки со добра поддршка.

7. Да биде наведен бројот на дневните продажби на порталот.

30 Разговарајте за купувањето и за другите услуги на интернет, според следните насоки и според содржината на следниот цитат:

Сакам да купувам работи од интернет, зашто кога ми пристигнуваат, ми изгледаат како подарок од мене за мене.

- предностите на купувањето преку интернет и предностите на купувањето во продавница;
- колку е распространето користењето интернет-услуги во вашите земји, кои категории граѓани најчесто користат вакви услуги, кои услуги се користат најчесто и
- ако имате, пренесете некое свое искуство или искуство на пријатели од користењето услуги преку интернет, каква услуга користевте првпат/последен пат, дали бевте задоволни и дали им препорачувате на другите ваков вид услуги.



Прочитајте го следниот текст и изработете ја задачата.

Зошто **Амазон** прождерува пропаднати трговски центри

Прво ги уништи и им ги собра муштериите и целиот промет на трговските центри, па сега за своите потреби Амазон почна да ги купува и објектите на пропаднатите трговски центри. Логиката на Амазон е дека кога веќе постои изграден трговски центар, нема потреба да се гради нов.

Обично станува збор за мегаломански трговски центри. Тие се градени стратешки, во близина на големи населени места и тоа ја олеснува испораката и серија други активности што ги прави компанијата во секојдневното работење. Ваквите трговски центри не се среде град, туку во неговата околина и речиси секогаш во близина на автопат, што има сериозно значење за компанија што без престан нешто испорачува. Исто така, до нив, вообичаено, веќе има воведено директна автобуска линија, па работниците лесно можат да стигнат до работа. Готовите трговски центри располагаат со целосна инфраструктура – водовод и канализација, струја, интернет, покриеност со мобилна мрежа и сл. Интересно, нема што!

(извор: www.off.net.mk)

31 Напишете текст во врска со иднината на купувањето. Можете да напишете свој наслов, а можете да го искористите и овој: *Ќе дозволиме ли интернетот да ни ги одземе сите продавници и пазари?*

Слушнете го двапати текстот *Елена и Ерик на пазар* и изработете ги вежбите.

32 Во текот на второто слушање дополнете ги следните реплики со форми за индиректен предмет.

Продавач: Ајде и **вам** да **ви** мерам нешто!

Продавачка: Ајде, Елена, денес ___ донесов тазе спанаќ, зелка, морковчиња, зелена салата.

Продавач: Земи си, ___ ќе ___ ги дадам по 80.

Елена: Добро, мерете ___ за 50 денари.

Елена: Ќе ___ направиме, чичко, фала.

Продавачка: Ајде, земи ___ ___ ___ малку слатки витамини!

Ерик: Дајте ___, ве молам, по еден килограм.

Елена: Да ___ кажам да ___ донесе камилица и кантарион.

33 Со **T** (точно) или **H** (неточно) одговорете дали речениците искажуваат содржина од текстот.

1. Ерик рече дека во маркетите има најубаво овошје и зеленчук. **H**
2. На Ерик не му е пријатен метежот на пазар. _____
3. На Ерик и на Елена продавачот сакаше да им измери компири и грав. _____
4. Елена ѝ се обрати на продавачката со „госпоѓа Маре“? _____
5. Ерик беше изненаден што продавачката ѝ го знае името на Елена? _____
6. Елена и Ерик си купија зеленчук за салата? _____
7. Продавачот не побара ситно од Елена? _____
8. Ерик рече дека сите продавачи продаваат различни производи? _____
9. На Ерик продавачката му врати 400 денари кусур? _____
10. На Елена продавачката на чаеви ќе ѝ донесе два вида чај. _____



34 Разговарајте како да сте на пазар. Во разговорот вие сте во улога на купувачи, а лекторот во улога на продавач. Користете ги и следниве зборови, изрази и реченици.

праски, кајсии, лубеница, диња, компир, младо кромитче, нане, брокула
 свежи, тазе, прскани, непрскани, крупни, ситни, слатки, кисели, меки, тврди
 кило, килограм, полкило, китка магдонос, стракче праз, канче малини/рибизли
 Колку е/се...? Колку пари ви е/ви се...? Дајте ми...! Мерете ми...! Изберете ми...!
 Имам точно пари. Немам ситно. Задржете го кусурот! Дајте ми за 100 денари!

ГРАМАТИКА	
минато определено несвршено време (имперфект)	купував, плаќав, нарачував, закажуваше, резервираше, снабдуваше, набавувавме, баравме, наоѓавте, менувавте, рекламираа, сакаа, покажуваа, не пријавував, не се чувствувавше, не обезбедувавше, не се пазаревме, не покажувавте, не се обраќаа, имаше, немаше, се наоѓаше
минато определено свршено време (аорист)	купив, платив нарачав, закажав, резервираше, снабди, набави, побара, најде, заменивме, сменивме, рекламиравте, посакаа, покажаа, пријавија, не најдов, не обезбеди, не се прекина, не покажавме, не се обротивте, не се снајдоа
глаголска придавка	посакуван, -а, -о, -и; порачан, -а, -о, -и; доставен, -а, -о, -и; издаден, -а, -о, -и; спакуван, -а, -о, -и; платен, -а, -о, -и; задржан, -а, -о, -и; изброен, -а, -о, -и; заменет, -а, -о, -и; променет, -а, -о, -и;
глаголска сум-конструкција	сум услужен, -а, -о; сме услужени си запишан, -а, -о; сте запишани беше закажан, -а, -о; бевте закажани ќе биде поправен, -а, -о; ќе бидат поправени
глаголска именка	купување, пазарување, поправање, чистење, пеглање, поврзување, наоѓање, порачување, изнајмување, достава, испорака, нарачка
индиректен предмет (индиректен објект)	ми покажа (мене), ти резервирав (тебе), му порача (нему), ѝ купуваа (нејзе), ни доставуваа (нам), ви платија (вам), им препорачав (ним)
реален услов	Ако купите едно, ќе добиете две. Ако закажам денес, имам попуст. Ќе им достават дома ако сакаат.
глаголски видски двојки	купува – купи, плаќа – плати, уплаќа – уплати, набавува – набави, се зачленува – се зачлени, закажува – закаже, поправа – поправи, се расипува – се расипе, најавува – најави, склучува – склучи, краде – украде, чисти – исчисти, се пазари - се

ГРАМАТИЧКИ ВЕЖБИ

1. Дополнете го текстот со следните глаголски форми.

се расипа, успеа, се обидов, се преправав, се најде, зборувавме, се изнасмеав, почна, дотрча, реков, телефонирав, се разбиравме, се исплаши

Вчера ми **се расипа** чешмата во кујна. _____ сама да ја поправам, но не ми _____. _____ да тече уште повеќе.

_____ на неколку огласи за домашни поправки, ама тешко _____ со мајсторите. _____ со еден, му велам: „Топлата вода многу тече“, тој ми вели: „Исклучи го бојлерот, ќе тече ладна“. На крајот, _____ еден од мајка роден, веднаш _____ кога му _____: „Ако не дојдете, во градот утре ќе има поплава“. Изгледа, _____. А, и јас _____ дека плачам додека _____.

2. Дополнете ги речениците со соодветните глаголски форми за минато определено несвршено време (имперфект) и за минато определено свршено време (аорист).

Вчера цел ден **купував** и **купив** многу работи. (**купува, купи, јас**)

1. Двапати _____ и пак _____ погрешен термин. (**закажува, закаже, таа**)
2. Никогаш не _____ весници од таму, а секоја вечер _____ по нешто. (**порача, порачува, ние**)
3. Фрижидерот ни го _____ пред зграда, иако другите производи секогаш ни ги _____ до дома. (**достави, доставува, вие**)
4. Секогаш _____ билети по телефон, тој ден _____ на билетарница. (**резервира, ти**)
5. Не е точно дека _____ цел ден, _____ само еднаш. (**телефонира, тој**)

3. Дополнете ги речениците со глаголски сум-конструкции за сегашно, минато и идно време.

Прегледот **е закажан** / **беше закажан** / **ќе биде закажан** за утре. (**закаже**)

1. Дефектот _____ / _____ / _____ регуларно. (**пријави**)
2. Сите услуги _____ / _____ / _____ за понатаму. (**одложи**)
3. Јас не _____ / не _____ / _____ за измените. (**информира**)
4. Промоцијата _____ / _____ / _____ трипати. (**откажува**)

5. Сметката не _____ / не _____ /
_____ навреме. (плати)

4. Подвлечените делови во реченицата заменете ги со глаголски именки. Последните две реченици треба да претрпат и друга измена.

Многу е лесно **да купуваш** кога имаш многу пари.
Многу е лесно **купувањето** кога имаш многу пари.

1. Без **да закажеме**, нема да нè примат.

2. За **да платите** со картичка, повелете на другата каса!

3. Пред **да се зачлените**, размислете добро!

4. Ќе платите **откако ќе го доставиме** производот.

5. Погрешија **додека нарачуваа**.

5. Дополнете ги речениците со соодветните форми за индиректен предмет.

Продавачот **мене ми** понуди многу книги. (јас)

1. _____ закажаа за утре. (Ерик)

2. _____ не _____ дозволија да го надминеш лимитот. (ти)

3. И _____ испратија опомена за неплатена сметка. (таа)

4. _____ даваа попуст _____ . (редовни клиенти)

5. _____ секогаш _____ даваа тазе производи. (вие)

6. Составете реченици со реален услов, како во примерот.

купи лаптоп – се радува (јас)

Ако купам лаптоп, ќе се радувам.

Ако купам лаптоп, нема да се радувам.

Ако не купам лаптоп, ќе се радувам.

Ако не купам лаптоп, нема да се радувам.

1. се зачлени - вежба сам (ти)

2. плати денес - задоцни (тој)

3. оди на пазар - се врати доцна (тие)

4. има пари на сметка - купи нов телевизор (ние)

5. има метеж - дојде со нас (вие)

1 Разговарајте за темите поврзани со следните цитати.

- ▶ Единствениот начин да направите одлична работа е да го сакате тоа што го работите. Ако сè уште не сте го нашле, барајте понатаму. Не откажувајте се!



- ▶ Започнете да го правите прво тоа што морате, потоа тоа што е возможно и најпосле ќе го правите и невозможното.
- ▶ Иднината зависи од тоа што го правите денес.
- ▶ Можностите не се случуваат, сами ги создаваме.
- ▶ Јас не сум производ на моите околности, јас сум производ на моите одлуки.

Прочитајте ги следните два текста и изработете ги вежбите.

Расте невработеноста на младите во светот



(1)Глобалната економска криза ги погоди новите генерации работници што се соочуваат со **(2)растечка** неактивност, несигурна работа и сиромаштија. Овој тренд ја минира иднината на светската младина и подготвува терен за социјални немири. Голем број млади луѓе ја губат надежта **(3)во** иднината на глобалната економија. Веќе се појавија предупредувања од појавата на таканаречената „загубена генерација“ млади работници насекаде низ светот. Според Обединетите нации, **(4)повеќе од** 75 милиони млади се

без работа, а повеќе од 6 милиони се откажале од барање работа.

Во Европската унија секој петти жител под 25 години не може да најде работа. **(5)Плус**, многумина од нив се принудени на договори за работа со скратено работно време или за вработување на црно. Изгледите на пазарот на трудот остануваат замаглени во делови на азиско-пацифичкиот регион, **(6)каде што** живее најмногубројната млада популација во светот. Најзагрозени региони се Блискиот Исток и Северна Африка, каде што секој четврти млад човек нема работа. Главниот **(7)фокус** во Европа е врз создавањето работни места, бидејќи ги нема доволно. Главниот фокус во Азија, исто така, е врз создавањето нови работни места, **(8)но** и врз нивниот квалитет, бидејќи недостига социјална заштита. Младите, **(9)едноставно**, немаат друга опција, освен да работат во тешки услови.

Секоја година на пазарот на трудот влегуваат нови 40 милиони млади луѓе, што, според експертите, **(10)претставува** своевидна економска и социјална темпирана бомба. Ваквиот неискористен потенцијал е од посебна важност за земјите чие население старее. **(11)Имено**, помалиот број вработени млади луѓе создаваат помали придонеси **(12)за** социјалните програми. Од друга страна, подолготрајната невработеност кај младите ја прави сè помала нивната работоспособност. Сето ова е поврзано со зголемени социјални ризици.

Единствениот начин за надминување на деструктивните ефекти од невработеноста на младите **(13)во** светот е одобрувањето и развивањето акциски планови или стратегии за вработување, кои ќе отворат **(14)значителен број** нови и социјално стабилни работни места.

(извор: www.slobodnaevropa.mk)

2 Кои зборови од колоните **A**, **Б** или **В** им одговараат на зборовите од (1) до (14) во текстот?

	A	Б	В	
(1)	светската	глобусната	тркалезната	A
(2)	голема	порасната	зголемувачка	
(3)	за	на	со	
(4)	погоре од	веќе од	над	
(5)	скоро	дури	речиси	
(6)	како што	при што	кај што	
(7)	сосредоточеност	точка	центар	
(8)	меѓутоа	па	или	
(9)	единствено	лесно	просто	
(10)	искажува	е	презентира	
(11)	значи	инаку	скоро	
(12)	кон	до	во	
(13)	низ	на	при	
(14)	значајни	нумерирани	многу	

3 Размислете за значењето на зборовите што ги поврзавте. Одговорете:

- ▶ кои зборови искажуваат особина;
- ▶ кои зборови имаат врзувачко значење;
- ▶ кои зборови сврзуваат две дел-реченици;
- ▶ кои зборови искажуваат некаков однос помеѓу зборовите во реченицата;
- ▶ кои зборови означуваат количина (прилози) и
- ▶ кои зборови го истакнуваат значењето на други зборови (честички).

4 Напишете пет клучни збора или зборовни состави за текстот.

5 Разговарајте за темите поврзани со содржината на следниве реченици од текстот:

- Веќе се појавија предупредувања од појавата на таканаречената „загубена генерација“ млади работници насекаде низ светот.
- Младите, едноставно, немаат друга опција, освен да работат во тешки услови.
- Сето ова е поврзано со зголемени социјални ризици.

Прочитајте го следниот текст и изработете ја вежбата.

Рекламен текст со оглас за вработување

(1) По 27 години постоење на пазарот во земјава, Кубус ги преброди сите кризи на општеството, светските економски кризи, промените на влади и алчните „херои“ на транзицијата. Во таа борба на пазарот Кубус јасно издвои еден профил на потребен работник: оној што ѝ пристапува на работата без демагогија, што не се жали дека ништо не чини во општеството и што не мисли дека сè во државата отишло по ѓаволите.

(2) Потребни се работници, инженери, по еден преведувач за руски и за германски јазик (сите со препораки), како и технички секретар и куриер. Потребни се луѓе што се подготвени за тимска работа, што можат да премостуваат и најголеми препреки и притоа да бидат дел од колективот со насмевка на лицето.

Потполно сме флексибилни во однос на возраста, полот и степенот на образование на кандидатите. За делот *проектирање* секако дека е потребна универзитетска диплома и познавање на Autocad, а универзитетската диплома е потребна и за преведувачите. (3) Сепак, и за тие работни места бараме кандидатите да поседуваат комуникациски вештини, ентузијазам, енергија, како и способност за добра проценка и за тимска работа.

Сите вработени во Кубус се со работен однос на неопределено време. (4) За специфичните работни места следува на користење автомобил, а за работните места во делот *проектирање* и за преведувачите следуваат службен телефон и компјутер.

(5) Сорботката со компаниите што вршат услуги во градбата се базира на долгогодишен заеднички настап на пазарот. И покрај тоа, ги охрабруваме младите компании да се пријават за сорботка.

(извор: www.cubus.com.mk)

6 Дополнете ги речениците од **А** до **Д** со содржини што се однесуваат на речениците од (1) до (5) во текстот.

А Градежната фирма Кубус се задржала на пазарот и покрај **тешките периоди на економијата во земјата и во странство**.

Б Фирмата објавила оглас за вработување за повеќе _____

_____.

В Покрај задолжителното факултетско образование за некои работни места, фирмата побарала да се јавуваат кандидати _____

_____.

Г Некои од вработените во фирмата ќе можат да користат _____

_____.

Д Компаниите што сорботуваат со градежната фирма Кубус, долги години настапувале _____

_____.

Ѓ Иако сорботува со проверени компании, фирмата ги поттикнала _____

_____.

7 Толкувајте го значењето на следниот цитат:

Ако изберете вистински луѓе за работа, ако им дадете можност да се раскрилат и ако им поставите соодветна компензација како поткрепа, нема ни да морате да ги управувате.

Слушнете ги следните два текста и постапете според барањата.

8 Дополнете го текстот на празните места.

Телефонски разговор на оглас за работа 1

Агенција: Агенција *Кариера*, повелете!

Мајда: Ало, добар ден! Мајда Кос е на телефон. Се јавувам _____ еден од огласите за дадилка, оној под број 15.

Агенција: Да, повелете! Што Ве интересира?

Мајда: _____ за колку часа неделно е ангажманот и која ќе биде _____.

Агенција: Да, ќе Ви објаснам. Ангажманот е за _____, од понеделник до петок. Треба да го земете девојчето од градинка и да бидете со него додека се вратат родителите од работа. Значи, од 15 до 18 часот.

Мајда: А, колку години има девојчето?

Агенција: Три години. _____ е што со семејството живее и бабата на девојченцето.

Мајда: Во ред. А, каде живеат?

Агенција: Во Центар, многу блиску до градинката *Пеперутка*. _____ ли _____, госпоѓице Кос?

Мајда: Да, ми одговараат условите. Но, морам да ви кажам дека јас не сум од Македонија. Од Словенија сум и тука сум на студиски престој. Може _____ тоа да биде _____?

Агенција: Треба да разговарам со родителите на детето. Независно дали сте од тука или не, ќе мора да донесете _____. И, се разбира, да се сретнете со семејството. Претпоставувам дека ќе бараат и потврда од факултетот каде што студирате.

Мајда: Ве разбираам. Тоа не ми е проблем, _____ и лекарско уверение и потврда од Факултетот за ликовни уметности.

Агенција: Во тој случај, чекајте ме денес-утре да Ви се јавам и да се _____ за _____. Може да Ве барам на бројов од којшто се јавувате?

Мајда: Да, на овој број барајте ме, ве молам.

Агенција: _____. Се слушаеме!

Мајда: Ви благодарам. Пријатно!

Агенција: Пријатно!



9 Одговорете на прашањата.

1. Како дознала Мајда за работата?
2. Кој ја огласил работата за дадилка?
3. Кои детали за работата ја интересираат Мајда?
4. Дали е ангажманот за цела седмица?
5. За колку часовен ангажман дневно се работи?
6. Во што ќе се состои работата на Мајда?
7. Има ли олеснителна околност во работата и која е?
8. За што мисли Мајда дека би можело да биде пречка за нејзиното ангажирање?
9. Кој документ задолжително се бара од кандидатите?
10. За колку време агенцијата ќе ја извести Мајда за конечната одлука?



10 Што мислите, дали сонот на Мајда е да биде дадилка?

Зошто се пријавила за оваа работа?

Телефонски разговор на оглас за работа 2

11 При второто слушање на телефонскиот разговор, напишете ги во табелата изразите и речениците од текстот, што одговараат на следните значења

1	Ве бараме во врска со огласот за...	Се јавуваме во врска со огласот за...
2	Заинтересирани сме за...	
3	Што ви треба?	
4	Пред сè, да ве прашам...	
5	Се јавувате кај приватно лице.	
6	Правам / работам преводи... Се занимавам со превод...	
7	Ќе можете ли да ја извршите / да ја завршите оваа работа? Ќе можете ли да го направите ова?	
8	И претходно сум го работел тоа.	
9	Ќе може ли веднаш да се видиме?	
10	Во моментов не сум во состојба...	
11	... ќе се видиме.	

12 Со **T** (точно) или **H** (неточно) одговорете дали речениците искажуваат содржина од телефонскиот разговор.

1. Од фирмата се јавиле кај огласувачот. **T**
2. Фирмата била заинтересирана за преведувачки услуги. _____
3. Огласувачот е фирма. _____
4. Огласувачот нудел преведувачки услуги од два јазика. _____
5. Работодавачот имал потреба од превод на стручна книга за козметика. _____
6. Преведувачот немал искуство соодветно на барањата на фирмата. _____
7. Работодавачот му ја дал работата на преведувачот. _____
8. Од фирмата побарале преведувачот да дојде попладне. _____
9. Преведувачот веднаш отишол во фирмата. _____

Прочитајте го следниот текст и изработете ги вежбите.

Јован е на последната година од студиите по славистика. Знае одлично и англиски, а добро се разбира и на германски. Отсекогаш ги **(1)сакал** јазиците и литературата и отсекогаш **(2)знаел** дека неговата професија ќе биде поврзана со користењето повеќе јазици. Сè повеќе е убеден дека сака да работи како наставник, а во последно време многу се интересира за наставата преку интернет.

Во Македонија сè уште не е развиена оваа дејност, но има луѓе кои онлајн предаваат јазици со ангажман во странски училишта за ваков вид настава. И Јован кажува дека еднаш **(3)прифатил** да предава македонски јазик за странци по Скајп. Ерик му **(4)помогнал** да се поврзе со некое американско училиште, но поради обврските на факултет, **(5)морал** да се откаже. Како најголема пречка **(6)се покажала** временската разлика со земјите од каде што му **(7)биле** слушателите. Па, така, ноќе **(8)држел** часови, а дење **(9)одел** на факултет.

Но, како што гледам, откажувањето на ангажманот **(10)не значело** и откажување од идејата за оваа работа. Во моментот желбата да предава повеќе јазици преку интернет е толку голема што прераснува во негов животен сон. И, не само да предава, туку и да отвори свое училиште за онлајн настава.

Како што кажува Јован, оваа идеја целосно ја **(11)поддржале** и неговите родители, па сега сите се интересираат за начините на кои таа може да стане реалност. **(12)Се поврзале** со три странски училишта од овој тип и едно веќе им **(13)понудило** соработка. Велат дека се работи за голема инвестиција, но искуствата **покажувале** дека е исплатлива. Јован, дури, **(14)се распрашувал** и за кредит во банките, но каматите **(15)биле** многу високи. Како и да е, пред дипломирањето сигурно нема да презема активности во овој правец. Вели дека **(16)решил** да ги става настрана сите хонорари што ги добива од преводите и од часовите што ги држи во едно училиште за странски јазици. Ова лето повторно ќе работи во ресторанот на вујко си, лани таму **(17)заработил** пари за тримесечен престој во Полска. Очигледно е дека цврсто **(18)решил** да направи сè за да успее во оваа своја идеја. На ѕидот во собата **(19)закачил** постер на кој пишува: *Колку подолго трае сонот, толку е поубаво кога ќе се оствари.*



13 Составете реченици во врска со содржината на текстот, со поврзување на деловите од **1** до **10** со деловите од **A** до **S**.

1. Јован е при крајот на студиите **A**
2. Сигурен е дека сака да биде наставник, _____
3. Тој ги направил почетните чекори во оваа работа _____
4. Ова негово искуство било еднократно, _____
5. Желбата на Јован да држи онлајн настава е многу голема, _____
6. За оваа замисла Јован имал _____
7. Отворањето сопствено училиште чини многу пари, но, _____
8. Додека не ги заврши студиите, _____
9. На Јован ќе му помогне заштедата од _____
10. Јован живее за денот кога ќе го почувствува _____

A по словенски јазици и литератури.

B бидејќи не можел истовремено да работи и да студира.

V според искуствата, вложените средства се враќале.

Г Јован нема да прави ништо во врска со отворањето училиште.

Д комплетна поддршка од своите родители.

Ѓ преку една социјална мрежа.

E а најново е дека сака да предава преку интернет.

Ж задоволството од остварувањето на својот долготраен сон.

З хонорарната работа како преведувач и наставник.

S така што таа му станува животен сон.

14 Означените примери во текстот се глаголски форми за минато неопределено време (перфект). Примерите во првиот пасус се употребени со значење на директно кажување. Прочитајте ги. Примерите во вториот пасус се употребени со значење на прекажување. Прочитајте ги. Што укажува на овие значења на глаголските форми во овие делови во текстот?

15 Прочитајте ги внимателно глаголските форми за минато неопределено време во последниот пасус и определете го нивното значење.

16 Објаснете ја разликата во значењето на глаголската форма **решил** во примерите **(16)** и **(18)**.

17 Со какво значење е употребена глаголската форма **(10)не значело**?

18 Напишете по една реченица за употребата на перфектот со значење на заповед, идност и претпоставка.

Не размислувајте, задолжително **да сте конкурирале** за тоа работно место.

Добро е да се јавите **додека не истекол** рокот за приговори.

Не сум ја видел, **сигурно се вработила** во меѓувреме.

19 Разговарајте во групата според следниве насоки и според темите од цитатите:

- дали секогаш се остварува тоа што луѓето го сонуваат за својата идна професија;
- како да му се помогне на овој сон да стане реалност;
- може ли некогаш животниот сон за професијата да биде пречка во кариерата;
- поминуваат ли подобро во животот оние што немаат големи соништа за остварување;
- како поминуваат оние што со изборот на својата професија реализираат нечиј друг сон;
- какво е вашето искуство во оваа смисла, сте сонувале ли, сонувате ли многу за својата професија и за својата кариера и
- може ли третиот цитат да се однесува и на вас.

Иднината им припаѓа на оние што веруваат во своите соништа.

Без скокови од фантазија и соништа ја губиме возбудата од можностите; сонувањето, конечно, е начин на планирање.

Никогаш не е предоцна да бидете тоа што сте можеле да бидете.

Слушнете го следниот текст и изработете ги вежбите.

20 Во текот на второто слушање, заокружете пред точниот одговор.

Интервју за вработување

1. Бјанка е на интервју за вработување во

- а.** агенција за организирање венчавки
- б.** агенција за недвижности
- в.** туристичка агенција

2. Бјанка завршила факултет за

- а.** архитектура
- б.** историја на уметноста
- в.** туризам

3. Бјанка живее во Македонија

- а. зашто мајка ѝ е Македонка
- б. зашто е мажена во Македонија
- в. зашто треба да работи во Македонија

4. Бјанка зборува добро

- а. македонски, германски и англиски
- б. македонски, француски и англиски
- в. македонски, италијански и српски

5. Од агенцијата ја прашуваат Бјанка колку туристички патувања водела

- а. во Италија
- б. надвор од Италија
- в. вкупно

6. Туристите најчесто ја оценувале Бјанка

- а. со оценка 3
- б. со оценка пониска од 3
- в. со оценка повисока од 3

7. Пред да се пријави за работното место

- а. Бјанка не знаела ништо за туристичката агенција
- б. Бјанка слушала лоши работи и поплаки за туристичката агенција
- в. Бјанка слушала добри работи и пофалби за туристичката агенција

8. За подобрување на своите способности како туристички водич

- а. Бјанка не направила ништо
- б. Бјанка се запишала и на постдипломски студии
- в. Бјанка планира да се запише и на постдипломски студии

9. Бјанка била разочарана од работата

- а. кога не добивала патувања во странство
- б. кога добивала патувања во странство
- в. кога нејзините колеги добивале локални патувања наместо неа

10. На прашањето колку долго би работела во агенцијата, Бјанка одговара

- а. дека би работела додека се заемно задоволни со работодавачот
- б. дека не знае до кога би работела
- в. дека би работела и ако не се задоволни од неа

11. Бјанка ќе го разбере резултатот од интервјуто

- а. до седум часот вечерта
- б. по седум дена
- в. до крајот на неделата

21 Во следните реченици изберете го прилогот што одговара според содржината на текстот.

1. Бјанка кажува **доволно** / **недоволно** за себе додека се претставува.
2. Мајка ѝ **понекогаш** / **секогаш** ѝ зборувала македонски на Бјанка.
3. Бјанка **почесто** / **поретко** патувала во Италија отколку во странство.
4. Колегите се изразувале **пофално** / **погрдно** за Бјанка.
5. Бјанка била **малку** / **многу** информирана за туристичката агенција.
6. Бјанка поминала **лошо** / **добро** на интервјуто.
7. Веројатно од агенцијата ќе ѝ одговорот **позитивно** / **негативно** на Бјанка.

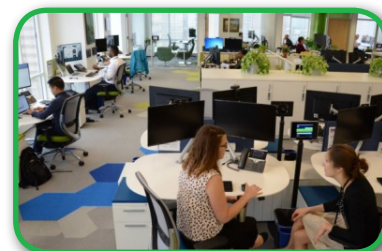
22 Разговарајте во двојки. Осмислете комуникациска ситуација за интервју за вработување. Разговарајте во улоги на работодавач и кандидат.

Прочитајте го следниот текст и постапете според барањата.

Што треба да знаете на почетокот од кариерата

Пред сериозно да навлезете во сериозниот свет на вработените, постојат неколку работи кои треба да ги научите. Или, **барем**, да ги знаете, а во текот на работата полека ќе согледувате дали се важни или не се.

1. Без оглед на тоа дали станува збор за зголемување на платата, за слободното време или за односот со колегите и со претпоставените, важно е да заземете став. Мора да знаете колку вредите и не дозволувајте вашите години или недостатокот на искуство да влијаат на односот на другите кон вас. Можеби **токму** тоа ќе направи да добиете дополнителни поени кај шефот.
2. Однесувајте се во согласност со правилата на однесување на работното место. Никогаш немојте да доцните, не заминувајте од работа пред крајот на работното време, не повишувајте го тонот, не погледнувајте постојано на часовникот колку минути има до паузата, не реагирајте дрско на советите и критиките од колегите итн. **Ете**, некој секогаш ќе биде задолжен да го следи вашето однесување, а во зависност од тоа и да ве награди или да ве казни за постапките.
3. Многу е важно да го ограничите времето што го поминувате на интернет додека сте на работа. Се разбира, ако тоа не е дел од вашите дневни работни обврски. **Имено**, честото прегледување на личната пошта, на социјалните мрежи и на порталите со забавен карактер може да им падне в очи на колегите и на претпоставените. Не заборавајте, тоа не влегува во описот на вашето работно место.
4. Понекогаш е тешко младиот човек наеднаш да стане сериозен и целосно да го промени својот стил на облекување, но за некои работни места тоа е **и** повеќе од потребно. Можеби, **пак**, работата ви е таква што никому нема да му пречи на работа да одите во тренирки или во фармерки, но така сигурно нема да оставите впечаток на професионалец. Изберете соодветна облека, а како пример нека ви послужат и колегите со одлична репутација.
5. Се разбира дека е важно да бидете вреден и лојален работник, но за вас, исто така, е важно и да оставите добар впечаток во односот со колегите. Воспоставете професионални врски кои во иднина можат



да ве доведат до подобра работа и до повисока плата, но не заборавајте **и** да им честитате роденден на колегите или да ги почестите за некој убав повод. **Зарем** не сакате и тие да го направат истото со вас?

6. На почетокот од кариерата некои луѓе се однесуваат премногу самоуверено и мислат дека можат да им делат совети за работата на поискусните колеги. **Да**, не е лесно еден период да се биде „под сите вработени“ во компанијата, но сигурно дека ќе ви биде полесно ако со време научите каде ви е местото. **Едноставно**, работете го тоа што најдобро го знаете и бидете свесни за фактот дека вашите пет минути доаѓаат секој ден по малку.

(извор: www.denar.mk)

23 Напишете наслов за секој дел од **1** до **6** во текстот.

1. Заземете став и имајте свое јас на работното место

2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

24 Во текстот се обележани честичките, т.е. зборовите што го истакнуваат значењето на други зборови во речениците. Напишете по една реченица за секој дел од **1** до **6** во текстот, во која ќе употребите барем по една честичка.

1. Не можете **ни** да претпоставите колку е важно да имате свој став за работите.

2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

25 Напишете текст според понудениот наслов или според содржината на цитатот.

Колку пари, толку работа или колку работа, толку пари?

Постои само еден начин да ја избегнете критиката: не правете ништо, не зборувајте ништо и бидете никој.

ГРАМАТИКА

глаголска л-форма	пишувал, -ла, -ло, -ле; напишал/напишел, -ла, -ло, -ле; застанал/застанел, -ла, -ло, -ле; пеел, -ла, -ло, -ле; испеал/испеел, -ла, -ло, -ле; понудил/понудел, -ла, -ло, -ле; изброил/изброел, -ла, -ло, -ле
минато неопределено време (перфект)	сум барал, си се пријавил, сменил, се вработила, истекло, сме работеле, сте се пријавиле, огласиле, не сум нашла, не си заработил, не се јавил, не сме вработиле, не сте примиле, не интервјуирале
прилози (адверби)	сега, секогаш, никогаш, некогаш, секаде, никаде, некаде, овде, таму, летово, годинава, многупати, еднаш, добро, неколку, обратно, лесно, тешко, напорно, пријатно, прекувремено, редовно, заедно, таму, повторно, лани, доста (пари), многу, малку, малку по малку
честички (партикули)	уште, барем, зар/зарем, токму, баш, ете, само, речиси, пак, ни, дури, имено, речиси, просто, само, едноставно, да
глаголски видски двојки	(се) вработува – (се) вработи, бара – побара, наоѓа – најде, прави – направи, огласува – огласи, добива – добие, губи – изгуби, заработува – заработи, менува – смени, се пријавува – се пријави, се јавува – се јави, нуди – понуди, препорачува – препорача, доцни – задоцни, брои – изброи, (се) договара – (се) договори, поднесува – поднесе, осигурува – осигура, прифаќа – прифати, одбива – одбие, започнува – започне, завршува – заврши

ГРАМАТИЧКИ ВЕЖБИ

1. Дополнете ги речениците со соодветните глаголски форми за минато неопределено време (перфект).

Секогаш **сум наоѓал** работа на оглас. (**наоѓа, јас**)

1. Никогаш не _____ пари лесно. (**заработи, јас**)
2. Минатата недела _____ прекувремено. (**работи, тие**)
3. _____ ли на конкурсот? (**се пријави, вие**)
4. Ми кажаа дека _____ за работното место. (**аплицира, ти**)
5. Вчера пак _____ на работа. (**задоцни, таа**)
6. Шефот рече дека добро _____ (**се снајде, ние**)

2. Употребете ја во речениците глаголската форма за минато неопределено време (перфект) со значење на прекажаност.

На интервјуто **бевме** дванаесетмина.

На интервјуто **биле** дванаесетмина. (На интервјуто **сте биле** дванаесетмина.)

1. Неговата ќерка **избра** убава професија.

2. Ти **уживаваше** во неговата презентација.

3. **Побарав** да ми дадат слободни денови.

4. **Се интересираа** за условите за работа.

5. Зошто **не** ни **кажавте** колку е напорно?

3. Дополнете го текстот со соодветните прилози. Некои прилози можат да се употребат на повеќе места.

**веднаш, така, многу, непријатно,
секогаш, секаде, бргу, еднаш, вчера**

Кога дипломирал, **веднаш** се пријавил на неколку конкурси. _____ слушал дека е тешко _____ да се најде работа и не верувал дека ќе го викнат на интервју. Бил

_____ изненаден кога му се јавиле од сите фирми. _____ морал да оди дури на две интервјуа во истиот ден. _____ поминувал добро. Од сите фирми _____ добил одговор. _____ од две места му јавиле дека е примен на работа. Се почувствувал _____ што морал да ја одбие едната работа.

4. Дополнете ги речениците со соодветните честички. Некои честички можат да се употребат во повеќе реченици.

**Тој, дури, бара преку леб и погача.
дури, ни, барем, ене, токму, само, бар, двај, еве, баш, ниту**

1. _____ со такви луѓе сакал да соработува.
2. Не сакале _____ да слушнат за волонтирање.
3. Издвоиле _____ десет минути за состанок со нас.
4. _____ тие можеле да ја користат лабораторијата.
5. Била желна _____ еднаш да ја пофалат.
6. _____ го новиот наставник во училиштето.

5. Напишете толкување за значењето на цитатот: *Многумина од нас не ги живеат своите соништа, бидејќи живеат во своите стравови.*

1 Одговорете на прашањата.



- ▶ Што претставува патувањето, во најопшта смисла?
- ▶ Кои се сличностите, а кои се разликите меѓу патувањето и туризмот?
- ▶ Кои се сличностите, а кои се разликите меѓу патниците и туристите? Зошто патуваат едните, а зошто другите?

- ▶ Наведете неколку вида патување и неколку вида туризам.
- ▶ Која е разликата меѓу синтагмите **летно патување – летен туризам** и **планинско патување – планински туризам**?



Прочитајте го следниот текст и постапете според барањата.

Патуваме, уживаме, сознаваме и се радуваме

(1) Убавините и животните радости поубаво се перципираат и поинаку се доживуваат ако се споделат со ближните и сакани луѓе. Патувањето, откривањето нови хоризонти, култури, цивилизации и нации е бесценета можност да споделиш убост и среќа со луѓето што го прават човековиот живот поубав и што му даваат смисла на секојдневното живеење. Да се патува со љубениот или љубената, со семејството, со пријателите или со другарите, значи нова можност да доживеете волшебни моменти кои вечно ќе останат запаметени.

(2) Привилегија на човекот е да патува, да го открива неоткриеното, да го види невиденото, да го чуе нечуеното, да го сознае несознаеното и да им се радува на убавините на местата што некогаш биле негов сон, а потоа станале јаве. Патувањето значи да размениш искуства со сопатникот до истата дестинација и да примиш мудрост од секој добронамерник што ќе се појави на вашето патување. Патувањето подразбира надминување на границите на непознатото.

(3) Секоја нова дестинација носи нов предизвик, нова енергија и нова содржина. Придобивките од патувањата се повеќекратни: се збогатува искуството на човекот, се збогатуваат знаењата за местата и за луѓето, се збогатуваат визиите и перцепциите за творење и создавање и се збогатуваат пријателствата, кои создадени на патувањата имаат посебна драж. Затоа, да си дадеме оддишка на душата и можност да се отргнеме за миг од реалноста и да патуваме, бидејќи тоа е оној совршен спој на уживање, сознавање и радување.

(4) Кога патуваме, често си фантазираме, си посакуваме и, дури, сонуваме со отворени очи. Сета убавина што се распотила пред нас и која оди во недоглед, некогаш била дел од нашата мечта. Во моментите кога ја здогледуваме и ја доживуваме, ни се чини како нереален сон или како јаве-нејаве. Да бидеш дел од место кое е сведок за некое време, е нешто што те прави величествен, историски надграден и сведок на некои времиња. Големите амфитеатри во кои се играле комедии и трагедии, пространите плоштади на кои великите оратори и филозофи ги искажувале своите мудрости, големите арени во кои се воделе гладијаторски битки, недогледните пристаништа од кои испловувале и на кои допловувале бродови и уметничките галерии со врвните достигнувања на големите мајстори на четката се нештата што ни ги овозможуваат патувањата.

(5) Затоа, да го зграпчине секој миг од животот и да патуваме! Да ја откриеме и да ја создаеме секоја дестинација што ни е неоткриена и што чека на нас. Бидејќи да патуваш, да создаваш и да се надградуваш е привилегија само на човекот.

(извор: www.faktor.mk)

2 Составете по две прашања за секој пасус од текстот. Не повторувајте го типот на прашањата повеќе од двапати за целиот текст. Составете барем две прашања со одречна глаголска форма.

(1) Што се доживува поубаво ако се сподели со саканите луѓе?

(2)

(3)

(4)

(5)

3 Работете во групи по четворица, а потоа направете квиз во целата група. Следете ги насоките за активностите:

- составете шест прашања во врска со текстот – внимавајте да не се повтори ист тип прашање повеќе од двапати;
- напишете по еден точен и еден неточен одговор за секое прашање;
- подвлечете го точниот одговор;
- започнете со квизот – договорете се за редоследот на групите при поставувањето на прашањата;
- секоја група нека ги прочита прашањата едно по едно и одговорите за секое прашање;
- другите групи нека ги запишуваат одговорите за кои мислат дека се точни;
- откако ќе ги прочитате сите прашања, прочитајте ги точните одговори;
- секоја група нека си ги провери одговорите и нека каже колку точни одговори има и
- на истиот начин нека продолжат и другите групи.

Победник е групата со најголем број точни одговори на прашањата од сите групи.

Елена и Јован беа на апсолвентска екскурзија во странство. Му ги покажуваат фотографиите на Ерик и разговараат. Слушнете го разговорот и изработете ги вежбите.

4 По второто слушање на текстот, дополнете ги репликите со деловите што недостасуваат.

Разговор за екскурзијата на Елена и Јован

ќе останев уште толку; ќе видевме; ќе останев без фотоапарат;
 немаше да ги видиме сите убавини по пат ако одевме со авион и
 ќе останевме посиромашни во духот; ќе беше поскапо; ќе се возевме;
 ќе почнеше да дели автограми; ќе продолжевме без Елена; ќе се возевме по неколку часа;
 ќе шетаваме; да беше поскапо, ќе си останевме дома



Ерик: Еј, како сте си поминале! Јован, фотографиите ти се одлични.

Јован: Многу беше убаво, најубавите 12 дена во мојот живот.

Елена: Ах, да можев, **(1) ќе останев уште толку!**

Ерик: А! Венеција. Се возевте со гондола?

Елена: (2) _____, ха, ама не стигнавме. Само еден

ден бевме во Венеција, а Јован немаше време од сликање.

Јован: Овде сме пред музејот на Пикасо во Ница. А, овде, веќе, во Кан. Елена уште малку **(3) _____**, си имаше замислено дека е славна актерка.

Елена: Ха-ха-ха! Не, во Верона повеќе си имав замислено дека сум Јулија.

Ерик: А, плажава од соништата каде е?

Елена: Е-ех, не прашувај! Во Љорет де Мар. Бевме и во родното место на Салвадор Дали. Во музејот за малку ќе му го земаа апаратот на Јован. А, кустосот нè предупреди да не сликаме.



Јован: Навистина, **леле! (4) _____**. Ама, избришав неколку фотки и им замачкав очи.

Ерик: Тука сте во Барселона, нели?

Јован: Да, каде на друго место има вакви градби? Од Барселона за малку **(5) _____**.

Се занела во шопинг и задоцни. 20 минути ја чекаше цел автобус.

Ерик: 12 дена со автобус! **Уф!** Сигурно било напорно.

Јован: Напорно, богами! Сите денови ни изгледаа вака: **(6) _____**, па **(7) _____**, па пак ќе се возевме, па пак ќе шетаваме...

Елена: Да, но **(8) _____**.

Јован: Добро, можеби.

Елена: Со авион **(9) _____**, а **(10) _____** **(11)** Да не отидевме, ќе ни беше жал. И, се разбира,

(12) доколку не отидевме, сега не ќе ги гледавме овие прекрасни фотографии.

Јован: Така е, Елена, ти си секогаш во право.

5 Одговорете на прашањата.

1. Според тоа што го кажува, дали Елена ќе го прекинеш патувањето?
2. Под кои услови ќе се возеа Елена и Јован со гондола?
3. Зошто вели Јован: „Елена уште малку ќе почнеш да дели автограми“?
4. Што ќе му се случеше на Јован во музејот и зошто?
5. Што ќе ѝ се случеше на Елена во Барселона и зошто?
6. Како им се одвивале, според Јован, деновите на патувањето?
7. Што ќе пропуштеа Јован и Елена ако одеа со авион?
8. Дали Елена и Јован ќе одеа на патувањето ако тоа чинеше повеќе пари?

6 Заменете ги со соодветен извик обележаните извици во текстот. Таму каде што може, заменете им го и местото во реченицата.

Еј, како сте си поминале!
Леле, како сте си поминале! Како сте си поминале, **леле**!

7 Броевите од **(1)** до **(9)** во текстот се наоѓаат пред глаголски форми за минато-идно време. Прочитајте ги. Освен овие, во текстот има уште шест примери за оваа глаголска форма. Тоа се:

_____, _____, _____, _____,
 _____ и _____.

8 Речениците во текстот обележани со **(8)**, **(10)**, **(11)** и **(12)** се реченици со нереален услов. Во нив се употребени сврзниците: _____, _____ и _____. Забележете во кои случаи се пишува запирка во речениците со нереален услов. Препишете ги речениците по следниов редослед:

(10) _____

(8) _____

(11) _____

(12) _____

9 Составете четири реченици со нереален услов според моделот на претходните реченици.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

10 Разговарајте за патувањата. Следете ги насоките.



- опишете ги накосо ситуациите од фотографиите;
- дали вие патувате често како туристи;
- со кое превозно средство претпочитате да патувате;
- имате ли омилени дестинации што сакате да ги посетите;
- во кој период од годината сакате да патувате;
- на кој начин сакате да ги разгледувате местата – самостојно или групно;
- што сакате повеќе – да разгледувате културно-историски знаменитости или да го почувствувате забавниот и секојдневниот живот во местото и
- препорачајте за туристичко патување некои места од вашите земји и кажете што треба да се види и да се направи во нив.

Ерик треба да патува на лингвистичка конференција во Виена. Слушнете го разговорот во агенцијата каде што резервира авионски билет и сместување и изработете ги вежбите.

11 Со **T** (точно) или **H** (неточно) одговорете дали речениците искажуваат содржина од текстот.

Ерик резервира билет и сместување во туристичка агенција

1. Ерик побара билет за релацијата Скопје – Виена – Скопје. **T**
2. Ерик побара билет за тековниот месец. _____
3. Ерик ќе остане во Виена повеќе од 3, а помалку од 10 дена. _____
4. Седум дена во неделата има авион од Скопје за Виена. _____
5. Ерик мора веднаш да го купи билетот ако сака да го плати поевтино. _____
6. Во агенцијата му понудија хотел на Ерик без тој да побара. _____
7. На Ерик му понудија хотел надвор од Виена. _____
8. Ерик претходно има разгледувано хотели за престојот во Виена. _____
9. Агенцијата не можеше да му обезбеди хотел на Ерик. _____
10. Ерик не резервира хотел во истата агенција. _____

12 Внесете ги следниве зборови во табелата. Нивната граматичка форма усогласете ја со зборовите од левата страна на табелата. Зборовите можат да се повторат повеќе пати. Внесете и други зборови.

самостоен, индивидуален, групен, пристоен, авионски, дневен, долг, краток, службен, незаборавен, пријатен, заеднички, удобен, луксузен, евтин, скромн, задолжителен, двокреветен, светол, темен, мал, голем, простран, автобуски, бродски, автомобилски, брз, бавен, дводневен, факултативен, ноќен, приватен, семеен, хотелски, напорен, скап

патување	самостојно
сместување	хотелско
соба	еднокреветна
превоз	авионски
излети	самостојни

13 Напишете имејл до туристичка агенција. Можете да направите резервација или да побарате информации за: патен билет, соба за сместување, пакет за туристичко патување, место и аранжман за службен состанок, карго пратка и сл.

Subject (предмет):
From (од):
To (до): turagentbeligalebi@yahoo.com

Прочитајте го текстот и изработете ги вежбите.

Ерик се врати од патот во Виена. За жал, освен од работниот дел, од ништо друго не можеше да се пофали. И уште полошо – **(1)се имаше разочарано** од престојот како никогаш порано од ниедно патување.

Првата вечер сфати дека некои работи ги **(2)нема испланирано** како што треба. Институтот каде што се одржуваше конференцијата беше далеку од центарот. Ќе беше подобро сместувањето да му е поблиску до институтот. Но, кога го резервираше хотелот, мислеше дека ќе има време да ја разгледа и Виена. Ништо од тоа – ќе станеше наутро, ќе појадуваше, ќе одеше на конференцијата и таму ќе останеше до вечер. Ќе се вратеше изморен во хотел и ќе заспиеше. Не ни помислуваше на шетање. А, втората вечер кога се врати во хотел, виде дека телефонот го **(3)има заборавено** во чантата што ја остави во институтот. Значи, остана и без интернет, а требаше да разгледа некои материјали за следниот ден. Да **(4)му имаше кажано** некој дека нему ќе му се случи такво нешто, ќе се смееше. Ама, ете, за сè има првпат.

А, како да знаеше уште од почеток дека нешто нема да биде како што треба. За малку ќе отидеше без пасош. Го **(5)немаше ставено** на работната маса и во брзањето го заборави. Се сети дури кога влегуваше во такси, па се враќаше да го земе. Од македонските пријатели **(6)имаше слушнато** дека не е добар знак да се вратиш ако си тргнал на пат, ама не веруваше во такви работи. Во авионот седеше пред едно детенце што не затвори уста од плачење. Кога пристигна на аеродромот во Виена, до крај чекаше да се испразни лентата за багаж. Сфати дека можеби неговиот куфер нема да се појави. Сепак, чекаше додека лентата не престана да се врти. Отиде на шалтерот за пријавување изгубен багаж и го пополни формуларот. Службеникот му рече дека најверојатно следниот ден **(i)ќе го имаат најдено**, но тој во мислите веќе се прости со својот багаж. Побрза да земе такси, зашто ако се задржеше уште малку, ќе го пропуштеше отворањето на конференцијата.

Вечерта во хотелот му се врати насмевката на лицето. Од авиокомпанијата му го **(7)имаа донесено** куферот. За жал, насмевките беа реткост на ова негово патување.

14 Заокружете пред точниот одговор.

- Од патот во Виена:
 - Ерик беше задоволен само од местото на хотелот
 - Ерик не беше задоволен од ништо
 - Ерик беше задоволен само од конференцијата
- Ерик ќе ја имаше разгледано Виена:
 - ако хотелот беше поблиску до институтот
 - ако имаше повеќе слободно време
 - ако институтот беше во центарот на градот
- На почетокот од патувањето Ерик:
 - помислуваше да го одложи патувањето
 - претпоставуваше дека ќе има непријатности
 - беше сигурен дека сè ќе биде како што треба
- Ерик забележа дека го има заборавено пасошот:
 - на излегување од дома
 - на излегување од таксито
 - на влегување во таксито

5. Ерик беше сигурен дека му го имаат изгубено куферот:
- а. кога лентата престана да се врти
 - б. кога се испразни лентата
 - в. додека се вртеше лентата со багаж
6. На шалтерот за изгубен багаж на Ерик му рекоа дека:
- а. може да се случи да не го најдат куферот
 - б. може да се случи да го добие куферот истиот ден
 - в. може да се случи да го добие куферот утредента

15 Во текстот се означени глаголските *има*-конструкции. Примерите од **(1)** до **(7)** искажуваат минати дејства, а примерот **(i)** искажува идно дејство. Заменете ги во речениците глаголските *има*-конструкции со глаголски форми со соодветно значење во однос на граматичката категорија *време*. Со која форма на речениците се внесува поголема доза на уверливост во исказот и зошто?

1. И уште полошо – **(1)се разочара** од престојот како никогаш порано од ниедно патување.
2. Првата вечер сфати дека некои работи **(2)не** ги **испланирал** како што треба.
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

16 Напишете текст во врска со значењето на цитатите:

Ако сите тешкотии што нè очекуваат на патувањата ги знаеме однапред, никогаш нема да тргнеме на пат.

Патувањето со авион е природен начин да изгледате како на фотографијата од својот пасош.

Толкувајте го следниот цитат, како вовед во содржината на следниот текст. Прочитајте го текстот и постапете според барањата.

Секое патување има тајна дестинација за која патникот не е свесен.

Тура низ Македонија за осум дена

1. ден Се среќаваме пред хотелот *Холидеј Ин*. Потоа со автобус одиме на појадок во една позната скопска буреќилница. Таму ќе се запознаеме и ќе разговараме за програмата на патувањето. По појадокот заминуваме за Маврово, во сафари-паркот *Бунец* – центар за одгледување елени. Прошетката низ сафари паркот трае три часа, со преубави глетки кон Мавровското Езеро и боровите шуми. Ќе забележите мали групи елени што кришум ве набљудуваат. Ручек покрај изворите во Маврово. Поаѓање кон селото Ростуше и кратко пешачење до прекрасните водопади Дуф. Пристигнување во селото Јанче. Вечера и ноќевање во хотел.



2. ден Појадок. На пат кон планината Бистра ќе посетиме фарма за овци, каде што ќе имате можност да пробате разни видови сирење и пресно и кисело млеко. Едночасовна посета на манастирот *Св. Јован Биџорски*. Поминуваме покрај Дебар и Дебарското Езеро и патуваме кон Охрид. Ручек во Охрид. Во попладневните часови туристичкиот водич ќе ве прошета низ стариот град, кој со своите 365 цркви е познат и како балкански Ерусалим. Ќе има доволно време да се истражи градот и да се посети рибарското село за вечера и ноќевање. За вечера ве очекува вкусна охридска пастрмка.

3. ден Појадок. Патување до планината Галичица по крајбрежната линија на Охридското Езеро. Потоа на магариња пристигнуваме до нашата следна цел - старото планинско село Елшани, каде што не чека традиционално приготвен ручек. Попладне ќе го посетиме манастирот *Св. Наум* и со кајчиња ќе прошетаме по изворите на реката Дрим. Вечера, ноќно пливање и ноќевање во рибарско село. Изборно: Оставете го багажот в соба и поминете ја ноќта на плажа и под ѕвездите!



4. ден Појадок. Пристигнување во селото Коњско на Преспанското Езеро преку планината Галичица. Возење со чамци до островот Голем Град – дом на стотици корморани, пеликани, змии, зајаци и желки. Ќе најдете и на урнатини од Римско време, како и на црква од XIV век. Чамците ќе не одведат на ручек на брегот – во древно и обновено рибарско место. Во попладневните часови – посета на селото Брајчино, нашироко познато по врвните услови за селски туризам, по гостопримството и по вкусните домашно приготвени џемови и ликери. Вечера во традиционален ресторан

во селото, а ноќевање во манастир.

5. ден Појадок. Ден посветен на самостојно готвење. Ќе научите како да ги зготвите вкусните јадења што ги пробавте за време на патувањето. Локалниот готвач ќе му помага на вашиот тим и ќе ве научи нешто за тајните на локалните билки и зачини и на македонските традиционални рецепти. Ќе ги ставите престилките и ќе научите како да препознаете, да наберете и да користите зачини што придонесуваат за магичниот вкус на македонските јадења. Вечерта е резервирана за посета на Битола, каде што ќе вечерате и ќе ноќевате во хотел.

6. ден Појадок. Заминување за Демир Капија. Качување по карпи во кањонот. Ќе се изненадите колку е тоа едноставно со нашиот професионален тим. А, откако ќе ве преземе адреналинот, ќе ве одведеме во винаријата *Полова Кула*, за да се опуштите со дегустација на вина. Ќе ги видите плантажите каде што започнува животот на најубавите вина зачнати на македонска почва и под македонско сонце. Вечера и ноќевање во хотелот во кругот на винаријата.

7. ден Појадок. Посета на езерото Гратче, во близина на градот Кочани. Уживање покрај водопадите и пливање во свежата планинска река. По пливањето, со јадица ќе го уловите својот ручек. Во езерото живеат разни видови риби, од кои го издвојуваме исклучително вкусниот крап. Слободно попладне за пливање или за прошетка. Вечера со музика и локални танци во ресторан покрај езерото. Ноќевање во хотел.

8. ден Појадок. Посета на Штип со разгледување на *Безистенот* – уметничка галерија во некогашниот затворен турски пазар од XVI-XVII век, на тврдината Хисар и на античкиот град Баргала од V век. Ручек на Велешкото Езеро. Враќање за Скопје во вечерните часови.



17 Со **T** (точно) или **H** (неточно) одговорете дали речениците искажуваат содржина од текстот.

1. Групата ќе се сретне пред хотелот *Холидеј Ин*. **T**
2. За програмата на патувањето патниците ќе разговараат пред автобусот. ____
3. Сафари-паркот *Бунец* е центар за одгледување мечки. ____
4. Првиот ден ручекот е кај водопадите *Дуф*. ____
5. Млечни производи туристите ќе пробаат на вториот ден од патувањето. ____
6. Стариот град во Охрид туристите ќе го разгледуваат самостојно. ____
7. Туристите ќе имаат можност да „патуваат“ на магариња. ____
8. Третиот ден ќе се спие во манастирот *Св. Наум*. ____
9. До селото *Коњско* ќе се патува по планински пат. ____
10. Во *Брајчино* туристите ќе пробаат змии, зајаци и желки. ____
11. Петтиот ден туристите сами ќе приготвуваат македонски јадења. ____
12. Во готвењето ќе им помогне готвач од селото. ____
13. Алпинистичкото доживување е предвидено за петтиот ден. ____
14. Во *Попова Кула* туристите ќе пробаат најубави увозни вина. ____
15. Со програмата се предвидени две посети на водопади. ____
16. Вечерата со народни ора ќе биде во градот *Кочани*. ____
17. *Безистенот* во Штип е современа градба. ____
18. Последниот ден ручекот ќе биде во близина на градот *Велес*. ____

18 Разговарајте во групата според следните насоки:

- работете во двојки;
- изберете едно од местата претставени во текстот и
- колегите од групата нека го погодат местото со поставување *да/не*-прашања.

Планирајте в сабота да одите на излет во природа со македонските пријатели. Слушнете ја двапати временската прогноза и изработете ги вежбите.

19 Заокружете пред точниот одговор.

Временска прогноза за претстојниот викенд

1. Временската прогноза е од:
 - a.** петок
 - б.** сабота
 - в.** недела
2. Временската прогноза е:
 - a.** неделна
 - б.** едnodневна
 - в.** дводневна
3. В сабота времето ќе биде:
 - a.** потопло од претходниот ден
 - б.** постудено од претходниот ден
 - в.** исто како претходниот ден
4. В сабота може да врне:
 - a.** цел ден
 - б.** одвреме-навреме
 - в.** еднаш и поројно
5. В недела:
 - a.** ќе биде помалку облачно
 - б.** ќе нема сонце
 - в.** ќе залади
6. Според температурите, наутро ќе биде:
 - a.** постудено в сабота
 - б.** постудено в недела
 - в.** исто во двата дена

20 Напишете СМС-порака до еден од пријателите. Известете го накусо за временската прогноза што ја слушнавте и предложете му кој ден да одите на излет.

Петок, 24 мај 2019 20:37

до:

Прочитајте го следниот текст и постапете според барањата.

Наскоро туристички патувања во вселената



Американската компанија *Орион спан* наскоро ќе почне со услугата „туристичко патување надвор од нашата планета“. Овој проект го најави Френк Бунгер, основачот и директор на компанијата, на самитот *Спејс 2.0* во Калифорнија. Според него, луксузниот вселенски хотел *Аурора стејшн* ќе биде лансиран во 2021 година. Првите гости ќе можат да резервираат соба во 2022 година.

Што се однесува до цената, малкумина ќе можат да си го дозволат ова туристичко патување. За дванаесетдневен престој во вселената ќе треба да се издвојат точно 9,5 милиони долари. Во хотелот можат да престојуваат шест лица, односно четворица патници и двајца членови на екипажот. Пред самото патување туристите ќе мора да поминат тримесечна подготовка во Хјустон.

Искусството ќе биде незаборавно, бидејќи патниците ќе имаат можност да почувствуваат вистинска нулта гравитација и да ја погледнат Земјата како што ја гледаат космонаутите. Воедно, ќе можат да се видат по 16 зајдисонца и изгрејсонца во еден ден.

Бунгер вели дека целта е изградба на самоодржлив „туристички центар“ во вселената, кој ќе биде достапен за што поголем број луѓе. Стручните лица од компанијата имаат намера да изградат вселенска станица, но лансирањето, најверојатно, ќе го спроведат во соработка со други компании.

Овој вселенски хотел ќе биде 13,3 метри долг и 4,3 метри широк. Ќе има и брз интернет, за патниците да можат да им се јават на своите семејства. Доколку побарувачката за вакви патувања биде голема, Бунгер најавува и можна изградба на „вселенски станови“ за изнајмување на подолг период.

(извор: www.1tv.mk)

21 Составете прашања за следните одговори поврзани со содржината на текстот.

1. _____

Американската компанија *Орион спан*.

2. _____

Една година по лансирањето на вселенскиот хотел *Аурора стејшн*.

3. _____

Само на луѓето што имаат премногу пари.

4. _____

Шестмина.

5. _____

Три месеци.

6. _____

Ќе се почувствуваат како космонаути.

7. _____

По шеснаесет пати.

8. _____

Самоодржлив „туристички центар“ во вселената, достапен за што поголем број луѓе.

9. _____

Не, во соработка со други компании.

10. _____

Да, преку интернет.

22 Толкувајте го значењето на цитатот и разговарајте според следните насоки:

Го нема на ниедна карта, вистинските места никогаш ги нема.

- поттикнува ли текстот кај вас желба за патување во вселената;
- мислите ли дека вселената ќе биде многу посетена од туристи од Земјата;
- ги оправдувате ли епохалните научни достигнувања во функција на луксуз за многу мал дел од светската популација и
- ја разбирате ли како чин на дискриминација, во контекст на туризмот, можноста за „држење на светот на дланка“; а, на вселената?

ГРАМАТИКА

минато-идно време	ќе патував, ќе се возеше, ќе резервираше, ќе отпатувавме, ќе допатувавте, ќе се пакуваа, немаше да видам, немаше да јаваш, немаше да шета, немаше да посетиме, немаше да се приклучите, немаше да се сликаат, не ќе останев, не ќе доживееше, не ќе се јавеше, не ќе се сретневме, не ќе планинаревте, не ќе се вртеа
нереален услов	Ќе дојдев ако ме поканеа. Ќе јаваше ако беше похрабра. Не ќе уплатевме да не беше убаво. Немаше да пливаме да беше ладно. Ако купев билети, ќе влезев во музејот. Да дојдеше на време, ќе го слушаше кустосот. Да не задоцневме, ќе го фатевме автобусот. Ако не испратеа разгледница, немаше да знаеме каде биле.
глаголска има-конструкција	имам патувано, имаш посетено, ќе има видено, имавме јавано, се имавте јавено, се имале сликано, ќе се имав качено; немам пробано, немаш резервирано, ќе немавме доживеано, сте се немале пријавено, ќе немаа почувствувано
извици (интерјекции)	Еј! Ееејј! Ах! Ааахх! А! Ааа! Е! Еее! Ех! Еееххх! Леле! Ха! Ту! Тууу! Оф! Оооффф! Ау! Аууу! И-хи! И-хихиии!
глаголски видски двојки	пристигнува – пристигне, заминува – замине, се пакува – се спакува, се пријавува – се пријави, се одјавува – се одјави, посетува – посети, напушта – напушти, доживува – доживее, се чувствува – се почувствува, се заблагодарува – се заблагодари

ГРАМАТИЧКИ ВЕЖБИ

1. Дополнете го текстот со глаголски форми за минато-идно време.

Минатиот викенд со друштвото **ќе одевме (оди, ние)** во Дојран. Се исподоговоривме, резервиравме соби во приватно сместување, само уште да тргнеме. Јас _____ **(плива)** и _____ **(се сонча)**, некој _____ **(фаќа)** риба, некои _____ **(скија)** на вода, девојчињата _____ **(прави)** палачинки, сè _____ **(прави, ние)**. _____ **(отиде, ние)** една вечер и до Гевгелија, _____ го _____ **(посети, ние)** и Кукуш. _____ **(биде)** многу убаво. Но, во петокот се расипа времето, залади, а од дожд небо и земја _____ **(се состави)**. Ни пропадна планот, живи _____ **(се изеде, ние)**.

2. Составете реченици со нереален услов.

Ако се јавев (се јави, јас) порано, **ќе имаше** место.
Доколку дојдевте со нас, **немаше да се изгубите (не се изгуби, вие)**.
Да им се допаѓаше понудата, **не ќе останеа** дома.

- _____ **(посети, ние)** повеќе места, ќе се изморевме.
- Да не му се јавевте, _____ **(помисли, тој)** дека сте се изгубиле.
- _____ **(не доцни, тој)** авионот, немаше да се направи метеж на аеродромот.
- Доколку се намачкаа, _____ **(не изгори, тие)**.
- _____ **(носи, вие)** уште еден куфер, ќе платевте за вишок килограми.
- Да ме послушаше, сега _____ **(патува, ти)** со нас.

3. Заменете ги глаголските форми во речениците со глаголски има-конструкции.

Тоа место **сум** го **посетил** неколкупати.
 Тоа место го **имам посетено** неколкупати.

- Овде **си се сликал** и порано.

- Никогаш **не јавал** магаре.

3. Како дете **сум се изгубила** на оваа плажа.

4. **Сме слушале** многу легенди за тоа село.

5. Ни рекоа дека **не пробале** пинџур.

6. До утре **ќе ја исчистат** плажата.

4. Дополнете ги речениците со еден или со повеќе извици. Некои извици можат да се повторат на повеќе места.

**Та-на-нааа! Е! Еј! Еееј...! Оф! Тууу! Ха! Леле!
Аууу! Е-хе-хе! Ииии! О-хо-хооо!**

Та-на-нааа, утре ќе одиме на излет!
Ау, леле, не можам веќе да пешачам! **Уф!**

1. _____! Не кажувај ми, криво ми е што не дојдов! _____!

2. _____, колкава риба!

3. Не седи таму, _____, тоа место е за почесни гости!

4. Не се сеќавам, одамна беше, _____!

5. _____, _____, ама ти е тежок куферов!

5. Дополнете го текстот со предлози. Некои предлози се повторуваат на неколку места.

на, во, под, низ, по, покрај, кон, за, околу, над, со, до

Често одиме **на** излет _____ викендите. Минатата недела ќе одевме некаде _____ текот _____ реката Радика, но _____ последен момент го сменивме планот. Тргнавме подоцна и решивме да одиме поблиску, _____ Попова Шапка. Се сместивме _____ еден орев _____ една убава ливада _____ една рекичка и си уживавме. Бевме само ние, _____ нас немаше никого. Горе, _____ ливадата, имаше чешма _____ чиста планинска вода. Сите одевме _____ неколку пати да се напиеме. Го зедевме и кучето _____ пријателите и тоа се изнатрча _____ ливадата, а еднаш скокна и _____ реката. По ручекот прошетавме _____ една шумичка, живеалиште _____ многу верверички. Останавме _____ заоѓањето _____ сонцето. Залезот беше празник _____ очи. Беше квечерина кога се упативме _____ дома.

6. Дополнете ги со предлози следните реченици.

1. Туристичката промоција е закажана _____ петок, 18 април.
2. Задутре, _____ вторник, треба да се јавиме _____ сместувањето.
3. Ни остануваат уште два дена, денес е петок, поаѓаме _____ недела наутро.
4. Ќе патуваат _____ повеќе превозни средства.
5. Мислам дека до Ресен ќе патуваат _____ Битола.
6. Резервацијата ја направија _____ интернет.
7. Овојпат решија да одат _____ агенција, не _____ своја режија.
8. Патувањата _____ лето знаат да бидат исцрпувачки.
9. Сите факултативни екскурзии се _____ сабота.
10. Качувањето _____ карпи секогаш му беше предизвик.

7. Напишете толкување за значењето на цитатот: *Фотографиите од патувањата се во албумите, филмот ни е во глава.*

1 Разговарајте во врска со значењето на следниве цитати.



- ▶ Празниците се неопходни славења на колективноста на луѓето, нè потсетуваат дека сме дел од заедницата.
- ▶ Мислам дека празниците прават голем притисок, бидејќи луѓето се чувствуваат како да мора да се забавуваат, а не мора.
- ▶ Доколку не можете да го пронајдете духот на празниците во себеси, никогаш нема да го најдете под новогодишната елка.
- ▶ Не се важни подароците, важно е присуството, во него лежи духот на празнувањето.
- ▶ Ако ме почитуваш – дојди ми на гости со повод, ако ме сакаш – доаѓај ми секој ден.



Нашиот мозок има „центар за празници“



Дали некогаш сте се запрашале како му изгледаат празниците (слатките сеќавања од минатото, удобната атмосфера и можноста за подароци) на нашиот мозок? Изгледа дека овој орган на нашето тело има „центар за празници“, барем според едно мало истражување спроведено во Данска во 2015 година.

Според истражувањето, некои луѓе имаат пет поврзани центри од мозокот, кои покажуваат определена активност кога станува збор за празниците. Истражувањето било спроведено од научниците на Универзитетот во Копенхаген. Учествовале 20 испитаници, кои го прославувале Божиќ на различен начин. Половина од нив имале строги божиќни традиции а половина доаѓале од семејства и од места каде што воопшто не се прославувал овој празник. На испитаниците им била направена магнетна резонанца, со која се набљудувала електричната активност на мозокот додека гледале слики кои биле поврзани со Божиќ или биле сосема обични.

Двете групи покажале зголемена активност во примарниот визуелен кортекс кога гледале слики со божиќни мотиви. Овој дел од мозокот се користи за поголемиот дел од процесирањето слики. Имало пет области каде што се покажала активност само кај испитаниците кои го сакале овој празник.

Иако може да биде навистина тешко да се определи точната работа на некој дел од мозокот, научниците што ги правеле скенирањата, дошле до следниов заклучок. Делот од мозокот што се активирал кај фановите на празникот, е одговорен за определување на карактеристиките на човекот поврзани со духовноста. Луѓето што го гледаат Божиќ како религиозен или духовен празник, ќе покажат активност овде. Другите делови се одговорни за реагирање на сеќавањата за емоциите и постапките на другите, како и за препознавање на емоциите и за добивање информации од изразот на лицето. Центарот за празници на мозокот се сеќава на среќните моменти со семејството и пријателите, па предизвикува убаво чувство. Ваква мозочна активност била регистрирана кај другиот дел од испитаниците. Меѓутоа, истражувањето било многу мало за да даде резултати за поголема целна група. Сепак, интересно е што на некој начин е докажано како може еден обичен празник да влијае врз мозокот.

(извор: www.kafepauza.mk)

2 Средете го редоследот на речениците, според редоследот на содржините во текстот.

1 Според едно научно истражување, човечкиот мозок има „центар за празници“.

- И покрај тоа што се работи за истражување што не било големо, се дошло до значајни резултати.
- Мозочна активност на сите пет области не била регистрирана кај сите испитаници.
- Била испитувана реакцијата на мозокот на визуелни дразби.
- Научното истражување покажало дека пет дела од мозокот реагираат на ситуации поврзани со празниците.
- Реакцијата на четирите дела од мозокот се покажала кај испитаници што не го славеле овој празник.
- Четири мозочни области се активираат во врска со меморирани чувства и реакции на луѓе од опкружувањето.
- Испитаниците биле избрани според начинот на одбележување на Божиќ.
- Кај испитаниците што го сакале овој празник, реагираат делот на мозокот поврзан со спиритуалноста.
- Не се определува лесно активноста на мозочните делови.

3 Напишете пет клучни збора или зборовни состави за текстот.

4 Разговарајте во двојки за празниците. Следете ги насоките и упатството на крајот:

- се празнува ли многу во вашите земји;
- кои празници се традиционални, а кои празници се од поново време (ако има такви);
- кои празници се најомилени во средината и како се одбележуваат;
- дали за сите празници се прогласува неработен ден;
- кои празници ви се најомилени вам и зошто и
- би смениле ли нешто во начинот на празнување на некои празници – зошто не би смениле или зошто би смениле.

Во текот на разговорот забележете што е слично, а што е различно меѓу вас и вашите соговорници во врска со празнувањето. Разговарајте во групата за тоа.

5 Слушнете ги прашањата за забавниот тест што треба да го решите. Своите одговори внесувајте ги во табелата.

Забавен тест: Знаете ли да уживате во празниците и во поводите за славење

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Слушнете ги резултатите од забавниот тест. Слушајте го повнимателно и фаќајте белешки за делот што се однесува на вашите резултати според најголемиот број повторувања на иста буква.

6 Напишете текст во кој ќе кажете како сте опишани според резултатите од забавниот тест.

Ерик и Петра ги поминаа новогодишните празници во Љубљана. Пристигнаа во Скопје и Ерик веднаш им пиша на пријателите. Прочитајте ја нивната електронска преписка и изработете ги вежбите.

Subject (предмет): ЗДРАВО, ДРУШТВО!

From (од): meericcc@gmail.com

To (до): jovan_shefot@yahoo.com, elencetoma@t-home.com, petrica@gmail.com, rolilda_hildand@yahoo.com

Дечки, уште еднаш, среќна Нова година на сите!

Ние само што се вративме.

Скопје изгледа прекрасно со новогодишните украси. **(1)Би сакале ли, денес-утре, да се прошетаме ако сте тука?** И, да си честитаеме во живо. **(2)Би можеле да се собереме** и кај мене **ако сакате**, но **(3)ако не морам, не би ја пропуштил** атмосферата во градов.

Само да ви кажам дека во Љубљана си поминавме супер. Прво славевме Божик со семејството на Петра и со сите убави словенечки обичаи. Потоа ја прославивме и Нова година. Бевме во едно кафе со нејзините пријатели и лудо се забавуваме.

Пишете веднаш.

Ерик

Re (одговор на): ЗДРАВО, ДРУШТВО!

From (од): jovan_shefot@yahoo.com

To (до): meericcc@gmail.com, elencetoma@t-home.com, petrica@gmail.com, rolilda_hildand@yahoo.com

Среќна Нова уште еднаш и од мене!

Ерик и Петра, славењето продолжува овде.

Јас ја дочекав Нова година на плоштад. Со друштво, музика и огномет.

Задутре одиме кај Елена во Кочани. Вчера нејзините нè поканија да го прославиме Божик кај нив.

Се разбира, поканети сме цело друштво. Елена е веќе таму и нè чека за Бадник. Сега зборувавме и сите ве поздравуваат.

Хилда и Роланд, не сум сигурен дали сте во Македонија.
Инаку, **(4)доколку ви одговара, би можеле да се најдеме** вечер во осум на нашето место на плоштад. Потоа можеме да седнеме на чај или на варено вино. Ако сакате, да резервирам веднаш.
Но, **(5)не би правел резервација без да знам** колку души сме.
Што мислите?
Јован

Re (одговор на): ЗДРАВО, ДРУШТВО!
From (од): rolilda_hildand@yahoo.com
To (до): meericc@gmail.com, elencetoma@t-home.com, petrica@gmail.com, jovan_shefot@yahoo.com

Среќна Нова година, драги пријатели!
(6)Да сме таму, сигурно **би дошле**, но ние сме на Пелистер, на снег. Новата година ја дочекавме во Битола, а овде остануваме уште некој ден. Да не беше овде толку убаво, можеби и ќе дојдевме во Кочани.
Извини, Елена, твојот град е секогаш убав, но, сепак, најубав е во пролет. Поздрави ги твоите родители и брат ти! Сè уште ни се свежи сеќавањата од велигденските празници што ги поминавме кај нив. Преубаво ни беше.
Се надеваме дека сега ќе си поминете уште поубаво.
Ви посакуваме среќен пат и весел Божик!
Се гледаме наскоро и ќе си раскажеме детално за сите славења.
Хилда и Роланд

Re (одговор на): ЗДРАВО, ДРУШТВО!
From (од): petrica@gmail.com
To (до): meericc@gmail.com, elencetoma@t-home.com, jovan_shefot@yahoo.com, rolilda_hildand@yahoo.com

Среќна Нова, мили мои!
Договорено, предлогот за средба се прифаќа, се гледаме вечер. Ми се јави Ерик, доаѓа и тој.
Хилда и Роланд, ќе ни недостигате за Божиќ. Да се видиме побргу, ќе ви чувам од божиќниот колач од Словенија.
Петра

7 Со **T** (точно) или **H** (неточно) одговорете дали речениците искажуваат содржина од текстот.

1. Ерик и Петра не биле во Скопје за Нова година. **T**
2. Пораката на Ерик е напишана од Љубљана. _____
3. Ерик им честитал Нова година на пријателите и пред пораката. _____
4. Ерик пишува дека Љубљана била многу убаво украсена за Нова година. _____
5. Ерик и Петра славеле Божик во кафуле. _____
6. Новогодишната веселба на Јован била на плоштад. _____
7. Во Кочани е поканет само Ерик. _____



8. Елена ќе биде во осум на договореното место. _____
9. Хилда и Роланд нема да слават Божиќ со друштвото. _____
10. Хилда и Роланд никогаш не биле во Кочани. _____
11. Ерик го потврдил доаѓањето на средбата. _____
12. Петра има донесено нешто пригодно од Љубљана за друштвото _____

8 Со броевите од (1) до (6) во текстот на електронските пораки се обележани реченици со можен услов. Во нив се употребени сврзниците: _____, _____, _____ и _____. Забележете во кои случаи се пишува запирка во речениците со можен услов. Препишете ги следните реченици:

- (1) _____
- (2) _____
- (3) _____
- (4) _____

9 Составете четири реченици со можен услов. Сите реченици нека бидат со различен сврзник, а две нека бидат прашални.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Слушнете го текстот од телефонскиот разговор меѓу Јован и Ерик и изработете ги вежбите.

10 Дополнете ги прашањата со следните делови од речениците.

Телефонски разговор меѓу Јован и Ерик

разговара на телефон; ѝ купиле Ерик и Петра на Елена; ќе патува друштвото до Кочани;
знак има бележникот за Елена; му купиле подарок Ерик и Петра;
ќе биде роденденската прослава

1. Кој разговара на телефон?

2. Кому _____ ?

3. Каде _____ ?

4. Што _____ ?

5. Каков _____ ?

6. Како _____ ?

11 Во следните реченици од текстот обележани се формите за глаголски прилог. Заменете ги овие форми со соодветниот состав од сврзник и глаголска форма за време и препишете ги речениците.

1. Сношти, **брзајќи** на излегување од такси, заборавив да ти кажам нешто.
Сношти, **бидејќи/додека брзав** на излегување од такси, заборавив да ти кажам нешто.

2. **Мислејќи** дека овде ќе немаме време, во Љубљана купивме подарок, без гајле!

3. Се изнашетаваме **барајќи** ги ракавиците.

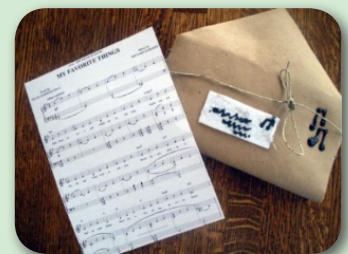
4. Знаеш дека, **сакајќи** да бидам точен, секогаш доцнам.

Прочитајте ги следните два текста и постапете според барањата.

ОЖИВУВАЊЕ НА ТЕЛЕГРАМИТЕ ШТО ПЕАТ

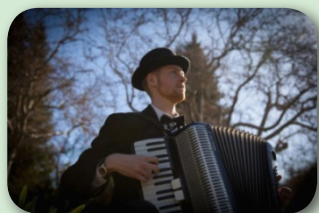
Во последно време се актуализира еден стар поштенско-уметнички жанр. Ако не постоел кај нас, **(i)** време е да се воведе. Тоа е еден начин на оживување на некои подзаборавени креативни форми на комуникација, кои се многу пошармантни од „студената“ електронска порака. Се состои во тоа да испратите човек што ќе ја достави пораката со песна, т.е. **(1)**таа да биде испеана пред оној кому му е наменета.

Вестерн јунион почнува со доставување телеграми што пеат уште во 1933 година, **(ii)**за да се разбие лошиот имиџ на телеграмата, **(2)**со која најчесто била соопштувана лоша вест. Директорот за односи со јавноста замолил една од телефонистките да ја испее наместо да ја прочита телеграмата. Иако**(3)** прво бил „изрибан“ од надредените затоа што **(iii)**со тоа се ставал „на коцка“ сериозниот имиџ на компанијата, идејата потоа се покажала како исплатлив бизнис. Сè до шеесеттите, кога телефонската комуникација почнала масовно да ги заменува телеграмите.



(4)Првото враќање на трендот е забележано во 1980 година, кога компанијата *Истерн онион*, која почнала да доставува вакви пораки, отворила свои канцеларии во повеќе земји. **(5)**Ваквите телеграми биле испраќани за родендени и за други убави поводи од страна на граѓаните, но и за помалку весели поводи, како на пример, за добивање отказ. Во осумдесеттите години некои експозитури испраќале

и по 200 пораки за 12 часа. Сепак, и оваа работа не била без стапици – во последно време често (6) се случувало компанијата да биде тужена за навреда или за сексуално малтретирање на работното место. Законските одредби толку почнале да го ограничуваат (iv) она што од страна на заинтересираните смее да се порача преку песна што излегло дека во тоа нема повеќе лезет.



Сепак, сè уште има креативци што се одлучуваат за ваква дејност. Еден од нив е Адам Роланд, 28-годишен уметник од Сент Луис, кој по нарачка компонира, пишува стихови и самиот ги доставува „телеграмите“ свирејќи на хармоника. Неговите искуства се живописни, а понекогаш се случува да мора и да ја цензурира (7) содржината на она што му е побарано да го соопшти. Најчести муштерии му се мажите, кои, според него, повеќе од жените имаат проблем да искажат некаква емоција. Некоје момче за да го привлече вниманието на девојката што му се допаѓала, дури, нарачало авион со банер „Те сакам“. Но тоа не ѝ оставило впечаток – (8) работата била завршена, токму, со испеаната телеграма.

(извор: www.off.net.mk)

12 Одговорете на прашањата.

1. Што станува актуелно во последно време на полето на поштенската комуникација?
2. Зошто тоа се смета за покреативно од електронските пораки?
3. Дали ваквата поштенска комуникација е изум на новото време?
4. Зошто *Вестерн јунион* сакал да ја смени формата на стандардната телеграма?
5. Како започнала првата „телеграма што пее“?
6. За што го обвиниле човекот што „ја открил“ ваквата телеграма?
7. Кога најмногу се распространила навиката за испраќање ваков вид пораки?
8. Зошто во најново време законот ја санкционира „телеграмата што пее“?
9. Кој е Адам Роланд и што прави тој?
10. Како некое момче го привлечно вниманието на девојката што му се допаѓала?

МОМЧЕТО ШТО ШИЕ И ШТО ИМ ПОДАРУВА КАДИФЕНИ ИГРАЧКИ НА БОЛНИ ДЕЦА



Австралиското момче по име Ремес Кемпбел не е обично дете како неговите врсници. На деветгодишна возраст тој одлучил да биде личност што ќе преземе активна улога во подобрувањето на животот на другите.

Сè започнало кога тој ги прашал своите родители дали може да им купат подароци за Божиќ на децата од болницата и кога (9) му било кажано дека тоа чини многу пари. Наместо да се откаже од идејата, Ремес решил сам да ги направи подароците.

„Решив да правам по една играчка на ден, односно 365 за цела година, па потоа сите да ги подарам“ – се сеќава тој, именувајќи го овој импресивен потфат како *Проект 365*. Ова се случило пред повеќе од три години, но дванаесетгодишниот Ремес сè уште цврсто стои на своето ветување. (10) Во својата работилница е опремен со машина за шиене и вештачко крзно и досега (11) од неговата рака се изработени преку 800 кадифени фигури на животни. Секоја играчка е мека, со големи слатки очиња и со свое име.

(12) Откако бидуваат завршени, меките суштества го наоѓаат својот дом во рацете на болните деца. За овие креации на адресата на Ремес (v) се испраќаат голем број нарачки, но (vi) се доставуваат и донации. И покрај тоа што тој ги продава овие преубави животинчиња, (vii) најголемиот дел од нив се подарени во добротворни цели.



(извор: www.kafepauza.mk)

13 Составете прашања за следните одговори поврзани со содржината на текстот.

1. Како дете што се разликува од своите врсници.
2. Да почне да им помага на другите.
3. Му кажале родителите.
4. Го именувал како *Проект 365*.
5. По една играчка дневно.
6. Да, и по три години.
7. Или му ја купиле родителите или ја добил како донација.
8. Не, помалку од илјада.
9. Се вдумуваат кај болни деца.
10. Да, му донираат.

14 Во претходните два текста речениците од (1) до (12) и од (i) до (vii) се пасивни реченици. Различното бележење ги означува двете форми на пасивните реченици во македонскиот јазик. Прочитајте ги внимателно речениците, најголемиот дел од нив се во состав на сложена реченица. Трансформирајте ги овие реченици од пасивни во активни. За полесно да ја направите трансформацијата, претходно определете ги вршителот и трпителот на дејството во речениците. Напишете по три трансформации за двете форми на пасивните реченици.

(1) Се состои во тоа да испратите човек што ќе ја достави пораката со песна, т.е. **пораката да биде испеана** пред оној кому му е наменета.

Се состои во тоа да испратите човек што ќе ја достави пораката со песна, т.е. што **ќе ја испее пораката** пред оној кому му е наменета.

(i) Ако не постоел кај нас, **време е да се воведат**.

Ако не постоел кај нас, **време е да го воведат**.

1. _____

2. _____

15 Изберете по три активни реченици од двата текста и трансформирајте ги во двете форми на пасивните реченици.

1. _____

2. _____

16 Дали следниве примери се пасивни реченици?

Потоа идејата се покажала како исплатлив бизнис.

Сепак, сè уште има креативци што се одлучуваат за ваква дејност.

17 Разговарајте во групата во врска со содржината на следниот цитат и според поставените насоки:

Кога купувањето подароци станува центар на вниманието на празниците, го губиме фокусот од тоа што е навистина важно.

- што претставува за вас давањето и примањето подароци за разни поводи;
- за кои празници или поводи задолжително се даваат подароци во вашите земји;
- за кои празници или поводи не пропуштате да подарите некому нешто;
- сте се почувствувале ли некогаш непријатно во ситуација кога сте дале или кога сте примиле подарок, или кога некој друг дал или примил подарок;
- што најчесто подарувате, а што сакате да примите како подарок и
- сте пренамениле ли некогаш пари за подарок во средства за добротворна донација.



Слушнете го текстот На ликовна изложба и изработете ги задачите.

18 По второто слушање на текстот, запишете ги репликите со кои Јован и Петра ѝ се обраќаат на Ана за да ѝ честитаат, да ја пофалат и да ѝ посакаат успех.

Ти честитам, братучетке! Да ти се редат уште многу вакви поводи!

19 Разговарајте во групата за одбележувањето разни поводи. Користете ги и следните зборови и изрази. Идеи за разговорот ќе добиете и од понудените текстови.

одбележување на, свечен собир, свеченост, прослава, промоција, акција, забава, журка, годишнина од, раѓање на бебе, роденден, отворање на, вселување во нов стан, заминување на /враќање од подолг престој во странство, пригоден подарок, цвеќе, протокол, покана, честитка, здравица прославува, слави, присуствува на, покани, прифати, одбие, организира, подарува, одбележува, честита, се придружува кон честитките, се радува, споделува, се забавува, се роди, оди на мекици, промовира, дипломира, агистрира, докторира, се вселува, се иселува,

1 По повод 10 години од отворањето на првата кафе-книжарница *Кирилица*, в петок (18 мај) во *Кирилица втора* ќе се одржи мал саем на книгата. Поканети се сите дружељубиви кафе-читатели. Изненадувањата се веќе подготвени.

2 Драги пријатели и роднини,

В сабота, на именденот на мама Вера, им организираме „сребрена“ свадба на нашите сакани родители.

Ќе се собереме во викендичката во Катланово. Таму ќе бидеме од пладне, па сè додека трае забавата.

Ако сте расположени, повелете да ја одбележиме 25-годишнината од заедничкиот живот на тетка Вера и чичко Ацо. Многу би се радувале ако дојдете.

Поздрав!

3 Сношти во Националната опера и балет се одржа свечен концерт по повод Денот на македонските просветители, Св. Кирил и Методиј. На концертот присуствуваа претставници на државниот политички врв, на дипломатскиот кор во Македонија, јавни личности од областа на образованието, културата и стопанството, како и голем број угледни граѓани. За свечениот тон на настанот придонесе и задолжителната протоколарна облека на посетителите. Средствата од влезниците се наменети за хуманитарни цели.

4 Од Денот на вљубените нè делат само неколку дена. Посетете ја цвеќарницата и продавница за подароци *Срце* и изберете го најубавиот, најромантичниот и најзанесниот подарок за својата љубов.

20 Толкувајте го значењето на следниот цитат:

Не завидувајте им на оние што слават секој ден.

Г Р А М А Т И К А	
можен услов	Би сакале ли, ако сте тука, да се прошетаеме денес-утре? Твојата изложба би ја пропуштил само ако сум на друга планета. Би била пресреќна ако и ликовните критичари се искажат позитивно. Кога би ме гледал подобро, би ги видел сите мои таленти. Би ја купила онаа слика со леталото кога таа би сакала да ја продаде.
глаголски прилог	славејќи, прославувајќи, празнувајќи, пожелувајќи, честитајќи, пеејќи, чекајќи, знаејќи, цртајќи, мижејќи, украсувајќи, забавувајќи се, радувајќи се,
пасивни реченици	Поканети сме цело друштво. Скопје било многу убаво украсено. Во Кочани е поканет само Ерик. Пораката на Ерик е напишана од Љубљана. Беа испеани многу македонски песни. Предлогот за средба се прифаќа. Се славеше и следниот ден. Во Македонија се организираат разни веселби по повод стапувањето во брак. Во музичкиот дел од свадбата се слуша народна музика и се игра оро .
глаголски видски двојки	прославува, слави – прослави; одбележува – одбележи; кани – покани; украсува, краси – украси; кити – накити; подарува – подари; добива – добие; посетува – посети; почестува, чести – почести; послужува, служи – послужи; приредува – приреди; пропушта – пропушти; дочекува, пречекува – дочека, пречека; се одржува – се одржи

ГРАМАТИЧКИ ВЕЖБИ

1. Составете реченици со можен услов.

Ако им честитаеме, **би се израдувале**. (се израдува, тие)

Не би дошле без да нè поканите. (дојде, ние)

_____ забава ако сакате. (направи, јас)

_____ честитка да им ја знаеш адресата. (испрати, ти)

_____ и _____ само цвеќе доколку оди сам. (купи, тој)

Без да ни дозволите, _____ балони. (порача, ние)

Доколку дојдете на промоцијата, _____ повеќе. (слушне, вие)

Ако не ги поканите, _____. (се налути, тие)

2. Трансформирајте ги речениците, при што ќе употребите глаголски прилог.

Ја китеа елката и пееја новогодишни песни.

Китејќи ја елката, пееја новогодишни песни.

Ја китеа елката **пеејќи** новогодишни песни.

Се смееше кога раскажуваше за забавата.

Раскажуваше за забавата **смеејќи се**.

Раскажувајќи за забавата, се смееше.

Додека ги разгледував сликите, не помислив дека музејот ќе затвори.

Разгледувајќи ги сликите, не помислив дека музејот ќе затвори.

Ги разгледував сликите **не помислувајќи** дека музејот ќе затвори.

1. Ги дуваше свеќите и замислуваше желба.

2. Додека играа, излегуваа од салата.

3. Им посакаа многу успех кога им ја доделуваа наградата.

3. Трансформирајте ги речениците од активни во пасивни.

**Родителите на Елена ги поканија сите.
Сите беа поканети од родителите на Елена.**

1. Младенците ги испратија поканите за свадба.

2. Другарите ќе му порачаат тортата.

3. Кумот нема да ја каже здравицата.

**На забавата сите пееја песни и играа ора.
На забавата се пееја песни и се играа ора.**

1. Предлогот го прифаќаеме со задоволство.

2. Маските за маскенбалот ќе ги изнајмуваме од театар.

3. За концертот сите зборуваа долго.

4. Трансформирајте ги речениците од пасивни во активни.

**Изложбата беше отворена од кустосот.
Изложбата ја отвори кустосот.**

1. Следната среда ќе биде прогласена за неработна.

2. Годишнината ќе биде одбележана со пригодна свеченост.

3. Јубилејот беше проследен со многу манифестации.

Виното се точеше од дрвени бочви.
Виното го точеа од дрвени бочви.

1. Тортата ќе се сече на крајот.

2. Цветето кај нас се аранжира пред самиот почеток.

3. Во таа книжарница се продаваат книги од млади автори.

5. Напишете толкување за значењето на фразеологизмот: *Рака што дава, не се суши.*

Прочитајте го следниот текст.

10 работи што ги прават успешните луѓе во слободното време

Според списанието *Бизнис инсајдер*, успешните луѓе ги прават следниве 10 работи во слободното време:

1. Ги планираат своите активности однапред.
2. Се подготвуваат за викендот во текот на последниот работен ден во неделата.
3. Поставуваат јасни граници кога станува збор за технологијата.
4. Се исклучуваат од надворешниот свет.
5. Поминуваат време со семејството и пријателите.
6. Волонтираат секогаш кога можат.
7. Се занимаваат со работите што најмногу ги сакаат.
8. Ги полнат батериите до максимум – секој на свој начин.
9. Мислат однапред речиси на сè.
10. Никогаш не мислат на работата.



(Извор: www.denar.mk)

1 Разговарајте за тоа како управуваат успешните луѓе со слободното време, а индиректно, и со времето за работа. Кажете со што се согласувате и со што не се согласувате во врска со текстот. А, што значи, всушност, синтагмата *успешен човек*?

Прочитајте ги следните два текста и постапете според барањата.

КАКО ЌЕ ЗНАЕТЕ ДАЛИ СТЕ ОПСЕДНАТИ СО РАБОТАТА

Пред вас е скала со седум критериуми и неколку корисни информации за опседнатоста со работата, или „работохолизмот“. Ако ја прочитате статијата до крајот, ќе сфатите зошто не можеме да ви одговориме веднаш на евентуалното негодување околу насловот на текстот.

Ова се вика *Бергенава скала на зависност од работа* и има седум критериуми. Доколку сакате да го проверите својот степен на ваквата зависност, оценете ги критериумите на овој начин: со 1 (никогаш), со 2 (ретко), со 3 (понекогаш), со 4 (често) и со 5 (секогаш). Повелете:

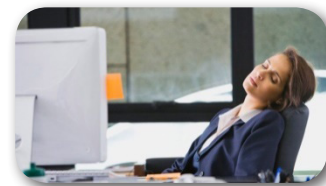
- Размислуваат како да добиете повеќе време за работа.
- Завршувате со повеќе време потрошено на работа отколку што сте планирале.
- Работите за да го намалите чувството на вина, анксиозноста и беспомошноста.
- Други ви имаат кажано да намалите со работата, ама не сте ги послушале.
- Под стрес сте ако ви забранат некоја работа.
- Сте ги занемариле своите лични интереси и слободното време поради работата.
- Работите толку многу што тоа почнува негативно да влијае врз вашето здравје.

Ви честитаеме ако собравте само 7 поени. Во тој случај, заслужувате 0 поени.

Зависноста од работа е опсесивна и неконтролирана појава, која сè уште не е прогласена за официјална дијагноза. Меѓутоа, во светски рамки, сè поголем е бројот на лица што бараат помош од специјалните стручни програми за одвикнување од работа. Веќе постојат и глобални конференции на таа тема.

Според стручњаците, проблемот не е во бројот на работните часови, туку во она што се случува во самиот човек. Конsumerистичката заводливост на современиот свет успева да ја претстави зависноста од работа како „значка на честа“, како нешто со кое луѓето треба да се фалат. Или да се жалат, ама, во крајна линија, за да се пофалат.

Опседнатоста со работата оди на штета на сè друго: на здравјето, на односите со блиските, па дури и на квалитетот на работата. Некои истражувања покажуваат дека „работохоличарите“ се помалку продуктивни во однос на колегите што имаат малку поздрав однос кон работата. Ова е најизразено во Јапонија, каде што, според статистиките, над секој петти вработен висе опасноста од смрт поради преработеност.



Нам, на недоволно упатените во научните истражувања, не ни останува ништо друго, освен да се согласиме со зборовите на еден психотерапевт: „Здрав работник е оној што понекогаш фантазира дека е на скијање додека е на работа. Работохоличарот фантазира дека е на работа додека скија.“

(Извор: www.off.net.mk)

2 Составете реченици во врска со содржината на текстот, со поврзување на деловите од **1** до **10** со деловите од **A** до **S**.

1. Со Бергеновата скала на зависност од работа можеме **A**
2. Според критериумите на Скалата, _____
3. Колку поголем број поени собереме од Скалата, _____
4. Зависноста од работа _____
5. „Работохоличарите“ низ светот можат да се подложуваат _____
6. Зависноста од работа станала _____
7. Разните форми на материјализам оставаат лажен впечаток _____
8. Високиот степен на зависност од работата влијае _____
9. Лицата што не се зависни од работа, _____
10. Во некои земји преголемата зависност од работа може _____

- A** да го измериме степенот на „работохолизам“.
- B** на соодветен третман за одвикнување од оваа зависност.
- V** дека зависноста од работа е позитивна човечка особина.
- Г** толку повеќе сме зависни од работата.
- Д** да има смртни последици.
- Ѓ** постигнуваат поголеми работни резултати.
- E** животот треба да ни е исполнет само со макотрпна работа.
- Ж** и предмет на научни истражувања.
- З** лошо на квалитетот на живеењето.
- S** сè уште не се смета за болест.

КАПИТАЛИЗМОТ СЕГА БАРА ОД ВАС ДА БИДЕТЕ МРЗЛИВИ

Ако сакате да бидете навистина посветени на својата работа и во неа да го вложите својот максимум, ќе треба да научите да бидете мрзливи. Така гласи последниот совет за зголемување на продуктивноста на вработените низ светот.

Ако имате смартфон или таблет, а статистиките велат дека најверојатно имате, тогаш една од битките што секојдневно ги водите со себе е изнаоѓањето начин како да се исклучите од нив по работата. Може човек да си пушти и филм, и телевизија, и музика, ама во паузите му доаѓа идејата да сирне да не има нов имејл, нотификација, пропуштен повик и слично. Да не зборуваме за оние „вредните“, кои си носат дома материјали за работа. Подеднакво штетно е и постојаното размислување за секојдневните обврски во домот и постојаното „чепкање“ по дома, и кога треба и кога не треба.



Тука е грешката. „Работниот човек треба да ја прифати мрзливоста и да научи да живее со неа“ – вели професор Кал Њупорт од Универзитетот во Џорџтаун. Тој смета дека на тој начин луѓето можат да работат уште повеќе и уште поефикасно. Според неговите истражувања, неспособноста да се прекине со работа ја намалува продуктивноста на трудот. „Откако ќе завршите со работата, престанете да мислите на неа. Без проверки на електронската пошта, без ментално повторување на она што ви се случило на работното место и без правење план за

утрешните задачи“ – препорачува Њупорт. Тој предлага ритуалот на исклучување да започне 10 до 15 минути пред завршувањето на работното време, кога човек ментално ќе го каталогизира сработеното и ќе направи план за утрешните работни обврски. А, кога веќе ќе дојде дома, да прави што било што му ги отргнува мислите од работата. На тој начин му дава шанса на мозокот да ги процесира во заднина сите информации што се насобрале дента. Професор Њупорт има план и за вашето однесување дома. Не треба да си ја трошите енергијата на непотребни и „измислени“ домашни обврски, бидејќи тоа ви ја одзема енергијата што ви треба за наредниот работен ден. Дозволени се само лесни активности, забава и дружење.

(Извор: www.off.net.mk)

3 Дополнете ги речениците според соодветната содржина од текстот.

1. Ако сакаат да ја зголемат својата продуктивност, _____

2. На луѓето им паѓа многу тешко да _____

3. _____ што често проверуваат дали има нешто ново на телефоните или на таблетите.
4. _____ и кога си носат работа дома или кога се трошат на непотребно работење по дома.
5. Ако луѓето научат како да работат помалку и како да се одвојат од работата, _____

6. По завршувањето на работното време, луѓето треба да го прават следново: _____

7. _____, за да бидат ментално одморени.
8. _____, не треба да губат сила на активности во домот што не се потребни.

- 4 Разговарајте во врска со значењето на следниве цитати и одговорете на прашањата.

Моментите на задоволство ни помагаат да си ја обновиме силата и да се приспособиме кон креативните цели.

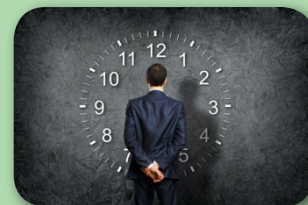
Ако си го губите слободното време, внимавајте! Можеби така си ја губите душата.

Иако сфаќам дека сите денови се еднакви и имаат по 24 часа, повеќето од нас ќе се согласат дека е петок најдолгиот ден во неделата, а недела – најкраткиот!

Слободното време е изгубено време, заработката е таа со која се собира свежа сила.

Животот без работа никогаш не го задоволува оној што има жив ум.

Уживајте во добрите моменти додека траат и мислете на тоа дека не се последни.



- Дали сите цитати искажуваат ист став кон слободното време?
- Кое гледиште за слободното време повеќе го прифаќате?
- Може ли секогаш да се направи строга граница меѓу слободното време и работните обврски?

Слушнете го текстот во врска со слободното време и изработете ги вежбите.

- 5 На кој дел (чекор) од текстот се однесуваат следниве реченици?

Слободно време во шест чекори

1. Нека не работи компјутерот постојано! 6
2. Помалку да им помагаме на другите. ____
3. Да обележиме датум на календарот. ____
4. Да си овозможиме полесно наоѓање на предметите. ____
5. Поретко да проверуваме пошта. ____
6. Да им поделиме обврски и на другите. ____
7. Да не прифаќаеме туѓи обврски. ____
8. Да си ги средиме домашниот и работниот простор. ____
9. Помалку да разговараме со луѓе што се жалат или што се фалат. ____
10. Да не мислиме дека треба сами да направиме сè. ____
11. Да одвоиме денови за себе. ____
12. Да побараме од другите да нè ислушаат. ____

- 6 Довршете ги речениците во вид на порака од секој чекор во текстот.

Чекор 1

Бидете добри _____ !

Чекор 2

Избегнувајте ги _____ !

Чекор 3

Посветете си _____ !

Чекор 4

Организирајтего _____ !

Чекор 5

Не правете _____ !

Чекор 6

Поминувајте помалку _____ !

7 Напишете текст за кој следнава „формула“ ќе ви послужи како наслов:

време + цврста решеност + добар план + самодисциплина = слободно време

Прочитајте го следниот текст и изработете ги вежбите.



Во Македонија Ерик има повеќе слободно време отколку дома. Тоа е и разбирливо, бидејќи времето што го поминува дома со роднините и пријателите, тука му останува само за него. Кога е дома, сака да им помогне на родителите околу секојдневните обврски. Во викендите често знае да ги стави на раце градинарските ракавици и заедно со татко си да работи во дворот. Исто така, не го мрзи да ја придружува и мајка си при редовните месечни пазарувања. Овде ги нема и братучедите и другарите, со кои може

да помине часови и часови во разговор и забава. Конечно, во Скопје му останува повеќе слободно време и поради тоа што не мора долго да патува низ град. За десет-петнаесет минути стигнува пешки до факултет, до библиотека или до центар.

Ерик вели дека нема некое посебно хоби. На смеа знае да каже дека, ако се смета читањето за хоби, тогаш нему животот му е слободна активност. Од мал многу сака да чита и постојано е со книга в рака. За тоа не му треба слободно време – чита додека слуша музика, чита додека чека да се сварат шпагетите, чита кога ќе се качи на Водно, чита на кејот кога прави пауза од возење велосипед... Постојано чита.

Вчера Елена го поканила Ерик на кафе. И рекол дека има две нови книги, ќе се слушнеле за викендот.

8 Со **T** (точно) или **H** (неточно) одговорете дали речениците искажуваат содржина од текстот.

1. Во Македонија Ерик е послободен отколку дома. **1**
2. Дома Ерик има повеќе време за себе отколку во Македонија. ____
3. Ерик ретко му помага на татко си околу домашните работи. ____
4. Ерик двапати месечно оди со мајка си во маркет. ____
5. Кога е дома, Ерик кратко се гледа со братучедите. ____
6. Во Скопје Ерик губи многу време за стигнување од едно место до друго. ____
7. Ерик го открил своето хоби кога пораснал. ____
8. Елена и Ерик сношти биле излезни. ____

9 Напишете ги во табелата зборовите, изразите или речениците од текстот што им одговараат на следните значења.

време за незадолжителни / слободни активности	
се разбира / многу јасно	
е само негово	
има волја / желба да направи нешто за другите ако им треба	
оди некаде заедно со некого / му прави друштво некому	
активности што се прават од љубов / од желба / од задоволство во слободното време	
на шега	
многу зафатен	

10 Составете сложени реченици во врска со слободното време. Во секоја реченица употребете по една од понудените прости реченици. Искористете ги и понудените сврзници.

забавата е десертот во животот; не работат во викендите; телефоните ви се исклучени;
 си отвори блог за градинарство; се посреќни и поздрави; му робуваш на времето
 бидејќи, а, што, да, кога, иако

1. _____
2. _____
3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

11 Разговарајте за слободното време. Следете ги насоките, а можете и да ја проширите темата за разговор:

- можеме ли секогаш да си дозволиме слободно време колку што сакаме;
- зависи ли слободното време од видот на професијата;
- имате ли слободно време колку што ви е потребно;
- што правите за да имате повеќе слободно време;
- кој ви е омилен начин на исполнување на слободното време;
- имате ли хоби и
- зависат ли хоби-активностите од материјалната состојба на поединците.

Ерик си го планира слободното време за следните неколку дена и на пријателите им испраќа имејл со идеја за дружење. Прочитајте ја нивната електронска преписка и постапете според барањата.

Subject (предмет): Ајде да излеземе

From (од): meericcc@gmail.com

To (до): jovan_shefot@yahoo.com, elencetoma@t-home.com, petrica@gmail.com

Здраво дечки,

Како сте, што има ново?

Деновите не можев да ви се јавам зашто имав работа преку глава. Сега сум послободен, па се обидувам да испланирам малку забава за сите. Ако сакате, се разбира, и ако сте слободни!

Какви ви се плановите за до крајот на неделата, ќе имате ли слободно време да се дружиме?

Утре **(1)ќе започнела** манифестацијата *Звуците на чаршијата* и во програмата видов дека ќе има интересни настани.

(2)Ќе имало ликовни и изложби на народни носии, настапи на музички групи и на театарски трупи, презентација на традиционални кујни и што уште не. **(3)Ќе настапеле** и неколку многу јаки рок групи од странство.

Ви фаќа ли умот?

Чекам да ми одговорите.

Ерик



Re (одговор на): Ајде да излеземе
 From (од): jovan_shefot@yahoo.com
 To (до): meericcc@gmail.com, elencetoma@t-home.com, petrica@gmail.com

Здраво на сите,

Ерик, супер ти е идејата, ама, јас нема да можам да ве дружам следните неколку дена. Многу жалам. Толку сум зафатен што не можам глава да кренам од работа. А, мајка ми ми го испланирала и тоа малку слободно време што го имам. Сите дома **(4)ќе сме работеле** на средувањето на дворот и **(5) не ќе сме смееле** да мрднеме без нејзина дозвола. А, поради нејзините оригинални идеи, ни кажа дека вчера **(6)ќе сме останеле** дома и без струја... Ќе ви кажувам кога ќе се видиме. ☺

Се слушаеме!

Јован

Re (одговор на): Ајде да излеземе
 From (од): elencetoma@t-home.com
 To (до): meericcc@gmail.com, petrica@gmail.com, jovan_shefot@yahoo.com

Здраво и од мене,

Браво, за идејава, Ерик! Лани си поминавме супер на *Звучите на чаршијата*, се сеќавате? Сигурно и годинава ќе биде одлична програмата.

А, јас и Јован – расипувачи на забави... ☺

И на мене не сметајте целосно. Секој ден до недела ми е резервирано слободното време. Знаете дека сум волонтерка, нели? Утре **(7)ќе оделе** на пат децата на бабичката што ја чувам, па внуците **(8)немало да можат** сами да се снајдат, ќе им треба малку моја помош. Минатиот пат кога останала со нив, за малку **(9)ќе направеле** пожар.

Ако стигнам, ќе ви се придружам некоја вечер подоцна. Не знам, ќе видам!

Како што гледате, ем ми се доаѓа ем се колебам.

Петра, во некоја пауза од работа да го испиеме кафето што го договараме две недели. Кажи кога!

Поздрав,

Елена

Re (одговор на): Ајде да излеземе
 From (од): petrica@gmail.com,
 To (до): meericcc@gmail.com, elencetoma@t-home.com, jovan_shefot@yahoo.com

Здраво друштво,

Јас сум двапати за – и за *Звучите на чаршијата* и за кафето. Оваа недела имам повеќе слободно време и баш сакав да се видиме. Следната недела **(10)ќе сме имале** некоја обука на работа и сигурно нема да ни остават ни малку слободно време.
 Елена, Ерик – се слушаеме, се гледаме!



Јован, ако треба помош за во двор – викај! Поздрави ја тетка Нада и кажи ѝ дека веќе сум заразена со хобито што ми го пренесе – сега си плетам џемпер. ☺

12 Одговорете на прашањата.

1. Зошто Ерик не им се јавил порано на пријателите?
2. Што испланирал Ерик за слободното време во следните неколку дена?
3. Што ги прашува Ерик пријателите на крајот од пораката?
4. Зошто Јован нема да му се придружи на друштвото?
5. Како искажува Елена жалење за тоа што таа и Јован нема да бидат слободни?
6. Што работи Елена во слободното време?
7. Кога и зошто ќе има Петра полни раце работа?
8. Кое е новото хоби на Петра?

13 Со броевите од (1) до (10) во текстот на електронските пораки се обележани глаголските форми за идно прекажано време. Со овие глаголски форми се прекажува некое дејство што од други зборуваачи било искажано како идно или како минато-идно. Напишете реченици за исказите што се прекажани во текстот со помош на глаголските форми за идно прекажано време, по следниов редослед:

(1) **Ќе започнела** манифестацијата *Звуците на чаршијата*.

(1) **Ќе започне** манифестацијата *Звуците на чаршијата*.

(6) **Ќе сме останеле** дома и без струја.

(6) **Ќе останевме** дома и без струја.

(3) медиумска информација

(4) исказ на мајка му на Јован

(5) исказ на мајка му на Јован

(8) исказ на бабичката што ја чува Елена

(9) исказ на бабичката што ја чува Елена

14 Составете две реченици, во кои глаголската форма за идно прекажано време ќе искажува претпоставка и современост на некое дејство.

1. Изгледате одлично, **ќе** да **сте се одмориле** убаво.

2. Да требало, денот **ќе траел** 48 часа.

15 Обележаните сврзници во речениците заменете ги со сврзниците со соодветно значење.

па, што, така што, доколку, бидејќи/затоа што, и-и, но

1. Деновиве не можев да ви се јавам **зашто** имав работа преку глава.
2. **Ако** сакате, се разбира, и **ако** сте слободни!
3. Ерик, супер ти е идејата, **ама** јас нема да можам да ве дружам следните неколку дена.
4. **Толку** сум зафатен **што** не можам глава да кренам од работа.
5. А, мајка ми ми го испланирала и тоа малку слободно време **кое** го имам.
6. Како што гледате, **ем** ми се доаѓа **ем** се колебам.

16 Напишете текст за следнава ситуација. Некои од вашите пријатели минатата недела го откажале доаѓањето на пикник со друштвото. Кажете зошто не дошле и што ќе правеле за тоа време. Користете глаголски форми за идно прекажано време – потврдни и одречни. Можете да добиете идеја од понудените активности.

- варосување и чистење на станот
- посета на роднините в село
- доброволна работа во младинска организација (часови по јазик за ученици)
- подготовки за свадба

Прочитајте го следниот текст и изработете ги вежбите.

ДА ЈА ВРАТИМЕ НЕДЕЛАТА

Крајно време е да ја вратиме неделата. Ако тоа не го направиме брзо, никогаш веќе нема да ја видиме. А, живот без недела, односно живот без одмор, веќе не е живот, туку тегобен рингишпил, кој се запира само еднаш – тогаш кога е доцна за сè.

Што се има случено со неделата? Вчера цел ден ја барав и никаде не можев да ја најдам.



Се сеќавам, некогаш секоја недела беше празник. Во недела се одеше на семејни ручеци, по кои сите дремеа додека не ги разбуди мирисот на црното кафе. Станувавме полека, внимателно, ништо не смееше да биде брзо и нагло. Недела беше денот на бавноста и на мрзата, кој се поминуваше како ништо да не му претходело и како ништо да не ќе се случи по него.

„Недела – ден без иднина“, напиша во една своја приказна Раша Ливада. Не знам што мислел кога го напишал тоа, но за мене ова е најубавиот опис на неделата. Онаа другата недела, каква што некогаш беше, не оваа каква што е сега и каква што беше кога излегов вчера од дома.

Некогаш во недела не работеа дуќаните. Поточно, до десет во некои од нив можеше да се купи леб, млеко и погачици, а до десет беа отворени и трафиките за весници. Сè друго беше затворено и уживаше во неделниот мир.

На пазар се одеше во сабота. Тоа беше вистински ден за купување пиперки, лубеници и кајмак. Во недела се одеше само ако нешто ве имаше спречено во саботата. Впрочем, неделната понуда на пазар беше само бледа сенка во споредба со саботното изобилство.

Недела беше ден за излет. Се качувавме на Авала како да го освојуваме Монт Еверест, а потоа трчавме надолу додека не се измориме. Тогаш ќе извадевме кифли намачкани со путер, тврдо варени јајца, зденки и црвени јаболка.

Во недела попладневниот мир во дворот траеше подолго. Не игравме фудбал, не шутиравме топка во сид. Молчевме дури и кога игравме џамлии. Дури доцна попладнето, кога квечерината ќе се прикрадеше преку небото, почнувавме да зборуваме погласно и послободно, иако и тогаш гласовите не ни одекнуваа како во другите денови.

Недела беше бавен ден. Ден за обнова. Ден кога во целиот град напладне сложено свечкаа лажици за супа, кога улиците беа пусти, а возилата на градскиот сообраќај празни.

„Недела – ден без иднина“. Ден во кој се заборавааше минатото и не се мислеше на иднината. Минатото беше забрвтаната сабота, која требаше што побрзо да се симне од ум, а иднината доаѓаше со понеделникот, страшен ден, кој претставуваше почеток на нова еднолична работна недела.

Неделата беше како рајска градина, ден меѓу стварноста и сништата. Ден во кој сè можеше да почне, а ништо не мораше да заврши. Чардак ни на небо ни на земја. Меѓутоа, кога вчера излегов надвор, помислив дека е четврток или петок, или кој било ден. Само не недела. Сите продавници беа отворени: пилјарници, дуќанчиња, дури и аптеки. Единствено банката не работеше. Меѓутоа, тоа и не го очекувам од банка, бидејќи банките секаде работат помалку од другите. Ако и банките почнат да работат во недела, тоа ќе биде знак дека наскоро доаѓа пропаста на светот (нека пропадне, не е штета).

Потоа почнав да ја барам неделата. Загледував во разни згради, прошетав покрај реката, прашував луѓе што чекаа на автобуска, момчиња и девојки со слушалки на ушите, но никој не знаеше да ми одговори. Ги поткреваа рамениците и ме гледаа со погледи кои покажуваа дека не разбираат што ги прашувам, како недела да е заборавен и мртов јазик, разбирлив само за некои лингвисти и археолози. Убава беше некогаш неделата. Наутро подолго се спиеше, подоцна се појадуваше и секој смееше да одолговлекува колку што сака.

Во недела се одеше на фудбалски натпревари. На прошетки крај реката, а потоа, пред крајот на денот, се нарчуваа палачинки со чоколадо и ореви. Ноќта почнуваше да се влечка преку небото, но на тоа никој не обрнуваше внимание, бидејќи знаевме дека недела е поинаков ден од сите други и дека, всушност, никогаш не завршува. А, потоа нешто се случи и неделата исчезна. Што и да правиме, колку и да се трудиме, не успеваме да ја најдеме. Се скрила некаде, навредена и заплашена од можноста да ја натера некој да го смени името. Ако името на неделата потекнува од зборот „не дела“, а сите тој ден се однесуваат како да е кој било друг ден и не престануваат со своите дела, тогаш неделата не е недела и со право има побегнато. Отишла некаде каде што сè уште се почитува едноставниот наук: шест дена работи, седмиот одморај, читај книги, напиши песна, отиди во природа, биди нешто друго, нешто различно од она што си другите шест дена. Биди поинаков тој ден за да можеш другите денови да бидеш ист. Најди некоја бавна песна и слушај ја цел ден. Уживај во бавноста. Речи „Бавен сум, признавам, ама кога би бил побрз, не би знаел дека постојам“.

Да, крајно време е да ја вратиме неделата. Ако не го направиме тоа брзо, никогаш веќе нема да ја видиме. А, живот без недела, односно живот без одмор, веќе не е живот, туку тегобен рингишпил, кој се запира само еднаш – тогаш кога е доцна за сè.

(Давид Албахари: www.off.net.mk)

17 Изберете одговор **а** до **в** за да ги завршите исказите поврзани со текстот.

1. Неделата треба да ја вратиме за да:
 - а.** не ја видиме никогаш повеќе
 - б.** живееме живот без одмор
 - в.** не живееме како на мачна вртелешка
2. Порано неделата била ден:
 - а.** за динамични активности
 - б.** кога ништо не се правело набрзина
 - в.** кога сите седеле дома
3. За неделата е кажано дека:
 - а.** изгледа како ден од минатото
 - б.** изгледа како ден од иднината
 - в.** изгледа како да нема да заврши никогаш
4. Во минатото во недела:
 - а.** се купувале само најпотребните продукти
 - б.** сите одеа на пазар
 - в.** сè било исто како во сабота
5. Неделата се памети и по тоа дека:
 - а.** ништо не смеело да ја наруши спокојната тишина
 - б.** нападне било бучно
 - в.** игрите на децата ги обеспокојувале соседите
6. Во сегашно време недела е ден:
 - а.** кога работат и банките
 - б.** кога ќе пропадне светот
 - в.** кога ништо не се разликува од другите денови во седмицата
7. За разлика од порано, сега во неделите:
 - а.** луѓето на улиците повеќе сакаат да разговараат со непознати
 - б.** луѓето се однесуваат како да не им е важно што е недела
 - в.** е празно на улиците
8. Треба да се врати неделата од минатото, за да:
 - а.** имаме живот брз како вртелешка
 - б.** ѝ го смениме името
 - в.** се чувствуваме поубаво отколку во другите денови во неделата

18 Напишете една реченица како заклучок за текстот.

19 Разговарајте на темата *За какви дела е недела*, според следните насоки:

- какви се навиките на луѓето во недела во вашите земји;
- ви се допаѓа ли традиционалниот однос кон овој ден од неделата – зошто ви се допаѓа или зошто не ви се допаѓа;
- сметате ли дека во недела треба да работат сите продавници – зошто сметате или зошто не сметате;
- чувствувате ли носталгија кон неделите од детството;
- што би смениле од своите вообичаени активности во недела и
- одговорете: За какви дела е недела?

Г Р А М А Т И К А	
идно прекажано време	ќе сум се одморал, ќе си се јавела, ќе настапел, ќе се придружела, ќе сме работеле, ќе сте уживале, ќе се дружеле, не ќе сум дошол, не ќе си имала, не ќе исполнувал, немало да се забавуваш, немало да се јавиме, немало да пливате, немало да се дружат
сврзници (конјункции)	и, па, ни, ниту, а, но, ама, меѓутоа, туку, или-или, ни-ни, ниту-ниту, ем-ем, само, само што, освен што, значи, веројатно, сигурно, кога, откога, откако, штом, штотуку, тукушто, пред да, дури, додека, бидејќи, зашто, затоа што, поради тоа што, така што, да, за да, ако, доколку, иако, макар што, и покрај тоа што, при сè што, како да, дека, оти, да, што, кој, којшто, чиј што, каков што, како што, колку што, каде што
глаголски видски двојки	(се) одмора – се (одмори), (се) разонодува – (се) разоноди, (се) придружува – (се) придружи, (се) дружи – (се) подружи, исполнува – исполни, пополнува – пополни, полни – наполни, поминува – помине, (се) посветува – (се) посвети, троши – потроши, губи – изгуби, бара – побара, наоѓа – најде, завршува – заврши, издвојува – издвои, одвојува – одвои

ГРАМАТИЧКИ ВЕЖБИ

1. Дополнете го текстот со соодветните глаголски форми за идно прекажано време.

**ќе организирал, ќе сум бил, ќе договорел, ќе се јавувал,
ќе уживале, ќе миел, ќе убедел, ќе се останело, ќе сме купеле,
ќе сме оделе, немало да дозволиме**

Вчера ми се јави Бобан, другар од средно. **Ќе организирал** средба на старото друштво. И тоа во неговата викендичка на Попова Шапка. _____ цел викенд и не смеело да се одбие. Сè смислил. Ако сме се собереле повеќе од десетмина, _____ со комби. _____ место за спиење и кај соседите. Јадење _____ таму, а јас _____ грил-мајстор. Девојките _____, _____ ништо да работат. Ако треба, тој _____ и садови. Сега ги бара телефоните од сите. _____ му _____ секому поединечно и сигурен е дека _____ ги _____ . Па, и не му е лоша идејата, а?

2. Прекажете ги речениците со употреба на глаголската форма за идно прекажано време.

Ана рече: „**Ќе одам** на одмор“.

Ана рече (**дека**) **ќе одела** на одмор. **Ќе одела** на одмор.

1. Сестра му му рече: „Утре **ќе уживаме**, недела е“.

2. Мајка им ги охрабри: „Издржете, утре **ќе се забавувате**“.

3. Се изјасни: „**Нема да бидам слободна** за викендот“.

4. Му рекоа: „**Ќе дојдат** и колегите, но **нема да** ни **пречат**“.

5. Нè потсетија: „Не заборавајте дека за една недела **ќе започне** сесијата“.

6. Пишаа: „Можеби задутре **ќе** ни **се придружат**, но **не ќе останат** долго“.

3. Дополнете ги речениците со соодветниот сврзник. Некои сврзници можат да се употребат во повеќе реченици.

а, така што, за да, да, но, како да, дека, ниту-ниту, бидејќи, зашто, ако, иако, доколку, толку-што, и покрај тоа што, кога, и, ама, и-и

1. Што треба да направиме _____ имаме повеќе слободно време?
2. _____ работи во делник, _____ ужива во празник.
3. Ќе дојдел и брат му, _____ сите ќе се собереле.
4. _____ не е слободна, не заорава да ја посети баба ѝ.
5. Бевме на скијање _____ си поминавме многу убаво.
6. Купи штафелај _____ реши да си го обнови старото хоби.
7. Ги поканивме и нив да дојдат, _____ биле многу зафатени.
8. _____ останел уште малку на работа, ќе заспиел на работната маса.
9. Рече _____ ќе почне посериозно да си го планира времето.
10. Се однесува _____ има уште еден месец до испитот.
11. _____ не сме слободни, секогаш се гледаме во петоците.
12. _____ е зафатен _____ не си ги гледа ни децата.

4. Напишете толкување за значењето на цитатот: *Слободното време го чувам за во следниот живот; сфатив дека тогаш ќе имам многу време да размислувам за тоа – што му недостига на овој живот, по ѓаволите?*

Текстови за слушање и цитати

Лекција 1

Кои сме – што сме

Текст 1

Што кажува за нас денот во кој сме родени

Според астрологијата, деновите од седмицата се тесно поврзани со некои особини на лицата родени во тие денови. Поделбата на седум дена потекнува од старите Вавилонци, кои календарот го организирале според петте планети видливи со голо око, како и според Сонцето и Месечината. За забава, слушнете какво значење има денот на раѓање за секој од нас.

Понеделник Со овој ден од седмицата владее Месечината и токму поради нејзиното влијание се смета дека родените во понеделник се одликуваат со силна чувствителност и младешки дух.

Вторник Марс е планетата што владее со овој ден, па, ако сте родени во вторник, се одликувате со милост и полни сте со енергија и подвижност.

Среда Поради влијанието на Меркур, лицата родени во среда честопати премногу размислуваат и премногу се грижат.

Четврток Со овој ден владее Јупитер, а родените во четврток најчесто имаат живот полн со патувања и постојано учат нови нешта.

Петок Влијанието на Венера е многу позитивно, па лицата родени во петок сакаат од срце и лесно примаат и даваат љубов.

Сабота Со лицата родени во сабота владее Меркур, па затоа тие се вредни, работат напорно, сериозни се и одговорни.

Недела Со денот недела владее Сонцето, оттука лицата родени во недела се смета дека се многу великодушни, мудри и имаат фер однос кон другите.

<https://faktor.mk/shto-kazuva-denot-na-ragjanje-za-vas?page=1>

Текст 2

Македонско и странско во Македонија

Македонија е земја во која со голема леснотија можете истовремено да се чувствувате и „македонски“, и „балкански“, и „европски“ и „светски“.

Тука можете да се напиете македонско кафе сварено на турски начин, да уживате во чаша македонско вино со вкус и квалитет како врвните француски вина, да испиете кригла македонско пиво, но, ако посакате, можете да нарачате и словенечко, данско или холандско. Во Македонија можете да пробате македонска шопска или македонска руска салата, без да знаете дека нивниот бугарски, т.е. руски рецепт е поинаков. Во македонските домови и ресторани ќе ви понудат многу видови слатки и солени македонски јадења подготвени според традиционални балкански рецепти. Ако сакате, можете да седнете и во кинески, мексикански, шпански или италијански ресторан. Во Македонија можете да слушате македонска, албанска, српска или американска музика, да гледате српска, хрватска, руска, турска или индиска серија. Можете да добиете или да подарите македонска икебана, што малку може и да наликува на јапонска; да заиграте македонско танго, кое, сепак, се разликува од аргентинското; можете дури и да помислите дека е нормално некој да задоцни пет, десет или петнаесет минути, иако гледа на швајцарски часовник. И, да! Во Македонија ќе се возите со македонско такси во германски, чешки, француски или корејски автомобил.

Во Македонија на македонски начин се комбинираат македонските и светските навикни. Можеби затоа на крајот од вашиот престој во оваа земја ќе посакате уште еднаш да го почувствувате светот во Македонија.

Цитати

„Патриотизмот, во основа, е убедување дека е една земја најдобра на светот само затоа што сте родени во неа“. Џорџ Бернард Шо

„Човек може сам да се искачи на Еверест, но на врвот го истакнува знамето на својата земја“. Маргарет Тачер

„Местото што го сакаме е домот, домот што може да го напуштат нашите нозе, но не и нашето срце“. Оливер Вендел Холмс

„Велат дека да ја оспоруваш глобализацијата е исто како да го оспоруваш законот на гравитацијата“. Кофи Анан

„Еден ден нема да постојат граници, препреки, знамиња и држави и единствениот пасош ќе биде срцето“. Карлос Сантана

Лекција 2

Градот на мојата душа и душата на мојот град

Текст 1

Крушево – градот со душа

Велат дека градовите имаат душа. Тоа се места каде што се дише слободно и каде што можеш да се доживееш себеси комплетно. За некого тоа е главниот град на една земја, за друг место каде што има езеро или море, за трет планината е пресуден фактор. Крушево е град што ги плени љубителите на планината, на здравото живеење и на едноставноста на секојдневието.

Угодно е сместен во преградките на Бушева Планина, на надморска височина од 1350 метри. Крушево е највисокиот град на Балканот и еден од најстарите и најубави градови во Македонија, со околу 9600 жители. Се верува дека датира од XV век, со првите влашки доселеници од Москополе. Во градот Крушево денес постојат 12 маала: Влашко, Таше, Струнга, Буша, Арбинеш, Коку, Мијачко Маало, Горно Маало, Крстот, Матак, Череш и Ѓупско Маало.

Во периодот на турското владеење Крушево било мало село. Како развиена и организирана градска населба се формира кон крајот на XVIII и почетокот на XIX век. Инаку, за време на Илинденското востание Крушево е ослободено на 2 август 1903 година и тука е формирана Крушевската Република. Републиката постои од 3 до 13 август, а низ битките за одбрана на Републиката градот ќе биде запален и ограбен.

Денес Крушево важи за еден од најпријателските градови во Македонија. Таму крушевчани ќе ве пречекаат со насмевка и добар збор. Сакате оригинален крушевски локум? Нема проблем, веднаш ќе ви кажат каде да го купите. Ви треба препорака за убаво јадење – ќе се јават во ваше име да резервираат.

Кога ќе бидете во Крушево, секаде ќе се движите пешки. Ќе го оставите автомобилот штом ќе дојдете и ќе го заборавите до заминување. Ќе се потсетите како е да пешачите и да си ја вратите кондицијата. Ова посебно ќе го почувствувате кога ќе одите накај Спомен-куќата на Тоше и ќе продолжите кон Македониумот, па од другата страна кон Мечкин Камен, а попатно ќе направите некоја фотографија среде природа.

Градот е убав во текот на сите годишни времиња. Кога ќе го посетите, зависи од вас, односно од тоа дали сакате да уживате на снег или сте љубители на сонце и на зеленило. Сеедно, очекувајте да го доживеете со сета негова историја и во сета природна убавина.

<http://hybread.mk/krushevo-gradot-so-dusha-1/>

Текст 2

Животот во голем град

Живеете во бетонска џунгла? Што мислите, ќе имате или ќе немате добро здравје? Што значи, всушност, да се живее во урбана средина? Кои се позитивните и негативните влијанија врз вашето ментално и телесно здравје?

Градски превоз Седиштата во автобусите и трамваите ја привлекуваат и ја задржуваат нечистотијата, а држачите за раце сигурно не ги дезинфицираат секој час. Поголем број од големите градови се загадени, така што движењето на отворено со велосипед – во суштина е штетно.

Сепак, со пешачење од еден час можете да потрошите и до 200 калории, а возењето велосипед е одличен начин да стигнете на работа. Се разбира, ќе си носите маска.

Фитнес Животот во големите градови е своевидна рутина. Стануваме од кревет и брзаеме за на работа. Секогаш сме во брзање, но тоа не значи дека се движиме активно. Уште ако и работното место ни е подалеку, немаме време ни за појадок, ни за осмислена физичка активност.

Станете порано. Појадувајте. Тргнете пеш до работа, барем еден дел од рутата до работа одете го пешки. Наместо со лифт качувајте се по скали. На работа подобро прошетајте до другата канцеларија до колегата, отколку да му праќате мејл.

Бучава Градовите се ретко тивки, па дури и доцна во ноќта. Автомобили, сирени, музика, авиони... Секогаш е бучно. Но, затоа, ако ви затреба нешто во текот на ноќта, секогаш имате каде да го купите. Сепак, тешко веројатно е дека ќе се наспиете.

Ставете слушалки на ушите и пуштете си музика што ќе ви помогне да заспите. Или, изморете се доволно за да не ја слушате бучавата.

Социјален живот **Со сигурност**, дружбите потешко се случуваат кога живеете во голем град. Работните обврски и оддалечените квартали си го прават своето.

Но, вистината е дека во големите градови секогаш имате каде да прошетате, а да не се движите постојано на истите места. И, секако, барем еднаш во месецот можете да посетите уникатен настан – концерт, премиера, изложба, журка, настап на светски ди-џеј – да ви штукне умот од избор.

<https://www.crnobelo.com/zabava/interesno/6552-prednosti-i-nedostatoci-na-zivotot-vo-golem-grad>

Текст 3

Локалитети во Скопје и околу него

Водно Убавата природа и чистиот планински воздух ќе ви помогнат да се опуштите. Водно е вистинско место за рекреативци, планинари и авантуристи. Има одлични патеки за планинарење и за возење велосипед, а претставува предизвик и за алпинистите. За авантуристите ова е совршено место за покачување на адреналинот – ако изнајмите параглајдер, за миг ќе се почувствувате како птица. Водно ви нуди можност и за панорамски поглед на цело Скопје. Од врвот на Водно ќе го имате Скопје на дланка.

Катлановска Бања Само на чекор од вас, надвор од урбаниот хаос, во дабовата шума покрај реката Пчиња, се наоѓа одговорот на вашата желба за релаксација и одмор – Катлановска Бања. Водата, богатата со минерали, има лековита моќ и магично дејство врз вашето здравје. Ќе добиете и третман од стручни масери. Нема да зажалите ако дојдете овде – ќе си ги препорочите сите сетила. И, барем за миг, ќе почувствувате како е да се добие кралски третман.

Кањонот Матка Кањонот Матка на реката Треска е многу популарно место за рекреација и се наоѓа на 15 километри југозападно од Скопје. Таму ќе прошетате покрај реката и ќе се одморите во ресторанот уреден во национален стил. Љубителите на кајакот можат да уживаат на професионалните патеки во мирните или во дивите води на реката, а алпинистите – на карпестиот терен на кањонот. Посебно внимание заслужуваат десетте пештери, а до некои од нив ќе стигнете со кајче. Ако имате среќа, во убавата природа, можеби, ќе најдете на некои ретки видови пеперутки или растенија што ги има само на Матка.

Старата чаршија Ако сакате нешто егзотично во градска атмосфера, вистинско место за вас е Старата скопска чаршија. По калдрмата ќе го почувствувате волшепството на Ориентот. Ќе поминете покрај Куршумли-ан, Даут-пашиниот амам, Чифте-амамот, Безистенот и покрај други споменици на културата, а во некои од нив можеби ќе посетите и некоја изложба. Ќе ви треба сила и бистар ум за да разгледате сè што ќе ви ги излаже очите. Пауза ќе направите со кафе, чај или салеп. Ќе ги видите старите или модерните леблебицилници и во нив големите тегли со шеќерчиња. Сигурно ќе сакате да седнете и во некоја кебапчилница или да пробате македонско вино во винотека. Што и да одберете – нема да погрешите.

Кејот на Вардар Кејот на Вардар, како место за рекреација, се протега речиси по целата должина на Скопје – од населбата Влае до населбата Ново Лисиче. Тој Ви нуди различни можности за мирно или за активно рекреирање во урбана средина. Во секој период од годината можете да пешачите по убавата пешачка патека или, пак, на другата патека да трчате, да возите ролерки или велосипед. Ќе земете здив во некое кафе по крај Вардар, при што не ќе можете да ги избегнете градските плажи. А, кога ќе стегнат летните скопски горештини, слободно придружете им се на скопјани кога ви велат: „Ајде на Кеј!“

Цитати

„Дури и ако живееш во голем град, живееш во мало место. Сите се идентификуваме според маалото.“

Карин Слотер

„Сè додека има поштари, животот ќе има сласт“. Вилијам Џејмс

„Не можеш да живееш во Њујорк и да бидеш најважната личност во градот, едноставно, не можеш. Има премногу други важни луѓе овде“. Сара Џесика Паркер

„Во град полн со насмевки, сигурно љубовта е градоначалник“. Ентони Т. Хинкс

Лекција 3

Нејзиното височество – храната

Текст 1

Може ли храната да биде уметност

Дали некогаш сте си рекле: „Аууу, колку убаво изгледа тортава! Каква штета би било да ја изедеме!“

Храната буди различни реакции кај луѓето. Некои луѓе ги привлекува нејзиниот вкус, а некои можат да бидат заведени од нејзиниот мирис и изглед.

Уште пред илјадници години луѓето се труделе храната да има што подобар вкус, мирис и изглед. И во минатото постоеле луѓе кои не сакале да вкусат нешто што не им изгледа примамливо.

Едно е да се подготви визуелно привлечна чинија со шпагети, а сосема друго е таа да се претвори во уметност. Луѓето што го посветуваат своето време во претворање на прехранбените продукти во уметност, слободно би можеле да ги наречеме **уметници**.

Некои генијални уметници го замениле сликањето храна на платно со изработка на уметничко дело од самата храна. За разлика од уметничките дела што се закачени на ѕидовите од уметничките галерии, храната претворена во уметничко дело не трае долго. Мора да се изеде пред да се расипе. Голем број уметници ги зачувуваат своите уметнички дела со помош на модерната технологија. Ги фотографираат пред да ги вкусат и ги споделуваат на интернет и на разни социјални мрежи.

Голем број професионални готвачи велат дека секоја нивна приготвена порција претставува уметничко дело. **За жал, многумина не се согласуваат со ова**, бидејќи на крајот, сепак, не останува ништо од уметничкото дело. Ние ќе се согласиме со оние за кои спомените од прекрасен оброк се подеднакво силни како спомените и печатоците што остануваат по доживувањето на Мона Лиза.

<http://nikulec.com/umetnost-i-kultura/moze-li-hranata-da-bide-umetnost/>

Текст 2

Како треба да се хранат хороскопските знаци

Секој од астролошките знаци треба да се одлучи за исхрана што одговара на неговиот темперамент. Прочитајте каква храна ви препорачува хороскопот.

Овен

Овните треба да јадат почесто и помали оброци, без разлика на обврските во моментот. Тие се личности што лесно се раздрагнуваат кога се гладни и затоа не смеат да си го дозволат овој луксуз.

Бик

Биковите обично се најгладни навечер и затоа треба да јадат пообилна вечера. Нив нема да ги задоволи што било за вечера, па затоа треба да приготват некое јадење со месо и многу зеленчук.

Близнаци

Близнаците треба да стојат понастрана од житарките и силните кафиња – едноставно, не се согласуваат со нив. За да ги избегнат честите прејадувања, редовно треба да јадат со семејството или со пријателите.

Рак

Раковите многу лесно ставаат некој килограм плус, иако внимаваат на бројот на внесените калории. Треба да јадат само кога се сосема смирени, зашто, во спротивно, храната ја врзуваат со емоциите.

Лав

Лавовите не можат да го замислат животот без вкусни сендвичи. Најдобро е да ги приготвуваат со месо што се вари полесно (пилешко или мисиркино) и зеленчук.

Девица

Девиците треба да го намалат внесувањето леб и тешка храна (мрсни и презачинети јадења). Исто така, треба повеќе да ја цвакаат храната.

Вага

Вагите треба да си приготват обилен појадок, затоа што им е потребно повеќе енергија во текот на денот. За време на подоцнежните оброци и онака се задоволуваат со помали порции.

Скорпија

Скорпиите немаат проблеми со исхраната, но затоа би требало да стојат подалеку од алкохолот. За нив се препорачуваат поголеми количини вода.

Стрелец

Стрелците треба да избегнуваат неквалитетна храна. Исто така, треба да се трудат да го задржат доброто расположение за да одбегнат прејадување.

Јарец

Јарците обожаваат да готват и да експериментираат. Но, не секогаш се има време за ваквите експерименти, па затоа во фрижидерот треба да имаат храна што се приготвува лесно (како туна, на пример).

Водолија

Водолиите, едноставно, мора да научат да престанат со јадењето кога ќе се почувствуваат сити – во спротивно ќе имаат големи проблеми со телесната тежина.

Риби

Рибите имаат многу чувствителен желудник, кој не поднесува премногу мрсна или, пак, лута храна. Треба да избегнуваат пржена сланина, луто и кисело.

<https://www.topshop.com.mk/statii/horoskop-hrana>

Цитати

„Не сакам храна што е внимателно аранжирана, помислувам дека готвачот поминал повеќе време на украсување отколку на готвење; ако сакам слика, ќе купам слика“. Енди Руни

„Луѓето сакаат едноставна, вкусна храна, а не порција за на изложба, која се приготвува со денови“. Тед Ален

„Ако сите ги знаеме сите трикови, нема да постои магија“. Томас Бангалтер

„Тајната на промената не е во тоа да ја фокусираш сета своја енергија на борба со старото, туку на создавање ново“. Сократ

„Прогресот не е возможен без промени; тие што не можат да го сменат својот ум, не можат да сменат ништо“. Џорџ Бернард Шо

„Сите ние треба да се трудиме да го смениме начинот на кој сите размислуваат за храната“. Марк Битман

„Во време на криза храната е синоним за контрола“. Ана Баткен

„Ако треба да ја одгледуваш својата храна, ќе се чувствуваш ли и понатаму удобно кога ја фрлаш“?
Непознат автор

„Единствената работа што ја сакам повеќе од зборувањето за храна е јадењето“. Џон Валтерс

Лекција 4

Во светот на купувањето

Текст 1

Елена и Ерик на шопинг

Ерик: Еј, дојди, Елена! Некни овде видов многу интересни ракотворби. Девојката ми покажуваше убави сувенири. И не беа скапи. Можеби има нешто како за мајка ѝ на Петра.

Елена: Ајде! Ах, ништо, затворено е. Девојката ти оставила порака, ќе се врати за пет минути.

Ерик: Штета, а баш сакав да ја видам.

Елена: Ако сакаш, попосле ќе дојдеме пак. Види, и овде е почнат попустот. О-хо-хооо, од 50 до 70%. Јас влегов!

Продавачката: Повелете, можам да ви помогнам?

Ерик: Прво да разгледаме.

Елена: Ти најдов кошула. Убава и евтина. Види ја!

Ерик: Да, не е лоша. Извинете, може да ја пробам кошулава?

Продавачката: Секако, повелете. Оваа гардероба е зафатена, влезете во другата.

Елена: Да те видам! Супер е. И онаа другата ти стоеше убаво, ама оваа е поубава. Само, не мислиш дека ти треба поголем број?

Ерик: Не, не, точна ми е. Ако е поголема, ќе пливам во неа.

Елена: Тогаш, право на каса! А, јас отидов на женскиот оддел.

Ерик: Важи!

Продавачката: Се одлучивте за нешто?

Ерик: Да, ќе ја земам оваа кошула.

Продавачката: Повелете на каса. Во готово или со картичка?

Ерик: Во готово. Повелете!

Продавачката: Повелете, кусур! И, со здравје да си ја носите кошулата! Поубава не можевте да одберете.

Ерик: Благодарам. Пријатно!

Продавачката: Пријатно!

Текстови 2

Рекламен текст 1

Ново од *Макинтернет*! Сурфај опуштено по стари цени! До 100% зголемен интернет-сообраќај за сите корисници! На ваше барање го зголемивме до двојно повеќе интернет-сообраќајот во сите наши пакети, без дополнителни трошоци. Повеќе информации ќе добиете на www.povekjeinternet.mk (трипати двојно ве точка повеќе интернет точка мк), во продажните салони на *Макинтернет* или во контакт-центарот на линијата 123.

Рекламен текст 2

Се вративте дома гладни и уморни, а фрижидерот Ви е празен...? Или, надвор врне и не Ви се излегува...? Не грижете се, *Достава 24* работи за сите Вас! Храна, пијалаци, книги, весници, лекови... Сè што Ви треба Ви доставуваме најбргу што можеме. *Достава 24* работи 24 часа за Вас. Нарачајте по телефон на 898 или со СМС на 070 450 806 и 075 450 806. Останатото е наше задоволство.

Рекламен текст 3

Суперчист, сервисот за чистење и перење, за првпат отвори салон во Штип. И овој, како и другите девет салони на *Суперчист* низ Македонија, е опремен со најсовремени машини и користи еколошки и антиалергиски детергенти. Сервисерите од *Суперчист* рачно или машински ќе го направат суперчисто секое катче од Вашиот дом или деловен објект. Ќе ги земат и алиштата што сакате да Ви ги испереме и следниот ден ќе ви бидат вратени чисти и испеглани. *Суперчист* е новиот сјај на Вашиот простор! Посетете нè на www.supercist.com.mk (трипати двојно ве точка суперчист точка ком точка мк) и побарајте ја нашата помош!

Текст 3

Анкета за купувањето преку интернет

прашање број 1: Дали поседувате кредитна или дебитна картичка со можност за плаќање преку интернет?

прашање број 2: Дали би се одлучиле за интернет-купување?

прашање број 3: Дали сметате дека порталите за интернет-трговија нудат безбедно купување?

прашање број 4: Во колкава мера би ве привлекле следниве карактеристики на порталите за интернет-купување? (оценете од 1 до 5)

прашање број 5: Каков тип производи би купиле преку интернет? (оценете од 1 до 5)

прашање број 6: Колку се важни следниве услови за безбедно купување на интернет? (оценете од 1-5)

прашање број 7: Како би сакале да ги платите вашите нарачки од интернет?

Текст 4

Елена и Ерик на пазар

Ерик: Е, навистина во ниеден маркет нема толку убаво овошје и зеленчук како на пазар!

Продавач: Дојдете овде, видете што се убави јаболката, крушите...! Ајде и вам да ви мерам нешто!

Елена: По колку се?

Продавач: Јаболката 30 – сок тече од нив, крушите 60 – слатки како мед.

Ерик: Иако, морам да признаам – слабо се снаоѓам во сиот овој метеж.

Елена: А јас, пак, сакам да шетам низ пазар, да разговарам со продавачите, да слушам како си ги фалат производитите.

Продавачка: Ајде, Еленче, денес ти донесов тазе спанаќ, зелка, морковчиња, зелена салата... Сè е природно, непрскано.

Ерик: Те познава?!
Елена: Фала, тетка Маре, да прошетаме прво. – Речиси сите ме познаваат. – Убави ви се доматице, зимски, ама црвени. Струмички се?

Продавач: Струмички. Земи си, тебе ќе ти ги дадам по 80.

Елена: Добро, мерете ни за 50 денари. И две краставици дајте ни.

Продавач: Веднаш, девојче. Повели! Сè е 80 денари.

Елена: Повелете 100.

Продавач: Еве го кусурот! И убава салата да си направите!

Елена: Ќе си направиме, чичко, фала.

Продавачка: Ајде овде, најубави банани, портокали, мандарини! Ц-витамин против грип!

Ерик: Ха-ха-ха..., сите продаваат исто и сите велат дека нивното е најубаво.

Елена: А, да земеме и овошје? Ќе ни треба, цел ден ќе работиме.

Ерик: Ве молам, колку ви се бананите и мандарините?

Продавачка: И едното и другото по 50. Ајде, земи му на девојчето малку слатки витамини!

Ерик: Дајте ми, ве молам, по еден килограм.

Продавачка: Повели, момче. 100 рамно.

Ерик: Повелете 500!

Продавачка: Аууу! Немаш ситно?

Ерик: Не, за жал.

Продавачка: Сите стотки ми ги зеде. Повели четири стотки.

Ерик: Благодарам! Да си одиме, Елена, а?

Елена: Чекај, да го прошетаме цел пазар!

Ерик: Уште ќе шетаме?

Елена: Само уште да се видам со мојата продавачка на чаеви. Да ѝ кажам да ми донесе камилица и кантарион.

Цитати

„Бизнисот, едноставно, е идеја да се направи подобар животот на луѓето“. Чарлс Бренсон

„Секој што рекол дека со парите не се купува среќа, не знае каде да купува“. Гертруда Штајн

„Градевме цивилизација, сега градиме шопинг-центри“. Бил Брајсон

„Внимателно и мудро ги бирам местата каде што одам. Веќе ни ретко нема да одам во голем трговски центар“. Френ Дрешер

„Утре е понеделник, денес не одете на шопинг“. Непознат автор

„Сакам да купувам работи од интернет, зашто кога ми пристигнуваат, ми изгледаат како подарок од мене за мене“. Непознат автор

„Како старееме, сфаќаме дека најдобрите подароци се наоѓаат во срцето, а не во трговските центри“. Непознат автор

Лекција 5

Професијата – сон или реалност?

Текстови 1

Телефонски разговор на оглас за работа 1

Агенцијата: Агенција *Кариера*, повелете!

Мајда: Ало, добар ден! Мајда Кос е на телефон. Се јавувам во врска со еден од огласите за дадилка,

оној под број 15.

Агенцијата: Да, повелете! Што Ве интересира?

Мајда: Ме интересира за колку часа неделно е ангажманот и која ќе биде мојата работа.

Агенцијата: Да, ќе Ви објаснам. Ангажманот е за работните денови, од понеделник до петок. Треба да го земете девојчето од градинка и да бидете со него додека се вратат родителите од работа. Значи, од 15 до 18 часот.

Мајда: Знаете колку години има девојчето?

Агенцијата: Три години. Олеснителна околност е што со семејството живее и бабата на девојченцето.

Мајда: Во ред. А, каде живеат?

Агенцијата: Во Центар, многу блиску до градинката *Пеперутка*. Заинтересирана ли сте, госпоѓице Кос?

Мајда: Да, ми одговараат условите. Но, морам да Ви кажам дека јас не сум од Македонија. Од Словенија сум и тука сум на студиски престој. Може ли тоа да биде пречка?

Агенцијата: Треба да разговарам со родителите на детето. Независно дали сте од тука или не сте, ќе мора да донесете лекарско уверение. И, се разбира, да се сретнете со семејството. Претпоставувам дека ќе бараат и потврда од факултетот каде што студирате.

Мајда: Ве разбираам. Тоа не ми е проблем, ќе извадам и лекарско уверение и потврда од Факултетот за ликовни уметности.

Агенцијата: Во тој случај, чекајте ме денес-утре да Ви се јавам и да се договориме за деталите. Може да Ве барам на бројов од кој се јавувате?

Мајда: Да, барајте ме на овој број, ве молам.

Агенцијата: Договорено. Се слушаеме!

Мајда: Ви благодарам. Пријатно!

Агенцијата: Пријатно!

Телефонски разговор на оглас за работа 2

Огласувачот: Ало!

Фирмата: Ало, добро утро! Се јавуваме во врска со огласот во *Пазар 2*. Ни треба преведувач од турски јазик.

Огласувачот: Да, повелете. Што ве интересира?

Фирмата: Прво, да Ве прашам дали се јавуваме во фирма или кај приватно лице.

Огласувачот: Не, не се јавуваме во фирма. Јас сум овластен преведувач и нудам преведувачки услуги од турски или на турски. А, вие за каков вид текст барате превод?

Фирмата: Ние сме трговска фирма и ни треба превод на рекламни текстови за козметички производи. Ќе можете ли да прифатите ваков ангажман?

Огласувачот: Да, како не. Многупати сум преведувал такви текстови. Кога сакате да се видиме?

Фирмата: Ќе можете ли веднаш да дојдете на улица Дебарца број 36?

Огласувачот: Веднаш не можам, но ако сте таму, би поминал попладне.

Фирмата: Повелете, тука сме до 17 часот.

Огласувачот: Во ред, се гледаме.

Фирмата: Ќе Ве чекаме. До видување!

Огласувачот: До видување!

Текст 2

Интервју за вработување

Бјанка: Добар ден!

Работодавачот: Добар ден! Ве молам, претставете ни се накусо!

Бјанка: Се викам Бјанка Палми-Ивановска, Италијанка сум, имам 31 година. Имам завршено архитектура во Италија, дипломирав на тема од историјата на архитектурата. Пет години во Италија работев како туристички водич...

Работодавачот: Добро. А, каде сте научиле вака убаво македонски?

Бјанка: Мајка ми е Македонка, цел живот со неа зборувам македонски. И веќе една година живеам во Македонија, мажена сум за Македонец.

Работодавачот: Кои други јазици ги зборувате добро?

Бјанка: Италијански – се разбира, француски и англиски, а можам да се разберам на германски, српски и хрватски.

Работодавачот: На колку туристички патувања сте биле водич?

Бјанка: На 53. 38 во Италија и 15 низ Европа, главно во медитеранските земји.

Работодавачот: Како Ве оценувале туристите?

Бјанка: Со оценка од 1 до 5, најчесто ме оценувале со 5 и со 4, неколкупати со 3, но никогаш пониско.

Работодавачот: А, шефовите и колегите?

Бјанка: Пааа, ме фалеле. Мислам дека биле задоволни од мене, секогаш сум имала фер однос со нив.

Работодавачот: Да, така пишува и во препораките. Зошто сакате да работите за нашата туристичка агенција, Бјанка?

Бјанка: Зашто сум слушала дека е една од најуспешните во Македонија, сум разговарала со луѓе што патувале со вас и што се задоволни од услугите и... ми се допаѓа изборот на вашите туристички дестинации.

Работодавачот: Дали во поново време сте направиле нешто за подобрување на своите способности како туристички водич?

Бјанка: Да, завршив тримесечен курс за туристички менаџери, а сега сум и на постдипломски студии од истата област.

Работодавачот: Сте конкурирале ли во друга туристичка агенција во Македонија?

Бјанка: Не.

Работодавачот: Сте биле ли некогаш разочарана од работата?

Бјанка: Да, кога сум добивала за работа локални екскурзии, а на поголеми патувања во странство оделе колеги што биле помалку способни од мене.

Работодавачот: Ако ја добиете оваа работа, колку време планирате да работите кај нас?

Бјанка: Сè додека сме задоволни – јас од вас и вие од мене.

Работодавачот: Имате ли Вие некое прашање за нас?

Бјанка: Имам. Дали има изгледи да ја добијам работата.

Работодавачот: Да. Но, ќе Ве известиме до крајот на седмицата.

Бјанка: Ви благодарам, господине. Пријатно!

Работодавачот: И ние Ви благодариме, Бјанка. До видување!

Цитати

„Единствениот начин да направите одлична работа е да го сакате тоа што го работите. Ако сè уште не сте го нашле, барајте понатаму. Не откажувајте се!“ Стив Џобс

„Започнете да го правите тоа што морате, потоа тоа што е возможно и најпосле ќе го правите и невозможното“. Франциск од Асизи

„Иднината зависи од тоа што го правите денес“. Махатма Ганди

„Можностите не се случуваат, сами ги создаваме“. Крис Гросер

„Јас не сум производ на моите околности, јас сум производ на моите одлуки“. Стефен Ковеј

„Ако изберете вистински луѓе за работа, ако им дадете можност да се открилат и ако им поставите соодветна компензација како поткрепа, нема ни да морате да ги управувате“. Џек Велч

„Иднината им припаѓа на оние што веруваат во своите соништа“. Еленор Рузвелт

„Без скокови од фантазија и соништа ја губиме возбудата од можностите; сонувањето, конечно, е начин на планирање“. Глорија Стајнем

„Никогаш не е предоцна да бидете тоа што сте можеле да бидете“. Џорџ Елиот

„Постои само еден начин да ја избегнете критиката: не правете ништо, не зборувајте ништо и бидете никој“. Елберт Хубард

„Многумина од нас не ги живеат своите соништа бидејќи живеат во своите стравови“. Лес Браун

Лекција 6 Светот на дланка

Текст 1

Разговор за екскурзијата на Елена и Јован

Ерик: Еј, како сте си поминале! Јован, фотографиите ти се одлични.

Јован: Многу беше убаво, најубавите 12 дена во мојот живот.

Елена: Ах, да можев, ќе останев уште толку!

Ерик: А! Венеција. Се возевте со гондола?

Елена: Ќе се возевме, ха, ама не стигнавме! Само еден ден бевме во Венеција, а Јован немаше време од сликање.

Јован: Овде сме пред музејот на Пикасо во Ница. А, овде веќе во Кан. Елена уште малку ќе почнеше да дели автограми, си имаше замислено дека е славна актерка.

Елена: Ха-ха-ха! Не, во Верона повеќе си имав замислено дека сум Јулија.

Ерик: А, плажава од соништата каде е?

Елена: Е-ех, не прашувај! Во Љорет де Мар. Бевме и во родното место на Салвадор Дали. Во музејот за малку ќе му го земеа апаратот на Јован. А, кустосот нè предупреди да не сликаме.

Јован: Навистина, леле! Ќе останев без фотоапарат. Ама, избришав неколку фотки и им замачкав очи.

Ерик: Тука сте во Барселона, нели?

Јован: Да, каде на друго место има вакви градби? Од Барселона за малку ќе продолжевме без Елена. Се занела во шопинг и задоцни. 20 минути ја чекаше цел автобус.

Ерик: 12 дена со автобус! Уф! Сигурно било напорно.

Јован: Напорно, богами! Сите денови ни изгледаа вака: ќе се возевме по неколку часа, па ќе шетаваме, па пак ќе се возевме, па пак ќе шетаваме...

Елена: Да, но немаше да ги видиме сите убавини по пат ако одевме со авион и ќе останевме посиромашни во духот.

Јован: Добро, можеби.

Елена: Со авион ќе беше поскапо, а да беше поскапо, ќе си останевме дома. Да не отидевме, ќе ни беше жал. И, се разбира, доколку не отидевме, сега немаше да ги гледаме овие прекрасни фотографии.

Јован: Така е, Елена, ти си секогаш во право.

Текст 2

Ерик резервира билет и сместување во туристичка агенција

Агенцискиот службеник: Повелете, господине!

Ерик: Сакам да резервирам авионски билет и сместување за Виена за следниот месец.

Агенцискиот службеник: Повратен или во еден правец?

Ерик: Повратен, со заминување на петнаесетти и враќање на дваесетти април.

Агенцискиот службеник: Секој ден има летови од Скопје за Виена и обратно. Бидејќи доаѓате порано, можете да купите и поевтин билет. Но, веднаш да го платите.

Ерик: Во ред, ќе го купам. А, ќе можете да ми организирате и сместување во хотел или да побарам во друга агенција?

Агенцискиот службеник: Се разбира дека ќе Ви организираме. Нудиме неколку убави хотели во центарот на Виена. Погледнете ги во проспектот!

Ерик: Да, благодарам. Истите хотели ги имам гледано и на Интернет. Ќе се одлучам за овој ако има слободна соба.

Агенцискиот службеник: Само да проверам. Еднокреветна, нели?

Ерик: Да, да.

Агенцискиот службеник: Има. Да Ви резервирам?

Ерик: Да, Ве молам! За четири ноќевања.

Агенцискиот службеник: Во ред. Ќе треба малку да почекате да Ви ги подготвам билетот и ваучерот!

Ерик: Благодарам, ќе почекам.

Текст 3

Временска прогноза за претстојниот викенд

На крајот од работната недела слушнете ја временската прогноза за викендот што е пред нас. Утре нè очекува нестабилно време и пад на температурите низ целата земја. Мозни се повремени поројни дождови и грмежи. Ќе дува северен ветер со средна брзина. Во недела ќе настапи разведрување со подолги сончеви периоди, што ќе предизвика и качување на живата во термометарот. Во текот на двата дена од викендот утринските температури ќе се движат од 10 до 16°C, а дневните – во сабота од 13 до 19 степени и во недела од 16 до 23°C.

Цитати

„Ако сите тешкотии што нè чекаат на патувањето ги знаеме однапред, никогаш нема да тргнеме на пат“. Ден Радер

„Патувањето со авион е природен начин да изгледате како на фотографијата од својот пасош“. Ал Гор

„Секое патување има тајна дестинација за која патникот не е свесен“. Мартин Бабер

„Го нема на ни една карта, вистинските места никогаш ги нема“. Херман Мелвил

„Фотографиите од патувањата се во албумите, филмот ни е во главата“. Непознат автор

Лекција 7

Празнуваме, одбележуваме, честитаеме, подаруваме...

Текст 1

Забавен тест: Знаете ли да уживате во празниците и во поводите за славење

Празниците и поводите за славење носат голема радост, но од друга страна, подготовките можат да бидат многу стресни. Подготвувањето јадење, барањето соодветни подароци, купувањето ново парче

гардероба и долгите редови во продавниците можат да го намалат расположението. Решете го овој забавен тест и откријте дали знаете да уживате во подготовките за прославите, или поради нив сте нервозни и напнати.

Ќе слушнете 10 прашања и за секое од нив по 3 можни одговори. Одговорите се дадени под **А**, **Б** и **В**. Своите одговори внесете ги во табелата во задача 5, со пишување на буквата од соодветниот одговор под бројот на прашањето. На крајот видете под која буква имате најмногу одговори и слушнете го резултатот.

Прашање 1 Кога купувате подароци за празниците или за поводите?

- А) Во текот на целата година.
- Б) Еден месец пред празникот или поводот.
- В) Секогаш во последен момент.

Прашање 2 Што претставува за вас подготвувањето на ручекот или на закуската за празниците или за поводите?

- А) Идеална можност да се покажете како одлични домаќини.
- Б) Напорна обврска од која со задоволство би се откажале.
- В) Вистински предизвик, зашто не поминувате многу време во кујната.

Прашање 3 Која е вашата најголема желба од наведените три?

- А) Да ги направите среќни вашето семејство и пријателите.
- Б) Да бидете успешни на работа.
- В) Следниот годишен одмор да го поминете на пуст остров и долго да се излежувате на сонце.

Прашање 4 Што правите за време на паузата на работа?

- А) Правите список на производи што треба да ги купите кога ќе си одите дома.
- Б) Го проверувате списокот на обврски за тој ден.
- В) Мирно пиете кафе со колегите, со малку грижа на совест што губите драгоценото време.

Прашање 5 Како се чувствувате кога сте под стрес?

- А) Како да ви гори главата.
- Б) Како да имате нешто во грлото.
- В) Ви се потат рацете, но тоа не ви е голем проблем.

Прашање 6 Дали уживате во украсувањето на домот или тоа со задоволство им го препуштате на другите членови во семејството?

- А) Украсувањето не е ваша силна страна, затоа се определувате само за разнобојни лампиони, а боите на трpezата никогаш не ви се усогласени.
- Б) Секогаш сте полни со нови идеи и едвај ја чекате наредната можност за покажување на својата креативност.
- В) Им препуштате на другите да украсуваат, но изборот на украсите или на сервисот за јадење е под ваша контрола.

Прашање 7 Што би направиле во блиска иднина во врска со одбележувањето на празниците и на поводите?

- А) Навреме би почнале со подготовките за да немате непријатни изненадувања во последен момент како секогаш досега.
- Б) Би биле опуштени: зошто би брзале и би паничеле, кога сè ќе биде во ред.
- В) Би се придржувале до своите досегашни навики.

Прашање 8 Што претставува за вас одбележувањето на празниците и поводите со поширокото семејство или со пријателите?

- А) Добра можност да дознаете што се случува со другите членови во семејството.
- Б) Идеална можност да се пофалите со своите нови работни успеси.
- В) Можност за опуштање и уживање.

Прашање 9 Досега друг се грижел за организацијата на празниците и на поводите во вашиот дом. Неколку дена пред следното случување дознавате дека отсега вие треба да ја продолжите традицијата. Како ја прифаќате новината?

- А) Мирно, затоа што немате избор, но, сепак, ги ангажирате и другите членови на семејството.
- Б) Паничите и мислите дека нема да успеете сè да постигнете навреме.
- В) Сакате вакви предизвици, многу сте возбудени и веќе правите планови.

Прашање 10 Сите подготовки се завршени и вие треба да се дотерате за случувањето. Колку време ви треба?

- А) 20 минути – ви преостанува само толку време да се истуширате и да се преслечете – што е важно, сите ви се блиски.
- Б) 2 часа – сè завршивте навреме и имате доволно време да се средите.
- В) Цело попладне – станавте рано изутрината, ги завршивте последните подготовки и имате доволно време да се одморите и да се опуштите.

Резултати

Најмногу одговори под А – Ништо не оставате на случајноста

Имате одлична смисла за организација и никогаш ништо не ѝ препуштате на случајноста. Иако многумина ве сметаат за ладна личност, вие сте премногу чувствителни и вешто ги криете своите чувства. Имате способност во критичните ситуации да го скриете стресот, затоа што се плашите дека ќе ја изгубите контролата над себе. Бесни сте кога нешто од почеток не ви оди од рака, но упорно продолжувате и понатаму, а ретко барате помош од другите. Не бидете толку строги кон себеси. Прифатете помош од семејството, опуштете се и заедно уживајте. Сепак, празници се!

Најмногу одговори под Б – Вие сте под голем стрес

Вие никогаш не паничите однапред и за проблемите размислувате дури кога ќе најдете на нив. Многу сте темпераментни и вашиот праг на толеранција е многу низок. Кога сте пренатрупани со работа, што често се случува околу празнувањата, вие сте под голем стрес, па и на најмала ситница реагираате бурно и лесно експлодирате. Во такви ситуации воопшто не им е лесно на оние кои ви се во близина. Ако не сакате себеси и на другите да им ги уништите празниците или поводите, планирајте навреме, дозволете им на другите членови на семејството да ви помогнат и бидете потолерантни кон нивните грешки.

Најмногу одговори под В – Вие сте премногу хаотични

Воопшто немате смисла за организација. Знаејќи го ова, секоја година кога ќе поминат сите празнувања себеси си ветувате дека наредната година сè ќе испланирате подобро и навремено. Но, тоа ветување никогаш не го исполнувате. По природа сте хаотична личност и наместо да уживате во празниците, тие честопати ве прават нервозни. Тогаш ништо не ви поаѓа од рака, ве фаќа паника и станувате премногу чувствителни. Напнатоста во вас расте и наместо сè да биде совршено, успевате да завршите само дел од потребните подготовки. Крајно време е да почнете да бидете посериозни. Планирајте однапред, придржувајте се до планот и уживајте во празниците.

(извор: www.kafepauza.mk)

Текст 2**Телефонски разговор меѓу Јован и Ерик**

Јован: Ало, здраво Ерик!

Ерик: Еј, Здраво Јован! Како си?

Јован: Добро, фала! Сношти, брзајќи на излегување од такси, заборавив да ти кажам нешто. На Елена ѝ е роденден на 7 јануари. Па, мислев да ѝ купиме нешто пред да одиме. Ти што мислиш?

Ерик: Да, да, знам дека во Кочани ќе славиме роденден. Зборувавме со Петра за роденденот на Елена. Мислејќи дека овде ќе немаме време, ние во Љубљана купивме подарок, без гајле!

Јован: Значи, јас да купам само од мене.

Ерик: Таман работа! Ние планиравме подарокот да биде од тројцата, значи и од тебе. Ако сакаш, се разбира.

Јован: Сакам, како не!

Ерик: Ќе купиме многу убав бележник со амблемот на Љубљана и ракавици со Дедо Мраз. Се изнашетаваме барајќи ги ракавиците. Ама, Петра запна и морав да исполнувам желби, ха-ха-ха! Подарокот е пригоден и за Нова година и за роденденот.

Јован: Супер подарок! Значи – договорено!

Ерик: Да, да. Таму ќе ѝ купиме и цвеќе.

Јован: И чоколадо. Добро, Ерик, се гледаме утре во 10 на автобуска.

Ерик: Да, како што рековме. Само, те молам, не е лошо да ми свониш во 9, да не се успијам. Знаеш дека сакајќи да бидам точен, секогаш доцнам.

Јован: Важи, ќе те барам, ајде чао!

Ерик: Чао!

Текст 3**На ликовна изложба**

Петра: Леле, колку луѓе има овде!

Ана: Еј, Јован, здраво! Пукнав чекајќи те. Помислив дека нема да дојдеш.

Јован: Знаеш дека твојата изложба би ја пропуштил само ако сум на друга планета. Ти честитам, братучетке! Дојди да те гушнам! Ммммм...! Да ти се редат уште многу вакви поводи! Ова е Петра, пријателка ми е.

Петра: Ана, и јас Ви честитам! Задоволство ми е што сум овде.

Јован: Цвеќево го избра Петра. Повели!

Ана: Ви благодарам на двајцата, и за цвеќето и за честитките.

Јован: Од прво гледање на сликите, можам да ти кажам дека многу си напреднала од минатата изложба. Се гордеам со тебе! Браво!

Ана: Да, задоволна сум. Би била пресреќна ако и ликовните критичари мислат исто.

Петра: Ана, знаејќи што сè ми кажувал Јован за Вашата работа, мислам дека не треба да се грижите. Ви посакувам утре многу позитивни критики во весниците!

Јован: Јас ти посакувам уште поголема и поуспешна изложба во најблиска иднина!

Ана: Ви благодарам на двајцата, многу ми значат вашите убави зборови.

Петра: Јован, да ја оставиме Ана! Ајде ние да ги разгледаме детално овие преубави слики.

Цитати

„Празниците се неопходни славења на колективноста на луѓето, нè потсетуваат дека сме дел од заедницата“. Каилин Гау

„Мислам дека празниците прават голем притисок, бидејќи луѓето се чувствуваат како да мора да се забавуваат, а не мора“. Крег Фергусон

„Доколку не можеш да го пронајдеш духот на празниците во себеси, никогаш нема да го најдеш под новогодишната елка“. Мајкл Холбрук

„Не се важни подароците, важно е присуството, во него лежи духот на празнувањето“. Џулиен О'Конор

„Ако ме почитуваш – дојди ми на гости со повод, ако ме сакаш – доаѓај ми секој ден“. Непознат автор

„Кога купувањето подароци станува центар на вниманието на празниците, го губиме фокусот од тоа што е навистина важно“. Џошуа Филдс Милбурн

„Не завидувајте им на оние што слават секој ден“. Непознат автор

„Рака што дава не се суши“. Фразеологизам

Лекција 8

Најди време!

Текст 1

Слободно време во шест чекори

Чекор 1 Почнете да станувате добри за себеси, престанете да бидете добри за другите! Почнете љубезно да ги одбивате роднините, пријателите или колегите кога ќе ве замолат да им направите некоја услуга, односно да завршите некоја работа за нив. Не колебајте се. Никој нема право да ужива во своето слободно време на сметка на вашето.

Чекор 2 Почнете да ги избегнувате луѓето што ве навлекуваат на долги беспредметни разговори. Особено размислете дали и понатаму сакате да им бидете „рамо за плачење“ или „мегдан за фалење“ на оние што често знаат да ви го расипат расположението. Не знаете како? Само кажете им дека имате некој проблем или убава вест за која би сакале да им зборувате!

Чекор 3 Кога ги планирате активностите за неделата или за месецот, определете си ден или викенд што ќе си ги посветите себеси. Нека бидат тоа два дена за вашите желби, за вашите потреби и за вашите омилени активности. Не заборавајте да ги заокружите датумите на календарот! И, секако: не заборавајте дека на календарот сте заокружиле денови за себе!

Чекор 4 Организирајте се! Почнете со просторот околу вас – дома и на работа. Средете ги плакарите, фиоките и работните маси. Фрлете ги непотребните работи! Предметите што ги користите почесто, подредете ги на полици или во фиоки и кутии со прегради. На тој начин постојано ќе ви бидат на дофат и нема да губите време додека ги барате.

Чекор 5 Се лажете ако мислите дека вие најдобро можете да направите сè. Напротив, така само можете да бидете најдобро изморени. Обидете се да ги избегнувате активностите што не мора да ги извршувате само вие. Споделете ги обврските со роднините, пријателите и колегите. Ќе ви дојде добро кога ќе видите дека може да се сподели и времето за забава.

Чекор 6 Компјутерот и интернетот! Колку и да ви се потребни, колку и да ви се омилени, сепак, не мора да бидат вклучени цел ден. Исклучете ги кога ќе завршите со работата! А, пораките во инбокс? Најлесно нешто! Проверувајте ги прво на два часа, па на три, па на четири... Сето време во меѓувреме ќе биде само ваше и ќе ви биде слободно.

Цитати

„Моментите на задоволство ни помагаат да си ја обновиме силата и да се приспособиме кон креативните цели“. Адедајо Олабамици

„Ако си го губите слободното време, внимавајте! Можеби така си ја губите душата“. Вирџинија Вулф

„Иако сфаќам дека сите денови се еднакви и имаат по 24 часа, повеќето од нас ќе се согласат дека е петок најдолгиот ден во неделата, а недела – најкраткиот“! Д. С. Миксел

„Слободното време е изгубено време, заработката е таа со која се собира свежа сила“. Чарлс Хадон Сперџон

„Животот без работа никогаш не го задоволува оној што има жив ум“. Килрој Ј. Олдстер

„Уживајте во добрите моменти додека траат и мислете на тоа дека не се последни“. Констанс Фрајдеј

„Слободното време го чувам за во следниот живот. Сфатив дека тогаш ќе имам многу време да размислувам за тоа – што му недостига на овој живот, по ѓаволите“? Мауена Адо

ГРАМАТИКА

Лекција 1: Кои сме – што сме

Сегашно време (Презент)

Значење:

1. сегашност што се совпаѓа со моментот на зборувањето: *Што правиш? Еве, пијам чај и зборувам со тебе.*;
2. сегашност што се совпаѓа со моментот на зборувањето и со определен временски интервал од минатото и од иднината: *Сега сум на двегодишен престој во Македонија.*;
3. минатост: *Вчера се сретнавме и им велам да се договориме за часовите.*;
4. идност: *Утре завршува Семинарот.*;
5. современост: *Реката Црн Дрим тече низ Охридското Езеро.*;
6. повторливост: *Секој ден имаме часови претпладне.*;
7. истовременост со друго дејство: *Откако живее во Македонија, си ги менува навиките.*;
8. услов: *Излегуваш (ли) со нас, веднаш ќе најдеш пријатели. Прозбориме (ли) македонски, сите нè разбираат./Ако излезеш со нас...; Ако прозбориме македонски...*

Образување – со наставки (в. табела):

1. од несвршени глаголи – кај сите значења од 1 до 7 (в. примери горе);
2. од свршени глаголи – нема значење на сегашност; со чисто граматичка служба (помошно средство) во состав на глаголски форми и конструкции со сврзници и честички (*ако, да, ќе*): *Ако останеш, ќе добиеш билет. Ќе биде добро да ми кажеш. Нема да си замине додека не дојдеме.*
3. одречната (негираната) форма се образува со негацијата *не*: *Не се познаваме.*

		а-група познава	е-група јаде, дојаде	е-група крие, запознае	и-група седи	и-група стои
еднина	1.л.	познав – ам	јад – ам дојад – ам	крие - ј – ам запозна – ам	сед – ам	сто - ј – ам
	2.л.	познава – ш	јаде – ш дојаде – ш	крие – ш запозна – еш	седи – ш	стои – ш
	3.л.	познава – ∅	јаде – ∅ дојаде – ∅	крие – ∅ запознае – ∅	седи – ∅	стои – ∅
множина	1.л.	познава – ме	јаде – ме дојаде – ме	крие – ме запознае – ме	седи – ме	стои – ме
	2.л.	познава – те	јаде – те дојаде – те	крие – те запознае – те	седи – те	стои – те
	3.л.	познава – ат	јад - ∅ – ат дојад - ∅ – ат	крие - ј – ат запозна – ат	сед – ат	сто - ј – ат

Определеноста на именките

Значење:

1. општа определеност – izdelување еден или повеќе предмети, лица, појави и сл. од истородните множества на коишто им припаѓаат: *Колеџите од странство пристигнуваат утре. Колеџиве археолози престојуваат овде.*;
2. просторна определеност – просторно посочување меѓу соговорниците на еден или повеќе предмети или лица што се во близина: *Сакам да ви ја покажам брошурава. Во џрадов се чувствувам пријатно. Книџине ги донесоа пред малку. Не, пасошот не е мој.*;
3. генеричка определеност – именување определена класа, определен род или определена група луѓе, суштества или предмети: *Наставниците се двиѓатели на општеството. Кучето е верен пријател.*;

4. анафорска определеност – посочување предмети, лица, поими или појави за кои се зборувало претходно во текстот: Пред нас се појави еден човек. Човекот држеше знаменце.
5. определеност според припадност на предметот, лицето или појавата кон некого или кон нешто: Им го покажува пасошот. Одговорноста на докторите е огромна.

Образување определени (членувани) форми – со членски наставки (член):

-от, -ов, -он – за едински форми на именките од машки род на согласка;

-та, -ва, -на – за едински форми на именките од женски род и именките од машки род на *-а*, за множински форми на *-а*, *-иња* на именките од среден род и за збирномножински форми на *-ја*, *-ишта*;

-то, -во, -но – за едински форми на именките од среден род и на именките од машки род на *-о*, *-е*, за збирномножинските форми на *-је* и за множинската форма *луѓе*;

-те, -ве, -не – за сите множински форми на *-и* и за множинските форми *раце*, *нозе*.

-от, -ов, -он	човекот, човеков, човекон; лекторот, лекторов, лекторон; крајот, крајов, крајон
-та, -ва, -на	жената, женава, женана; колеѓата, колеѓава, колеѓана; лисјата, лисјава, лисјана; патиштата, патиштава, патиштана
-то, -во, -но	небото, небово, небоно; морето, морево, морено; жирито, жириво, жирино; аташето, аташево, аташено; таткото, татково, татконо; вујчето, вујчево, вујчено; класјето, класјево, класјено; луѓето, луѓево, луѓено
-те, -ве, -не	студентите, студентиве, студентине; ќерките, ќеркиве, ќеркине; очите, очиве, очине; рацете, рацеве, рацене; нозете, нозеве, нозене

Апстрактните именки најчесто се членуваат со наставките: *-от, -та, -то* (сонот, љубовта, откриетието), но и со наставките: *-ов, -ва, -во* (крајов, вистинава, сознаниево).

Придавките се определуваат (се членуваат) исто како именките - нов: *нов-и-от, новиов, новион, новиње*; стара: *старата, старав, старана, старине*; планинско: *планинското, планинсково, планинсконо, планинскиње*. За нив важат истите значења како на определените (членуваните) именки.

Во именски групи од придавка и именка се членува само придавката, а ако има повеќе придавки, се членува само првата: Убавата земја. Убавата балканска земја.

Придавки од имиња на географски поими

Значење – потекло, припадност.

Правопис – со мала буква.

Образување – со наставки: *-ски, -шки, -чки, -ански, -алски*.

-ски	македонски, српски, хрватски, полски, руски, буѓарски, албански, англиски, француски, австриски, австралиски, азиски, ибериски, индиски, кувајтски, исландски, тоскански, скопски, охридски, белградски, зајрепски, лондонски, виенски, берлински, лоѓски, алпски, вардарски, беломорски, црноморски, шарпланински, демиркаписки, новоселски, новосадски, новозеландски, пномпенски, портсаидски, сиералеонски
-шки	велешки, полошки, струшки, прашки, петербуршки, пекиншки, нишки, лајпцишки, букурешки, хашки, хелсиншки, хамбуршки, њујоршки, подлешки, чешки, велшки, сиракушки, малтешки, џорнополошки
-чки	бреѓалнички, џалички, поречки, струмички, кривопаланечки, дубровнички, квебечки, словачки, словенечки
-ански -алски	италијански, американски, африкански, никараѓвански, корзикански, камбоџански, костарикански, јужноафрикански, северноамерикански, конѓоански, провансалски

Сите образуваат форми за трите граматички рода и за множината: -ски, -ска, -ско, -ски; -шки, -шка, -шко, -шки; --чки, -чка, -чко, -чки; -ански, -анска, -ански, -ански; -алски, -алска, -алско, -алски.

Придавките од именката Земја се пишуваат со голема буква: Земјина површина, Земјина топка.

Прашални реченици

- Да/не-прашања** - добиваат одговор во вид на да или не. Се образуваат со прашалните партикули: дали, ли, зар(ем) и нели или без партикули, само со помош на прашалната интонација.
- Кој-прашања** – содржат прашален заменски збор: што; кој, која, кое, кои; чиј, чија, чие, чии; каков, каква, какво, какви; колкав, колкава, колкаво, колкави; коџа; како; каде; колку итн.
- Или-прашања (алтернативни)** – го содржат сврзникот или.

да/не-прашања	Зборуваш македонски? Си бил во Брајчино? Дали сте од нашата група? Дали престојуваш во хотелот? Ќе ни се претставите ли? Пишувате ли кирилица? Тврдината ли ја посетивте? Зар не ме познавате? Зарем ќе си одите? Нели се видовте сношти на концертот? Нели ви е интересно? Згодевно ви е, нели? Да не ја заборашиш книгата?
кој-прашања	Кој те покани на вечера? Што зборувавте на паузата? Како патуваа? Коџа ќе пристигнат? Каде се упатија? Колку знаете македонски? Која лекција е ова? Чиј речник се изгубил? Каква музика слушаш? Од каде доаѓаш? Со колкава брзина се движи бродот?
или-прашања	Доаѓаш или не? Доаѓаш или остануваш? Ќе јадеме пица или скара? Беше на концертот или остана дома? Му се јави или му пиша имејл?

Лекција 2:

Градот на мојата душа и душата на мојот град

Да-конструкција

Значење – во состав на:

- глаголски форми: *! Кажи му да побара! Кажи му да не бара! Немој да се преселуваш! Ајде да се фатам за работа! Ајде да зборуваме Нема да одиме. Немаше да се иселите. Немало да пристигнат;*
- сложен прирок: *Сака да изнајми куќа. Може да биде потстанар кај нив;*
- безлични реченици: *Убаво е да се живее во Македонија;*
- прашални реченици: *Што да прашам? Каде да живее? Коџа да го видам станот?;*
- заповедни реченици: *Веднаш да се иселите од тој стан!;*
- желби, благослови и клетви: *Убаво да си го опремите станот! Да сте живи и здрави! Бел ген да не видиш!*
- индиректен говор: Рече: „Живејте во Скопје!“ – Рече да живееме во Скопје.;
- сложени реченици: *Треба да варосаат, па да се вселат. Не да се смеам, туку да паднам од смење е работава. Наместо да спиете во хотел, дојдете кај нас. Да дојдеш или да дојдам? Или да дадеме оglas или да одиме во агенција. Ве молиме да дојдете во агенцијата. Кажете им да дојдат. Ве очекуваме да се јавите. Се плашам да не го издадат станот. Додека да дојдете, нека го подготват договорот! Дури да се вселите, ќе пристигне мебелот. Го зеде каталогот за да избере мебел. Има доволно полици за да ги смести сите книги. Да се вселиме до утре, ќе направиме журка. Да се вселевме до денес, ќе направиме журка. И да не дојдат од сервисот, нема да се жалам. Нема вселување без да исчистите.*

Образување:

1. од несвршени и од свршени глаголи;
2. со честичката (партикулата)/сврзникот *да* и глаголска форма: *да живеам, да се преселеше, да се опреми.*

Бројни придавки со редно значење

Значење – редност (однос по ред) на предмети, лица, појави и сл.: Живее на петти кат. Бевме неѓовите први пријатели во Македонија. По третиот разговор, се договорија со сопственикот на станот. Седмата кирија им ја плати на рака.

Образување:

1. од броевите 1, 2, 3 и 4 и од сложените броеви што завршуваат со нив: 1 - прв, прва, прво, први, 2 - втор, втора, второ, втори, 3 - трет, трета, трето, трети, 4 - четврти, четврта, четврто, четврти, 31 - триесет и први, 62 - шеесет и втора, 243 - двесте четириесет и трето, 1994 - илјада деветстотини деведесет и четврта;
2. со наставките -и, -та, -то, -ти: (5 - петти, 9 - деветта, 10 - десетто, 15 - петнаесетти, 29 - дваесет и деветти, 100 - стоти, 600 - шестота, 165 - сто шеесет и петто, 2000 - две илјадита, 2012 - две илјади и дванаесетта);
3. со наставките -и, -а, -о, -и: (7 - седми, седма, седмо, седми; 8 - осми, осма, осмо, осми);
4. се членуваат: Вториот стан ни беше поубав од првиот.

Правопис: бројните придавки од бројот 6 и од сложените броеви со 6 на крајот се пишуваат со едно т (6 - шести, шеста, шесто, шести; 96 - деведесет и шеста).

Долги и кратки форми за директен предмет од личните заменки

јас – мене, ме	ние – нас, нè
ти – тебе, те	вие – вас, ве
тој – неѓо, ѓо	тие – нив, ѓи
таа – неа, ја	
тоа – неѓо, ѓо	

Директен предмет (Директен објект)

Значење - именски член во реченицата што означува лице, предмет и сл. врз кој директно преминува дејството искажано со глаголот: *Најде купувач. Ќе купи куќа. Го продадоа станот. Ќе ѓо земе мебелот.*

Образување реченици со директен предмет:

1. со неопределена именка/именска група – директниот предмет доаѓа веднаш по прирокот (глаголска форма од преоден глагол): *Секоја година менуваат живеалиште. Годинава ќе купат нова куќа. Изнајми соба со поглед кон езерото. Посетувањето убави места им стана навика. Барајќи добри соседи, пропушти убави места за живеење.*
2. со определена именка/именска група со членски наставки, со показна заменка, со долга заменска форма или со сопствено име – во состав на директниот предмет влегува кратка заменска форма за директен предмет (*кратка заменска форма + прирок + определена именка/именска група*): *Го видоа станчето. Ги запознавме новите пријатели. Ќе ја претстави новата потстанарка. Ги познавате ли тие луѓе? Ќе нè покани и нас на ѓости. Ќе ѓо посетат Скопје.*

Одговара на прашања со: *коѓо? и што?* - *Коѓо ќе запознаат? Новите пријатели. / Што ќе побараат од агенцијата? Информации за станот.*

Употреба по глаголска именка:

- без предлогот *на* ако е именката/именската група неопределена: *Барањето стан ќе ни одземе време.*, а не: *Барањето на стан ќе ни одземе време.*;
- со предлогот *на* ако е именката/именската група определена: *По објавувањето на огласот, се јавија многу купувачи.*

Долги и кратки форми за индиректен предмет од личните заменки

јас – мене, ми	ние – нам, ни
ти – тебе, ти	вие – вам, ви
тој – нему, му	тие – ним, им
таа – нејзе, ѝ	
тоа – нему, му	

Идно време (Футур)

Значење:

- идност: Утре ќе пристигне во Скопје. Овој месец ќе бидеш наш џостин. Дојдоина ќе се чувствуваме како Македонци.;
- минатост: Вчера се јавив во агенцијата и што ќе ми кажат – сè што знам.;
- заповед: Ќе џо напуштите станот до вечер и ќе ми џо дадете клучот!;
- претпоставка: Дворот ќе има едно 200 квадрати./... сиџурно има...;
- севременост: Ако знаеш да живееш, секаде ќе ти биде убаво.;
- повторливост: Секоџаш коџа се селат прават исто: ќе џо продадат стариот мебел и ќе купат нов. Вчера џи џледав што правеа – ќе поработат, па ќе седнат..., пак ќе поработат, па пак ќе седнат.;
- обусловеност во однос на друго дејство: Доколку се јавите навреме, куќата ќе биде ваша.

Образување:

- од несвршени и од свршени глаголи;
- со честичката (партикулата) ќе и формата за сегашно време од глаголот (в. табела);
- со глаголот има и да-конструкција при изразување поголема сигурност за вршење на дејството: Утре има да се селиме, макар и да врне.;
- одречни (негирани) форми - со глаголот нема и да-конструкција или со негацијата не: Нема да живееме во Скопје. Не ќе ми пречи да дојдете.

Ако има во реченицата со идно време една или две кратки заменски форми во состав на директниот и на индиректниот предмет, кратките заменски форми се наоѓаат помеѓу партикулата ќе и глаголската форма: Ќе ја купам. Не ќе ја видиш, на високо е.; Ќе ви покажат два стана. Не ќе ни биде убаво најџоре.; Ќе им џо варосаат станот. Не ќе му џо вратат клучот.

		а-група бара	е-група најде	е-група добие	и-група се досели	и-група стои
еднина	1.л.	ќе барам	ќе најдам	ќе добијам	ќе се доселам	ќе стојам
	2.л.	ќе бараш	ќе најдеш	ќе добиеш	ќе се доселиш	ќе стоиш
	3.л.	ќе бара	ќе најде	ќе добие	ќе се досели	ќе стои
множина	1.л.	ќе бараме	ќе најдеме	ќе добиеме	ќе се доселиме	ќе стоиме
	2.л.	ќе барате	ќе најдете	ќе добиете	ќе се доселите	ќе стоите
	3.л.	ќе бараат	ќе најдат	ќе добијат	ќе се доселат	ќе стојат

Прилози (Адверби)

Значење:

- Го определуваат глаголското дејство според времето, местото, начинот и степенот (количеството) на вршење: Заутре ќе дојдам со тебе. Сакаш да живееш овде? Со вас ни е убаво. Мноџу се радуваат што ќе дојдат.

2. Некои прилози се удвојуваат: *Бесконечно долго трае поправката. Не оди многу далеку!*
3. Некои прилози имаат форми за споредбените степени: *Ќе дојдам порано. Дојди понаваму! Живее најгоре. Овде ни е најдобро. Каде сакате најмногу да живеете?*
4. Некои прилози се употребуваат и со именки: *Нема да дојдам, имам многу работа.* или со придавки: *Многу убаво ми објасни каде живее.*

време	Кога?	<i>сега, веднаш, после, попосле, најпосле, потоа, секогаш, никогаш, некогаш, понекогаш, денес, утре, заутре, вчера, завчера, неки, одамна, поодамна</i>
место	Каде?	<i>овде, тука, ваму, наваму, понаваму, горе, долу, погоре, подолу, напред, најгоре, најдолу, назад, понапред, поназад, лево, десно, блиску, далеку, поблиску, подалеку, најблиску, најдалеку, внатре, надвор, дома</i>
начин	Како?	<i>вака, така, онака, добро, лошо, подобро, полошо, најдобро, најлошо, секако, некако, никако, поинаку, брзо, побрзо, најбрзо, храбро, херојски, детално, прецизно</i>
количество	Колку?	<i>многу, малку, повеќе, помалку, најмногу, најмалку, двојно, тројно, еднаш, двапати, повеќе пати, бескрајно, бесконечно</i>

Предлози (Препозиции)

Значење – во состав со именски збор/именска група изразуваат различни граматички значења во реченицата: *просторно* (Куката е во Центар.), *временско* (Дојде пред два дена.), *начинско* (По нејзин вкус ќе го уредат станот.), *присвојно* (Дај ми го клучот од новите соседи!), *целно* (Ќе се сретнат заради конечен договор.), *причинско* (Секогаш доцни поради неа.), *наменско* (Бараат кука за летен одмор.), *споредбено* (Оваа зграда е слична на нивната стара зграда.) итн.

Еден ист предлог може да се јави со повеќе значења: Клучевите се на маса. Клучевите ќе ги земеме на први март. Кажу ми го тоа на поубав начин! Овде сите доаѓаа на играње оро. Станот е на баба му. Дворот личеше на оној од каталогот. Сакаш ли кука на два ката? Парното зреење работи на час и на струја итн.

Според составот, можат да бидат прости или сложени: во, над, зад, место, меѓу, сред, крај, спроти, наместо, помеѓу, покрај, наспроти и др.

Предлогот *на* се употребува и во состав на индиректниот предмет: *Им ја остави куката на децата.*

Погрешна е употребата на прилозите *после* и *позади* како предлози: *Дојде после нас. Се паркираше позади зграда.* Правилно е: *Дојде по нас. Се паркираше зад зграда.*

Повеќе примери за предлози видете во табелата на крајот од лекцијата.

Лекција 3: Нејзиното височество – храната

Заповеден начин (Императив)

Значење:

1. директна заповед упатена кон соговорникот (граматички: 2. л.): *Направи си јадење! Направете си јадење! Да пишеш повеќе течности!*;
2. индиректна заповед упатена кон лице во отсуство (граматички: 3. л.): *Кажу ми да си направи јадење! Нека си направат јадење!*;
3. повторливост: *Цел ден правам касни солено, касни благо. Многу течност испив сношти – напиј се вода, напиј се сок..., па пак, напиј се вода, напиј се сок. Вечер ќе биде исто: свари ова – свари она, испржи ова – испржи она.;*

4. современост: *Рани душа да те слуша! Јади помалку – живеј подолго!*;
5. услов: *Дај му на папаѓалов да јаде, веднаш ќе се смири./Ако му дадеш на папаѓалов да јаде...;*
6. личен став: *Слушни зо што зборува..., правел поубави шпагети од мене!*

Блиски до заповедниот начин се и формите што се користат како повик за заедничко вршење на дејството: *Ајде да јагеме!*

Образување – со наставки (в. табела):

1. од несвршени и од свршени глаголи;
2. директна заповед со наставките –ј и –јте кај глаголите од а-група и кај глаголите од е-група и и-група со општ дел на самогласка (пие, одвои): *пробај – пробајте, пиј – пијте, одвој – одвојте;*
3. директна заповед со наставките –и и –те кај глаголите од е-група и и-група со општ дел на согласка (толче, исцеди): *толчи – толчете, исцеди – исцедете;*
4. индиректна заповед со честичките да и нека и глаголска форма за сегашно време: *да јаде, да се напијат, нека зџотви, нека приџотват;*
5. одречни (негирани) форми - со негацијата не (најчесто од несвршени глаголи) или со немој/немојте и да-конструкција: *Не претерувај со солта! Не мијте зо овошјето со врела вода! Не цедете ја водата од јуфката! Немој да догаваш сол на крајот! Немојте да изедете сè!*

		а-група измеша	е-група измие	и-група издвои	е-група сече	и-група соли
еднина	1.л.	/	/	/	/	/
	2.л.	измеша – ј	изми – ј	издво – ј	сеч – и	сол – и
	3.л.	да измеша нека измеша	да измие нека измие	да издвои нека издвои	да сече нека сече	да соли нека соли
множина	1.л.	/	/	/	/	/
	2.л.	измеша – јте	изми – јте	издво – јте	сеч – е – те	сол – е – те
	3.л.	да измешаат нека измешаат	да измијат нека измијат	да издвојат нека издвојат	да сечат нека сечат	да солат нека солат

Глаголска л-форма

(нелична глаголска форма – не разликува форми за граматичката категорија лице)

Образување:

1. со наставките –л, -ла, -ло, -ле: примал, примала, примало, примале; пеел, пеела, пеело, пееле; се вработил, се вработила, се вработило, се вработиле; стоел, стоела, стоело, стоеле;
2. некои глаголи образуваат по две л-форми (свршена и несвршена): седне – седнал, седнел; дојде – дошол, дојдел; добие – добил, добиел; пријави – пријавил, пријавел; изброи – изброил, изброел; несвршените л-форми се употребуваат во состави со честички и сврзници: ќе се пријавел, да седнел, ако изброел итн.

Се употребува во сложени глаголски форми и со сврзници: сте продавале, беше понудил, ќе сум купел, би заменил, ако заменил, доколку продаделе.

Можен начин (Потенцијал)

Значење:

1. можно, посакувано, претпоставено дејство: *Би вечерале со вас. Би направиле убава вечера. Би дошле и нашите нови пријатели.;*
2. најчесто е во состав на условните реченици: *Би дошле ако ги поканите. Кога би ги поканиле, би дошле.*

Образување:

1. од несвршени и од свршени глаголи;
2. со партикулата (честичката) *би* и *л*-форма од глаголот: *би зотвела, би зготвиле*;
3. има исти форми за трите лица и во единната и во множината, во единната се разликуваат форми за трите рода: *јас би ручал, ти би ручал, тој би ручал; јас би појадувала, ти би појадувала, таа би појадувала; јас би се напило, ти би се напило, тоа би се напило; ние би ручале, ние би појадувале, тие би се напиле*;
4. одречна (негирана) форма - со негацијата *не*: *Не би призотвувал појадок да е сам. Кога би немале повод, не би се собрале на вечера*.

еднина	јас, ти, тој/таа/тоа би ручал, -ла, -ло; би јадел/би јал, -ла, -ло; би изел, -ла, -ло; би готвел, -ла, -ло; би зготвил, -ла, -ло
множина	ние, ви, тие би ручале; би јаделе/би јале; би изеле; би готвеле; би зготвиле

Модални зборови и изрази

Значење:

1. личен однос на зборувачот спрема сопствениот исказ, став изразен во форма на претпоставка, сигурност, несигурност, зготовност, колебање, задоволство, незадоволство, воодушевеност, разочарување, чудење, жалење, надевање итн.: *Искрено, вакво јадење досега не сум пробал. Сето ова, значи, го подготви сам? Не можеме да дојдеме, за жал. Благодарам за комплиментите, но, без лажна скромност, најдобро од сите правам пита.*;
2. не се задолжителен дел на реченицата, не влијаат на нејзината структура и на значењето, не вршат функција на реченичен член, само внесуваат доза на експресивност;
3. во реченицата се употребуваат на различни места (на почетокот, на крајот, во средината), зависно од тоа дали се однесуваат на целата реченица или на еден нејзин дел: *Се разбира, повеќе сакам да јадам отколку да зотвам. Ќе пробам, бездрузо. Малку беше солено, за жал, но многу вкусно.*

Правопис – од зборот до нив се одделуваат со запирка.

Правоговор – се истакнуваат со интонацијата и со паузите.

модални зборови	<i>сигурно, несомнено, бездрузо, згарантирано, секако, очигледно, навистина, имено, конечно, најпосле, дефинитивно, можеби, веројатно, значи, инаку, нејсе, чудно, жално, неверојатно, просто</i>
модални изрази	<i>се разбира, многу јасно, без сомнение, убеден/убедена сум, со згаранција, без претерување, колку што знам, нема збор, без навреда, без лутење, за среќа, за несреќа, за жал, за мое золемо жалење, за чудо, за золемо чудо, во крајна линија, на крајот, на крајот на краиштата, ни случајно, според тоа, ззора на тоа, ззора на сè</i>

Лекција 4: Во светот на купувањето

Минато определено несвршено време (Имперфект)

Значење:

1. минатост – дејство во траење, во одвивање; зборувачот е вршител или сведок (оттука: определено): *Вчера разгледував еден каталог на изданија за историјата на Македонија. Продавачката на долго и на широко ми зборуваше за некои од нив.*;
2. повторливост: *Секој ден одевме на часови, слушавме предавања, посетувавме курсеви и се забавувавме.*;

- готовност: *Сиѓурно ѓо купував да не беше оштетено.*;
- блага заповед: *Да ми раскажуваше за случката! Да му купевте нешто!/Раскажувај ми..., Купете...;*
- услов: *Ме одбиваа ли, ќе се жалев./Ако ме одбиваа... Платеше ли во ѓотово, ќе останеше без пари./Ако платеше во ѓотово... .*

Образување - со наставки (в. табела):

- од несвршени глаголи – кај сите значења од 1 до 5 (в. примери горе);
- од свршени глаголи – кај значењата 4 и 5; со чисто граматичка служба (помошно средство) во состав на глаголски форми и конструкции со сврзници и честички (*ако, да, ќе*) (в. примери горе);
- одречна (негирана) форма - со негацијата *не*: *Не порачував од тоа место.*

		а-група купува	е-група пере	е-група пее	и-група чисти	и-група брои, плати
еднина	1.л.	купува – в	пере – в	пее – в	чист -е – в	бро - е – в плат – е – в
	2.л.	купува – ше	пере – ше	пее – ше	чист -е – ше	бро - е – ше плат – е – ше
	3.л.	купува – ше	пере – ше	пее – ше	чист -е – ше	бро - е – ше плат – е – ше
множина	1.л.	купува – вме	пере – вме	пее – вме	чист -е – вме	бро - е – вме плат – е – вме
	2.л.	купува – вте	пере – вте	пее – вте	чист -е – вте	бро - е – вте плат – е – вте
	3.л.	купува – а	пере – а	пее – ја	чист -е – а	бро - е – ја плат – е – а

Минато определено свршено време (Аорист)

Значење:

- минатост – дејство завршено во целост; зборуваачот е вршител или сведок: *Ја прошетавме цела Македонија. Купивте убави сувенири. Се препна и падна.*
- идност: *Купете си по едно ѓеврече, зашто уште малку не остана ништо./... нема да остане ништо;*
- услов: *Купи ли поевтино, ќе платиш давапати. Го изѓуби ли телефонот, мисли му!/Ако купиш поевтино..., Ако ѓо изѓубиш телефонот...;*
- современост: *Умот дојде, ама времето пројде.*

Образување - со наставки (в. табела):

- од свршени глаголи;
- кај глаголите од и-група и од е-група се јавуваат различни раздели, т.е. подгрупи, според промената на основниот вокал пред наставката во 1.л.едн.: и-група - и-раздел, е-раздел, а-раздел (*докупив, се раболев, издржавме*); е-група – а-раздел, е-раздел, о-раздел, раздел без вокал (*седнав, истрајав, сотрев, сметов, привлеков, се напи фв*);
- одречна (негирана) форма - со негацијата *не*: *Ништо не купив зашто не отидов на пазар.*

		а-група <i>порача</i>	е-група <i>закаже, сотре привлече, скрие</i>	и-група <i>понуди, разгори издржи</i>
еднина	1.л.	порача – в	закаж – а – в , сотр – е – в привлек – о – в , скри – в	понуд -и – в , разгор – е – в издрж – а – в
	2.л.	порача – \emptyset	закаж – а – \emptyset , сотр – е – \emptyset привлече – \emptyset , скри – \emptyset	понуд -и – \emptyset , разгор – е – \emptyset издрж – а – \emptyset
	3.л.	порача – \emptyset	закаж – а – \emptyset , сотр – е – \emptyset привлече – \emptyset , скри – \emptyset	понуд -и – \emptyset , разгор – е – \emptyset издрж – а – \emptyset
множина	1.л.	порача – вме	закаж – а – вме , сотр – е – вме привлек – о – вме , скри – вме	понуд -и – вме , разгор – е – вме издрж – а – вме
	2.л.	порача – вте	закаж – а – вте , сотр – е – вте привлек – о – вте , скри – вте	понуд -и – вте , разгор – е – вте издрж – а – вте
	3.л.	порача – а	закаж – а – а , сотр – е – а привлек – о – а , скри – ја	понуд -и – ја , разгор – е – а издрж – а – а

Глаголска придавка

(нелична глаголска форма – не разликува форми за граматичката категорија лице)

Значење:

1. придавско (со глаголско потекло) - се употребува како атрибут: *Купените производи не се враќаат! Сакам да го сменам закажаниот термин. Паднатите праски ги ставивме во кошницата.;*
2. глаголско – се употребува во состав на прирокот: *Алиштата им беа вратени чисти. Одамна го имам купено соковникот.*

Образување – со наставките *-н, -на, -но, -ни* и *-т, -та, -то, -ти*; се додаваат на основниот вокал *а* (кај глаголите од а-група и кај некои глаголи од е-група и и-група: *нарачан, скинат, задржан*) и на основниот вокал *е* (кај глаголите од е-група и и-група: *седнат, скриен, огласен, скроен*). Наставките *-т, -та, -то* се користат кај глаголите со општ дел на согласка: *лежне – лежнат, зачлени – зачленет*).

Има форми за трите рода, образува множина и може да се членува.

Глаголска сум-конструкција

Значење:

1. резултат од вршењето на некое дејство: *Пиците се нарачани, чекаме да ги донесат. Бев потпишана на чекот. До недела ќе ви биде доставена машината.;*
2. состојба – резултат од некое претходно дејство: *Станот е руниран. Многу беа изнервирани.*

Образување:

1. од преодни и од непреодни глаголи;
2. со глаголот сум (во глаголска форма за време или начин) и глаголска придавка: сум *пријавен, ќе бидам седната, биди дојден, би можеле да бидете овластени*; во глаголот сум се содржани граматичките информации за времето, начинот, лицето и бројот, а во глаголската придавка - информациите за родот и за бројот: *е дојден, ќе бидат продадени*;
3. одречна (негирана) форма – како што се одрекува (се негира) соодветната глаголска форма за време или за начин од глаголот сум: *не си повикан, нема да бидете присутни, немојте да бидете навредени...*

Има исто значење со некои глаголски форми за време или за начин; нејзината употреба внесува поголема доза на уверливост во исказот: *И мојот стан ќе беше огласен да не доцнеа од агенцијата./И мојот стан ќе го огласеа..., Ви бевте дојдени за да помогнете./Ви дојдовте..., Зачленета ли си во клубот?/Си се зачленила ли..., И јас би бил присутен./И јас би присуствувал.*

Глаголска именка

(нелична глаголска форма – не разликува форми за граматичката категорија лице)

Значење - име на дејство без укажување на вршителот: купување, плаќање, закажување.

Образување:

1. од несвршени глаголи;
2. со наставката -ње - кај глаголите од а-група се додава на основниот вокал а, кај глаголите од е-група и од и-група се додава на основниот вокал е: порачување, оџласување, миење, перење, чистење, одење;
3. со наставката ние: внимание, невнимание, решение, признание, воспитание;
4. може да се членува, а поретко образува и форми за множина: пријавувањето, закажувањето, вниманието; јадења, решенија (На масата имаше различни јадења. Од банката доби две решенија за оџраничување на лимитот).

Употреба:

1. во реченични функции во коишто се јавува именката: *Пазарувањето беше интересно. Не ѓо сакам плаќањето сметки во банка. Се потсети на последното зимување. Ќе им плати при доставата на порачката.*;
2. со предлог, може да замени дел-реченица или глаголска форма: *Одам на пазарување./Одам да пазарувам., По долго размислување, се одлучи за црвениот фустан./Откако долго размислуваше..., Од невнимание можеш да платиш помалку./Ако не внимаваш..., Пред одење, се поздравиле./Пред да одат..., Време е за плаќање сметки./Време е да ѓи платиме... .*

Индириктен предмет (Индириктен објект)

Значење- именски член во реченицата што означува лице, предмет и сл. кон кои е насочено дејството, ја именува целта на дејството: *Мене ми зборува. Им купија пуканки на децата. Ќе ви се заблагодарат за ѓостопримството.*

Образување реченици со индириктен предмет:

1. со неопределена именка/именска група – во состав на индириктниот предмет влегува: кратка заменска форма за индириктен предмет, предлогот на (може и не мора) и неопределената именка/именска група: *Банката (им) оџраничува лимит на неплаќачи.*;
2. со определена именка/именска група со членски наставки – во состав на индириктниот предмет влегува кратка заменска форма за индириктен предмет, предлогот на и определената именка/именска група: *Купувачот му се обрати на продавачот. Нарачката им ја предадоа на неџовите родители.*;
3. со долга заменска форма – во состав на индириктниот предмет влегува кратка заменска форма за индириктен предмет и долгата заменска форма: *Мене ми се јавиле од аџенцијата.*;
4. именски состав со показна замена - во состав на индириктниот предмет влегува кратка заменска форма за индириктен предмет, предлогот на и именскиот состав со показна замена: *Чекот предајте му ѓо на оној службеник.*;
5. со лични и географски имиња - во состав на индириктниот предмет влегува кратка заменска форма за индириктен предмет, предлогот на и името: *Пиши му на Александар! Секоџаш му се враќаше на Скопје..*

Одговара на прашања со: кому?, на коџо? – *Кому му зборуваш? На коџо му пишува?*

Реален услов

Значење – дејство што ќе се изврши по исполнувањето на некој услов; извршувањето на условеното дејство во сегашноста или во иднината се чини реално, без пречки: *Ако ја порачам книџата денес, ќе ја добијам по една недела. Да имам пари, можам да ја купам книџата.*

Образување реченици со реален услов:

1. во делот од реченицата каде што е претставен условот се користат сврзниците ако, да, доколку, без да;

- условот се изразува со сврзник и глаголска форма за сегашно време: *ако купам, да имам, доколку добијам, без да платам;*
- дејството што треба да се изврши по исполнувањето на условот (условеното дејство) е претставено со глаголска форма за: сегашно време, идно време, заповеден начин или со модален глагол и *да*-конструкција : *Ако не сум дома, сервисот не доаѓа. Да е отворено, ќе купам* буреќ за сите. *Доколку планираш да патуваш, веднаш јави се во агенцијата! Не можеш да одиш, без да се јавиш.*

Правопис: Ако е на прво место дел-реченицата во којашто е искажан условот, по неа се пишува запирка. Ако е оваа дел-реченица на второ место, запирката не е задолжителна: *Ако дојдеш, побарај ме! Побарај ме е ако дојдеш.*

Лекција 5: Професијата – сон или реалност

Минато неопределно време (Перфект)

Значење – минатост; не се определува, не се укажува на моментот на вршењето или на извршувањето на дејството (оттука: неопределено):

- директно кажување – засведочено дејство: *За тоа работно место сум се пријавувал неколку пати. Никогаш не ми одговориле. Се сеќавам, и порано сте зборувале за тоа;*
- прекажување дејство за коешто зборувачот слушал од друг: *Во таа фирма примале само преведувачи со искуство. Добро сте поминале на интервјуто, а?;*
- констатација: *Работава била многу динамична. Не било лесно да се работи во две смени., Брџу си ја завршил работата, браво!, Нема никоџо, сите си отишле.;*
- заповед: *Веднаш да си конкурирал!/Веднаш конкурирај!, Немојте да сте задоцниле првиот работен ден!/Не доцнете...;*
- идност: *Јавете се додека не се пополнило работното место.;*
- претпоставка: *Одамна не сме се виделе, сигурно си се вработила во меѓувреме.*
- свременост: *Мрзеливоста никогаш не ѝ била сојузник на работата., Се фатила мома за преџа, се скршило вретеното. (во пословици).*

Образување:

- од несвршени и од свршени глаголи;
- од сегашно време на помошниот глагол сум и л-форма на глаголот: *сум барал, си нашол, сте примиле, вработиле;*
- во 3. лице не се употребува помошниот глагол сум;
- одречна (негирана) форма – со негацијата не: *Не сум работел таму.*

5.		а-група огласува, осигура	е-група кове, добие	и-група работи, се вработи
еднина	1.л.	сум огласува - л,-ла,-ло сум осигура - л,-ла,-ло	сум кове - л, -ла, -ло сум доби - \emptyset - л,-ла,-ло	сум работ - е - л,-ла,-ло сум се вработи - л,-ла,...
	2.л.	си огласува - л,-ла,-ло си осигура - л,-ла,-ло	си кове - л, -ла, -ло си доби - \emptyset - л, -ла, -ло	си работ - е - л, -ла, -ло си се вработи - л,-ла, ...
	3.л.	\emptyset огласува - л,-ла,-ло \emptyset осигура - л,-ла,-ло	\emptyset кове - л, -ла, -ло \emptyset доби - \emptyset - л, -ла, -ло	\emptyset работ - е - л,-ла,-ло \emptyset се вработи - л,-ла,...
множина	1.л.	сме огласува - ле сме осигура - ле	сме кове - ле сме доби - \emptyset - ле	сме работ - е - ле сме се вработи - ле
	2.л.	сте огласува - ле сте осигура - ле	сте кове - ле сте доби - \emptyset - ле	сте работ - е - л,-ла,-ло сте се вработи - л,-ла,...
	3.л.	\emptyset огласува - ле \emptyset осигура - ле	\emptyset кове - ле \emptyset доби - \emptyset - л	\emptyset работ - е - л,-ла,-ло \emptyset се вработи - л,-ла,...

Прилози (в. погоре – лекција 2)

Честички (Партикули)

Значење – (в. табела):

1. за истакнување дел од исказот (зборови или реченици): Токму тоа ти џо кажував. Барем да ме викнат на интервју. Еве џи новите колеџи. Ете, повторно задоцнивте. И тоа е вистина. Само таа влезе во потесниот избор. Баш не ми се зборува за тоа.
2. за образување граматички форми: ќе се вработи, би прифатила, нека паузира, најдобра, Прочитај кој било оглас!;

засилување	<i>дури, барем, просто, пак, и</i>
изделување	<i>само, единствено, уште</i>
определување	<i>токму, баш</i>
количественост	<i>рамно, токму, речиси, скоро, одвај</i>
посочување	<i>еве, ене, ете</i>
формообразувачки	<i>да, нека, ќе, би, по-, нај-, било</i>

Лекција 6: Светот на дланка

Минато-идно време

Значење:

1. идност во минатото, по некој друг минат момент, дејство што е идно во однос на некое друго минато дејство: *Бев да џи посетам, се пакуваа, ќе одеа на викенд в село.;*
2. претпоставка: *Не сум сигурен, ама ќе да беше десетина километри подалеку./... сигурно беше десетина километри подалеку;*
3. севременост: *Да беше животот патување, ќе бевме вечни патници.;*
4. повторливост во минатото: *Секогаш коџа патуваше, ќе станеше рано, ќе се спакуваше набрзина и денот ќе џо поминеше со родителите.;*
5. обусловеност во однос на друго дејство: *И ние ќе дојдевме да знаевме дека ќе биде толку убаво.*

Образување:

1. од несвршени и од свршени глаголи;
2. со честичката (партикулата) **ќе** и формата за минато определено несвршено време од глаголот: *ќе* патувавме, *ќе* се јавеше, *ќе* пристигнеа;
3. со глаголската форма *имаше* и *да*-конструкција при изразување поголема сигурност за вршење на дејството: *Вчера имаше да пливаме цел ден.;*
4. одречни (негирани) форми - со глаголската форма *немаше* и *да*-конструкција или со негацијата *не*: *Немаше да резервираме апартамент. Во ниеден случај не ќе ни обезбедоа поевтини билети.*

		а-група патува	е-група пристигне	е-група открие	и-група посети	и-група се огјави
еднина	1.л.	ќе патував	ќе пристигнев	ќе откриев	ќе посетев	ќе се одјавев
	2.л.	ќе патуваше	ќе пристигнеше	ќе открише	ќе посетеше	ќе се одјавеше
	3.л.	ќе патуваше	ќе пристигнеше	ќе откриеше	ќе посетеше	ќе се одјавеше
множина	1.л.	ќе патувавме	ќе пристигневме	ќе откриевме	ќе посетевме	ќе се одјавевме
	2.л.	ќе патувавте	ќе пристигневте	ќе откриевте	ќе посетевте	ќе се одјавевте
	3.л.	ќе патуваа	ќе пристигнеа	ќе откриеја	ќе посетеа	ќе се одјавеа

Нереален услов

Значење – дејство што не се извршило во минатото зашто претходно не бил исполнет некој услов; извршувањето на условеното дејство е нереално: *Ако купев билет, ќе патувавме заедно. Да имав време вчера, ќе одев со нив.*

Образување реченици со нереален услов:

1. во делот од реченицата каде што е претставен условот се користат сврзниците *ако, да, доколку, без да*;
2. условот се изразува со сврзник и глаголска форма за минато определено несвршено време: *ако патував, да пристигнеш, доколку вложевте, без да се јавевме*;
3. дејството што се претпоставува дека ќе се извршело по исполнувањето на условот (условеното дејство) е претставено со глаголска форма за минато-идно време: *Ако отидевме во музејот, ќе слушневме нешто корисно. Ќе дојдев да знаев дека ме чекате. Доколку патувавме со авион, немаше да видиме многу убавини. Без да фатевте такси, не ќе стигневте навреме.*

Правопис: Ако е на прво место дел-реченицата во којашто е искажан условот, по неа се пишува запирка. Ако е оваа дел-реченица на второ место, запирката не е задолжителна: *Ако задоцневме, ќе одевме право в хотел. Ќе одевме право в хотел ако задоцневме.*

Глаголска има-конструкција

Значење - резултат од вршењето на некое дејство: *Многу има патувано низ светот. Ја имам видено тврдината. Немате пливало во океан? Утре ќе го имаш добиено писмото.*

Образување:

1. од преодни и од непреодни глаголи;
2. со помошниот глагол *има* (во глаголска форма за време или начин) и глаголска придавка во среден род: *имам спакувано, ќе се имам вратено, имај резервирано, би можеле да имате доживеано*; се менува само глаголот *има*, во него се содржани граматичките информации за времето, начинот, лицето и бројот; глаголската придавка не се менува, таа е само именувач на дејството;
3. одречна (негирана) форма – со помошниот глагол *нема* на местото од глаголот *има*; како што се одрекува (се негира) соодветната глаголска форма за време или за начин: *немам прошетано, нема да имате добиено, не би можела да имаш сликано...*

Има исто значење со некои глаголски форми за време или за начин; нејзината употреба внесува поголема доза на уверливост во исказот: *И јас се имам сликано на истото место./И јас сум се сликала..., Вие имавте резервирано пред нас./Вие резервиравте..., Се имаш ли качено до врвот?/Си се качила ли..., И јас би имала пробано домашен ликер да сум била во Брајчино./И јас би пробала...*

Извици (Интерјекции)

Значење:

1. изразување различни чувства: *Ех, што убаво си поминавме! Деле, колку ти е тешка торбата! Ахуу..., мене картичката не ми е тука!;*
2. Привлекување внимание на соговорникот: *Еј, Јован, дојди од оваа страна! Шшш..., ве молам потивко! Е?!... Што ќе кажеш на ваква злетка?;*
3. Имитирање звуци: *Ео-ео-ео..., ни се враќаше ехото од карпите! Беше жешко и тивко, само крекре се слушаше цела ноќ. Крррц..., се слушна вратата од соседната соба.;*
4. не се задолжителен дел на реченицата, не влијаат на нејзината структура и на значењето, не вршат функција на реченичен член, само внесуваат доза на експресивност;
5. во реченицата се употребуваат на различни места (на почетокот, на крајот, во средината): *Елена, врати се, еј! Цела ноќ око не склопивме од кучето, ав-ав, ав-ав, до сабајле.;*
6. еден ист извик може да се употреби со различни значења, секое од нив се изразува со различна интонација: *Ех, колку сакам да сум таму сега! Ех, Елена, Елена, цела група тебе те чека! Да сум сега покрај некое море, ех! Ех, па, тоа не е ништо ново! Ех, зотово, помина одморот!;*

Како извици се користат и некои полнозначни зборови, изговорени со извична интонација: *Помош! Господе! Боже! Срамота! Мајко!*;

Често се користат по два или повеќе извици заедно: *Тешко, бре брате! Оф, леле, мајко мила!*

Може да се употребат на местото од личноглаголска форма во реченицата: *Го извади пасошот и бап на маса. Не беше смешно, ама сите ха-ха-ха!*

Правопис – од зборот до нив се одделуваат со запирка. Речениците со извик во составот најчесто завршуваат со извичник.

Правоговор – се истакнуваат со карактеристичната интонација и со паузите.

изразување чувство	<i>Ех! Ах! Ооо...! Ох! Оф! Уф! Ааа...! Ааууу! Леле! Ууу...! Пих! Иха! Урааа...! Уааа...! Опа! Опа-иха! О-хо-хооо...! Бреее...! Ееее...!</i>
привлекување внимание	<i>Еј! Е-хеј! Бре! Шшш...! Пссст...! О?! Е?! А?! А-ха! О-хо!</i>
имитирање звуци	<i>Ха-ха-ха! Ав-ав! Мјаууу! Кив-кив! Крц! Трес! Шлас! Шлап! Цанџр! Туп! Бам! Бум! Клап! Бап!</i>
од полнозначен збор	<i>Помош! Мајко! Брате! Господе! Боже! Срамота! Лажџо! Победа!</i>

Лекција 7: Празнуваме, одбележуваме, честитаме, подаруваме...

Можен услов

Значење – можност за извршување дејство, по исполнувањето на некој услов; можноста за извршувањето на условеното дејство во сегашноста или во иднината се чини реална, без пречки: *Ако правите забава, би дошле и ние. Би ја поканил и неа да знае дека ќе дојде.*

Образување реченици со можен услов:

1. во делот од реченицата каде што е претставен условот се користат сврзниците *ако, да, доколку, без да, кога*;
2. условот се изразува со сврзник и глаголска форма за сегашно време или со сврзникот *кога* и глаголска форма за можен начин: *ако празнувам, да поканите, доколку честитаат, без да дојде, кога би сакал*;
3. дејството што може да се изврши по исполнувањето на условот (условеното дејство) е претставено со глаголска форма за можен начин: *Ако дојдете за празникот, би си поминале многу убаво. Би купиле и цвеќе да е отворена цвеќарницата. Доколку планираш да правиш покани, би ти дала некоја идеја. Не би правел изложба без да е доволно сигурен во себе. Кога би биле и децата тука, посвечено би ја одбележале зодишината.*

Правопис: Ако е на прво место дел-реченицата во којашто е искажан условот, по неа се пишува запирка. Ако е оваа дел-реченица на второ место, запирката не е задолжителна: *Ако задоцниш на промоцијата, би оставил лош впечаток. Би оставил лош впечаток ако задоцниш на промоцијата.*

Глаголски прилог

(неменлива глаголска форма – секогаш се јавува само во една форма; нелична глаголска форма – не разликува форми за граматичката категорија лице)

Значење – дејство паралелно на дејството искажано со личната глаголска форма во реченицата: *Гледајќи ги сликите, заборава да се поздрави со пријателите.*

Образување:

1. од несвршени глаголи;
2. со наставката *-јќи* - кај глаголите од *а*-група се додава на основниот вокал *а*, кај глаголите од *е*-група и од *и*-група се додава на основниот вокал *е*: *честитајќи, прославувајќи, криејќи се, седејќи, китејќи, честејќи.*

Употреба: Вршителот на дејството искажано со глаголскиот прилог е секогаш ист со вршителот на дејството од личната глаголска форма; подметот секогаш е употребен со личноглаголската форма: *Гледајќи во неа, Јован се препна*. Не: *Јован ѓледајќи во неа, се препна*.

Пасивни реченици

Значење:

Реченици во коишто подметот го означува трпителот на дејството, а вршителот на дејството е претставен преку предлошки предмет со предлогот *од*: *Сите беа поканети од родителите на Елена*. (Наспрема активните реченици, во коишто подметот го означува вршителот на дејството, а трпителот на дејството е претставен со директен предмет: *Родителите на Елена ѓи поканија сите*.)

Образување пасивни реченици:

- подметот – трпител на дејството: *Поканите беа испратени од младенците. Изложбата ќе биде пофалена од страна на ликовните критичари*;
- предлошкиот предмет со предлогот *од* (скратување на: *од страна на*) – вршител на дејството: *За добрата забава Јован бил пофален од целото друштво*;
- прирок – сум-конструкција или глагол во лична форма со повратната заменска се: *Подалечните роднини не беа почестени со покана за свадбата*; „Среберена свадба“ *се прави по повод 25-годишнина од бракот. Во нивната куќа се прославуваа сите убави поводи. Весело е, овде ќе се слави и утре*.

Лекција 8: Најди време!

Идно прекажано време

Значење:

1. прекажаност – искажување незасведочено дејство што од други било искажано како идно или како минато-идно: *Утре ќе одам на Водно. Тој утре ќе оги на Водно. Ми рекоа дека утре ќе си одел на Водно*; *Ќе се пријавевте за кросот ако бевте слободни? Прашаа дали ќе сме се пријавеле за кросот ако сме биле слободни*;
2. претпоставка: *Изгледате одлично, ќе да сте биле на одмор./... сигурно сте биле на одмор*;
3. севременост: *Да сме биле работи, ќе сме работеле 24/7*.
4. повторливост во минатото: *Мајка ви кажуваше дека секој ден ќе сте станеле, ќе сте шетале, ќе сте се искапеле в море и дури потоа ќе сте појадувале*;
5. обусловеност во однос на друго дејство: *И вие ќе сте патувале со нас да сте знаеле дека одиме сите*;
6. искажување личен став кон она што се кажува: *Како не ќе сме се дружеле, цел живот се познаваме! Аууу..., да видам да не верувам, таа ќе се качела до врвот!*

Образување:

1. од несвршени и од свршени глаголи;
2. со честичката *ќе* и формата за минато неопределено време од глаголот: *ќе сум одморал, ќе сте сретнеле, ќе возеле*;
3. од глаголите што имаат две л-форми се користи несвршената: *падне – паднал, паднел* - За малку двајцата *ќе паднеле* со ролерките;
4. со глаголската форма *имало* и *да*-конструкција при изразување поголема сигурност за вршење на дејството: *Вчера имало да скијаат цел ден*;
5. одречни (негирани) форми - со глаголската форма *немало* и *да*-конструкција или со негацијата *не*: *Немало да земете слободни денови. Не ќе сме можеле да се испливаме до островот*.

		а-група одмора	е-група помине	и-група освои
еднина	1.л.	ќе сум одморал, -ла, -ло	ќе сум поминел, -ла, -ло	ќе сум освоел, -ла, -ло
	2.л.	ќе си одморал, -ла, -ло	ќе си поминел, -ла, -ло	ќе си освоел, -ла, -ло
	3.л.	ќе одморал, -ла, -ло	ќе поминел, -ла, -ло	ќе освоел, -ла, -ло
множина	1.л.	ќе сме одморале	ќе сме поминеле	ќе сме освоеле
	2.л.	ќе сте одморале	ќе сте поминеле	ќе сте освоеле
	3.л.	ќе одморале	ќе поминеле	ќе освоеле

Сврзници (Конјункции)

Значење:

- поврзуваат зборови или дел-реченици во реченицата, при што изразуваат различни граматички значења: *Елена и Ерик возат велосипед. Потоа ќе јадат пица или салата.*; *Елена и Ерик возат и разговараат. Потоа ќе одат на ручек или ќе пијат кафе кај Ерик.*;
- независен однос помеѓу дел-речениците во состав на независносложена реченица – координациски/приредувачки сврзници; не припаѓаат на ниедна од дел-речениците: *Дојде од работа и до вечерта не работеше ништо. Зеде слободни денови, но не отиде на одмор. Имаш хоби или немаш? Кажуваат ќе оделе на планина, само не ми се верува.*;
- зависен однос помеѓу дел-речениците во состав на зависносложена реченица – субординациски/ подредувачки сврзници; ѝ припаѓаат на зависната дел-реченица: *Ќе се изгубела кога шетала низ Барселона. Не се откажува додека не добие наградно патување. Бидејќи не ја видел баба му цела година, ќе одел в село. Купила штафелај, така што и официјално продолжува со своето хоби. Толку работи што заборава да јаде. Ќе се запишел на курс за да научел пантомима. Ако купел билети, ќе сте оделе на кино. Иако има слободно време, не се дружи со пријателите. Го губеше времето, како да немаше обврски. Во слободното време одеа на местото каде што се запознаа. Изјави дека нема да работи во викендите. Ме праша дали работам во викендите.*

координациски/приредувачки сврзници (во независносложените реченици)	
тип	сврзници
составни	и, па, та, не само што – туку и
спротивни	а, но, ама, туку, ами, меѓутоа
разделни	или, или-или, и-и, било-било, ја-ја, ге-ге, ту-ту, час-час, ем-ем, ни(ту)-ни(ту)
исклучни	само што, освен што, единствено што
заклучни	значи, веројатно, сиѓурно

субординациски/подредувачки сврзници (во зависносложените реченици)	
ТИП	сврзници
релативни	<i>што, кој(што), чиј(што), каде што, коџа, каков што, колкав што, како што, колку што</i>
декларативни	<i>дека, оти, како, што, да</i>
временски	<i>коџа, штом, штотуку, тукушто, откако, откоџа, пред да, дури (да/не), додека (да/не)</i>
причински	<i>затоа што, зашто, бидејќи, (разговорно: дека и оти)</i>
последични	<i>така што, толку/таков/толкав/ до таа мера – што</i>
условни	<i>ако, да, доколку, коџа, штом, ли</i>
Целни	<i>за да, да</i>
допусни	<i>иако, макар што, и покрај тоа што, и да, кој и да, што и да, како и да, каде и да, коџа и да</i>
начински	<i>како да, небаре, божем, така – што</i>

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА СТРАНЦИ

ЛОЗЈЕ

Учебникот **Лозје** е функционален спој на живиот јазик и граматиката. Комуникативниот пристап во претставувањето на јазичните содржини и на дидактичката апаратура овозможува нивно оживотворување во интересни комуникациски ситуации од реалниот живиот. Тој е подеднакво корисен за слушателите и за лекторите.

На слушателите учебникот им нуди можност за изучување на македонскиот јазик на начин што постапно ги води кон задоволување на потребите за јазично општење во различни животни ситуации и за различни цели. Одмерениот избор на содржините од граматика, интересните комуникациски теми и солидно осмислените форми на наставна активност ги оспособува за користење на македонскиот стандарден јазик и на богатството од јазичностилски разновидности.

За лекторите учебникот е сигурен водич низ интерактивноста на часот и корисна дидактичка алатка при осмислувањето дополнителни задачи за слушање, зборување, читање и пишување.

Учебникот **Лозје** е изработен според стандардите на Заедничката европска рамка за јазиците и во таа смисла е приспособен за настава на рамништата **B1** и **B2**.